

SYMBOLINEN KYLÄYHTEISÖ
Harvaan asutun maaseudun kunnan paikallisidentiteetti kuntarakenne-
uudistuksen Suomessa

Markus Sjöberg
Pro gradu-tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

SYMBOLINEN KYLÄYHTEISÖ

Harvaan asutun maaseudun kunnan paikallisidentiteetti kuntarakenneuudistuksen Suomessa

Markus Sjöberg

Sosiologia

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Ilkka Alanen, Jyrki Jyrkämä ja Minna Ylilahti

Kevät 2014

Sivumäärä: 81 + 2 liitettä

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani harvaanasutun maaseudun kunnan paikallisidentiteettiä kuntarakenneuudistuksen ajassa. Tutkimuskohteena oleva Pohjois-Savossa sijaitseva Rautalampi on hieman alle 3 500 asukkaan kunta, joka on ollut vuosisatoja aikaisemmin ollut 27 myöhemmin siitä irtaantuneen kunnan alueelle ulottuva emäpitäjä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää mistä rautalampilainen paikallisidentiteetti muodostuu ja mille ryhmälle rautalampilainen paikallisidentiteetti on merkityksellinen. Tutkimuksessa käsitellään myös paikallisidentiteetin merkitystä jälkiteollisessa Suomessa sekä kuntauudistuksen vaikutusta paikallisidentiteetille.

Aineisto on kerätty vuosien 2012–2013 aikana. Tutkimuksen varsinaisena aineistona on kaksitoista vuonna 2012 tehtyä teemahaastattelua sekä kahtena peräkkäisenä kesänä kerätty kenttäpäiväkirja. Olen lisäksi käyttänyt muun muassa internet-aineistoja ja paikallishistoriateoksia täydentävinä aineistoina. Kylätutkimuksen traditioon kuuluva etnografinen tutkimus perustuu teoreettisesti kollektiivisen identiteetin käsitykseen. Taustalla on Benedict Andersonin ajatus kuvitelluista yhteisöistä, jota on alunperin käytetty kansallisesta identiteetistä puhuttaessa. Syvennän näkökulmaa Heikki Lehtosen yhteisöllisyyden jaotellulla toiminnalliseen yhteisöön ja symboliseen yhteisyyteen.

Rautalampilainen paikallisidentiteetti pohjaa samoihin asioihin kuin vuosisatoja aikaisemminkin. Rautalampilaisuus hahmottuu ennen kaikkea paikkakunnan pitkän historian kautta. Myös kulttuuri ja luonto näyttävät rautalampilaisen paikallisidentiteetin kannalta merkittävinä. Rautalampi käsitetään myös yhteisöksi. Se ei kuitenkaan ole varsinainen kyläyhteisö, jollaiseksi pakkakunta on liian suuri. Rautalampia voisi kuitenkin kutsua symboliseksi kyläyhteisöksi, sillä kyläyhteisöllisyys on osa rautalampilaista paikallisidentiteettiä.

Identiteetti perustuu yhdistävien asioiden lisäksi niihin, jotka erottavat toisista. Rautalampilaiset tekevät erontekoa etenkin kaupunkiin. Rautalammin erottaa kaupungista etenkin maisema. Toinen tapa hahmottaa kaupungin ja Rautalammin suhdetta liittyy syrjäseudun ja keskusalueen erontekoon. Näkökulma tulee esille hallinnollisista kysymyksistä, etenkin kuntaliitoksista puhuttaessa.

Avainsanat: maaseutu, identiteetti, kuntauudistus, etnografia, kylätutkimus

Sisällys:

1 JOHDANTO	2
1.1 Tutkimuksen rakenne	3
2 PAIKALLISIDENTITEETTI TUKIMUSKOHTENA	5
2.1 Onko paikallisidentiteetille tilaa nykyajan maaseudulla?	5
2.2 Paikallisidentiteetti kylätutkimuksessa	7
2.3 Kuntarakennemuudistus ja kuntaidentiteetti	8
3 IDENTITEETTI JA YHTEISÖLLISYYS KÄSITTEINÄ	12
3.1 Identiteetti tässä tutkimuksessa	12
3.2 Alueellinen, paikallinen vai kunnallinen identiteetti?	13
3.3 Kollektiivisen identiteetin ulottuvuuksia	14
3.4 Kollektiivisen identiteetin ja yhteisön välinen suhde	17
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKOHDE	21
4.1 Tutkimuksen tavoite	21
4.2 Tutkimuskohteena Rautalampi	21
5 AINEISTO JA MENETELMÄT	25
5.1 Etnografia menetelmänä	25
5.2 Aineiston keruu ja kenttävaihe	27
5.2.1 Haastattelut	30
5.3 Etnografian kirjoittaminen	33
5.4 Tutkimuksen eettisyys	35
6 RAUTALAMPILAINEN PAIKALLISIDENTITEETTI	38
6.1 Rautalampilaisuus	38
6.1.1 Rautalampi paikantuu kirkonkylään	41
6.2 Myytit ja symbolit: Mistä rautalampilaisuus muodostuu?	43
6.2.1 Historiallinen emäpitäjä	43
6.2.2 Aktiivinen kulttuurielämä	46
6.2.3 Luonnon keskellä	49
6.2.4 Symbolinen kyläyhteisö	53
6.3 Eronteko maaseudun ja kaupungin välillä	57
6.3.1 Maisema harmauden vastakohtana	60
6.3.2 Eronteko keskuksen ja syrjäseudun välillä	64
7 YHTEENVETO JA POHDINTA	68
7.1 Rautalampilaisen paikallisidentiteetin ulottuvuudet	68
7.2 Kuntaudistus ja paikallisidentiteetti	71
7.3 Maaseudun yhteisöllisyys ja identiteetti muutoksessa	74
LÄHTEET	76
LIITTEET:	
LIITE 1. AINEISTOT	
LIITE 2. TEEMAHAASTATTELURUNKO	
KUVIOT:	
KUVIO 1. RAUTALAMPI SUOMEN KARTALLA.	22
KUVIO 2. RAUTALAMMIN VÄESTÖTIETOJA.	23
KUVIO 3. RAUTALAMMIN ELINKEINOTIETOJA.	24

1 JOHDANTO

Ajatus tutkimukselle syntyi videoidessani Rautalammin 450-vuotisjuhlallisuuksia vuonna 2011. Yhteishenki ja oman kunnallisen identiteetin korostuminen juhlapuheissa herätti kiinnostuksen. Mistä se oikein johtui, ja koskettaako se oikeasti muitakin kuin juhlapuheiden pitäjiä? Näkyykö paikallisidentiteetti kuntalaisten arjessa? Tästä aihepiiri alkoi tarkentumaan ja muotoutumaan. Valtiovarainministeriön keväällä 2012 julkaistua kuntarakennuudistusta käsittelevää selvitystä seuranneessa julkisessa keskustelussa nousi esille myös huoli paikallisidentiteetistä. Päätin ottaa kuntarakennuudistuksen huomioon tutkimustehävää suunnitellessani.

Tutkimuspaikkakunnaksi valikoitui samainen Rautalampi, jossa kiinnostukseni paikallisidentiteettiä kohtaan oli herännyt. Rautalampi on paikallisidentiteetin kannalta mielenkiintoinen tutkimuskohde etenkin paikkakunnan pitkän historian kautta. Rautalampi on kokenut aikojen saatossa kuntauudistuksille päinvastaisen kehityskulun. Vuonna 1561 perustetun Rautalammin hallintopitäjän alue jakaantui vuosisatojen aikana 27 myöhemmän kunnan osiksi (Saloheimo 1980, 7). Paikkakunta sijaitsee suhteellisen kaukana suurista kaupungeista ja on maaseudun kolmijaon mukaisesti harvaan asuttua maaseutua (Ponnikas, Korhonen, Kuhmonen, Leinamo, Lundström, Rehunen, & Siirilä 2011, 10). Paikallisidentiteetin suhteen mielenkiintoisena ilmiönä Rautalammin syntyä vuonna 2011 vietettyjen 450-vuotisjuhlien jälkeen paikallista toimintaa, joista merkittävimpana vuonna 2013 Pienois-Rautalammin Helsinkiin vienyt *Rautalampi takaisin maailmankartalle* -hanke¹.

Tarkastelen tutkimuksessa paikallisidentiteettiä kollektiivisena ilmiönä. Muodostan aineiston perusteella kuvan siitä mistä asioista rautalampilainen paikallisidentiteetti muodostuu ja kenen paikallisidentiteetti rautalampilainen paikallisidentiteetti on. Pyrin myös vastamaan kysymykseen katoaisiko paikallisidentiteetti kuntaliitoksen myötä. Tähän ei luonnollisestikaan löydy aineistosta varmaa vastausta, sillä kuntaliitosta ei ole vielä tapahtunut. Määrittelemällä rautalampilaisen paikallisidentiteetin taustalla olevat tekijät ja sen ryhmän, jolle paikallisidentiteetti on merkityksellinen, pystyy asiaa kuitenkin käsittelemään.

---

¹ Hankkeen internet-sivut: www.rautalampi.com

1.1 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus etenee perinteisen tutkimusraportin mallin mukaisesti. Toisessa luvussa esittelen tutkimuksen kannalta olennaisia taustatietoja paikallisidentiteetin merkityksestä, aikaisemmasta kylä- ja paikallisidentiteettitutkimuksesta sekä kuntarakenneuudistuksesta. Ensimmäisessä alaluvussa pohdin paikallisidentiteetinreunaehtoja sekä suomalaisen maaseudun muutosta sosiologisesta näkökulmasta tarkasteltuna. Esittelen myös Suomessa aikaisemmin tehdyn kylä- ja paikallisidentiteettitutkimuksen traditiota. Luvun viimeisessä alaluvussa avaatan hieman kuntaliitoskeskustelua, sillä se on varsinkin tutkimushaastattelujen ajallisen kontekstin huomioiden merkittävä taustatieto. Lisäksi kuntarakenneuudistuksen voi katsoa liittyvän varsinkin kuntien alueelliseen identiteettiin.

Kolmannessa luvussa esittelen identiteetin ja yhteisöllisyyden teoreettisina käsitteinä ja käytännön esimerkkien kautta niiden käyttötavan tässä tutkimuksessa. Pyrin luvussa tuomaan esille käsitteellisen eron toiminnallisen yhteisön ja symbolisen yhteisyyden välille (ks. Lehtonen 1990). Tarkastelen paikallisidentiteettiä symbolisena yhteisyytenä kollektiivisen identiteetin ja eräiden etenkin kansallisen identiteetin tutkimuksessa käytettyjen käsitteiden ja teorioiden avulla, muun muassa kuvitellun yhteisön (Andersson 2007) käsitteen avulla.

Neljännessä luvussa esittelen tutkimustehtävän sekä, tutkimuskohteena olevan Rautalammin kunnan perustietoineen. Viides luku käsittelee tutkimusmenetelmää. Tutkimus asettuu metodologisesti etnografisen tutkimuksen traditioon. Etnografisessa tutkimuksessa pyritään muodostamaan tutkimuskohteesta kokonaisvaltainen kuva (Willis 2000, 106–107). Etnografisissa tutkimuksissa käytetään hyväksi monipuolisesti erilaisia aineistoja (Hammersley & Atkinson 2007, 122.) Näin päästään niin sanottuun tiheään kuvaukseen, jonka ajatuksena on muodostaa toisiaan täydentävistä aineistoista kokonaisvaltainen kuva tutkimuskohteesta (Huttunen 2010, 42–43). Aineiston muodostuu pääasiassa 12 teemahaastattelusta. Lisäksi olen käynyt läpi paikkakunnasta kirjoitetut paikallishistoriat sekä käyttänyt myös muita aineistoja, kuten videomuotoista aineistoa sekä esitteitä ja tiedotteita. Pidän myös kenttäpäiväkirjaa yhteensä kahden paikkakunnalla viettämäni kesän aikana. Varsinainen analyysi pohjautuu kuitenkin haastatteluaineistoon.

Kuudes luku on tulosluku, jossa käsitellään teemoittain sitä kenen identiteetti rautalampilainen paikallisidentiteetti, mistä se muodostuu, mihin myytteihin ja symboleihin rautalampilaisuus nojaa sekä mihin rautalampilaiset luovat erontekoa. Tulokset pohjautuvat pääasiallisesti haastatteluaineistoon perusteella tehtyyn analyysiin, mutta olen pyrkinyt käyttämään myös muita käytössäni olleita aineistoja luodakseni monipuolisen kuvan rautalampilaisesta paikallisidentiteetistä.

Viimeisessä luvussa esitän yhteenvedon rautalampilaisesta paikallisidentiteetistä sekä pohdin kuntarakennemuutoksen vaikutusta identiteettiin. Lopussa esittelen myös näkemykseni maaseutupaikkakunnan identiteetin ja yhteisön merkityksestä postmodernissa maailmassa. Palaan siis lopuksi vielä samoihin kysymyksiin, joita jo sosiologian klassikot käsitelivät.

2 PAIKALLISIDENTITEETTI TUKIMUSKOHTENA

2.1 Onko paikallisidentiteetille tilaa nykyajan maaseudulla?

Maaseutua on perinteisesti pidetty yhteisöllisenä (Eskola 1965), eivätkä mielikuvat yhteisöllisestä maaseudusta ole edelleenkaan kadonneet suomalaisten keskuudesta (Rouhiainen 2002). Silti suomalainen maaseutu on puolen vuosisadan aikana kokenut erittäin suuren rakennemuutoksen. Suomi oli aina 1900-luvun puoliväliin asti hyvin maatalousvaltainen maa. Sotien jälkeen yhteiskuntarakenne kuitenkin alkoi muuttumaan nopeasti. Suomi alkoi kaupungistumaan. Varsinaisen huippunsa muuttoliike maaseudulta kaupunkiin saavutti 1960–1970-lukujen aikana. (Jokinen & Saaristo 2006, 87–90.)

Vaikka suurin rakennemuutos tapahtui 1960–1970-lukujen aikana, on myös viimeisinä kolmena vuosikymmenenä maaseuturakenne on muuttunut. Entistä suurempi osa suomalaisista asuu taajama-alueilla. Haja-asutusalueen kylämäisen asutuksen määrä on vähentynyt tasaisesti maaseudun kirkonkylien asutuksen pysyessä kuitenkin alueellisesti jokseenkin yhtä laajoina. Harvan haja-asutuksen määrä on vähentynyt kaikilla alueilla samalla kuin taajama-asutuksesta on tullut kaikilla maaseudun kolmijakoluokittelun mukaisilla alueilla hallitseva asumismuoto. Suurin syy muutokseen on sekä kaupunkien että kaupunkien läheisen maaseudun taajama-asutuksen lisääntymisellä ja vastaavasti harvan haja-asutuksen vähenemisellä harvaan asutulla maaseudulla. (Ponnikas ym. 2011, 13.)

Suomessa maataloudesta toimeentulonsa saa enää vain 3,7 prosenttia työllisestä työvoimasta (Ponnikas ym. 2011, 49). Maalaisia ja kaupunkilaisia ei voida siis enää luokitella perinteisellä tuottajat–kuluttajat -akselilla (vrt. Eskola 1965). Ammattien lisäksi myös elämäntavat ovat pitkälti yhtenäistyneet. Nopeat tietoverkot tuovat periaatteessa ilmiöt samalla nopeudella niin maaseudulle kuin kaupunkiinkin.

Vaikka suureksi muutoksi kutsuttava ajanjakso ajoittuu etenkin 1960–1970-luvuille, ei muuttoliike maalta kaupunkiin ole vielä pöytäkirjaan pysähtynyt. Maaseutupaikkakuntien asukkaiden ikääntyminen ja määrän väheneminen voi johtaa palveluiden kuihtumisen li-

säksi myös paikallisen kulttuurin vähenemiseen. Castells ja Himanen (2001, 114) arvioivat, että Suomen haja-asutusalueilla, varsinkin Itä- ja Pohjois-Suomessa väestön ikääntyminen saattaa johtaa kulttuurisen identiteetin menettämiseen.

Toisaalta identiteetti ei välttämättä edellytä toiminnallista yhteisöä, kuten esimerkiksi kyläyhteisöä (Lehtonen 1990, 24). Yhteisöistä pyritään etsimään turvaa jälkimoderniin siirtyvässä maailmassa. Zygmunt Bauman katsoo juuri epävarmuuden ja turvallisuuden tunteen puutteen olevan taustalla yhteisöllisyyden kaipuuseen. (Bauman 2001; Bauman 2002, 201–206.) Myös Manuel Castells on esittänyt, että yhteisöpohjaiset identiteetit nousevat usein vastaliikkeenä globalisoituvan maailman muodostavalle uhalle (2010, 69). Tieto- ja verkostoyhteiskunnan teoreetikkona tunnettu Castells katsoo myös, että paikalliset identiteetit ovat usein pohjina maailmanlaajuisten verkostojen synnylle. Vaikka paikallisilla identiteeteillä on merkitystä verkostoyhteiskunnan synnylle, ovat tietoyhteiskunnan voimakkaimmat toimijat, kuten tietotekniikka-alan yritykset sijoittuneet maailmanlaajuisesti tarkastellen aina maiden suurimpiin kaupunkeihin, eräänlaisiin innovaatio- ja investointialueisiin (Castells & Himanen 2001, 104). Manuel Castells on tutkinut yhdessä Pekka Himasen kanssa myös Suomen tietoyhteiskuntaa. Castellsin ja Himasen mukaan myös suomalainen kehityskulku on noudattanut yleistä linjaa, sillä Suomessa voi havaita vaurauden, väestön ja toiminnan keskittymisen metropolialueille (2001, 108). Castells pitää verkostoyhteiskuntaa kuitenkin myös uhkana paikallisille identiteeteille, sillä globaalit verkostot heikentävät paikattomuudellaan paikkaan sidottuja identiteettejä (Castells 2010).

Toisaalta ajatus paikallisuuden merkityksen katoamisesta on ollut olemassa jo oikeastaan sosiologian alkuajoista lähtien. Tästä esimerkkinä sosiologian klassikon, Émile Durkheimin vuonna 1893 esittämä näkemys:

”Ahtaasti paikalliset tai alueelliset asiatkaan tuskin enää herättävät meissä intohimoja, paitsi jos ne kulkevat käsi kädessä ammattiimme liittyvien asioiden kanssa.” (Durkheim 1990, 41.)

Durkheimin näkemys tulee nähdä ajallisen kontekstin kautta. Ensimmäisiä sosiologeiksi kutsuttuja tieteilijöitä kiinnostivat hyvin vahvasti aiheet, jotka käsitelivät yhteisöelämän eriytymistä ja muuttumista moderniksi yhteiskunnaksi. Durkheim lähestyi aihetta mekaanisen ja orgaanisen solidaarisuuden käsitteiden kautta. Simmel vertasi suurkaupungin elämää

pikkukaupungin elämään. Tönnies tarkasteli yhteisön ja yhteiskunnan eroa käsiteparin Gemeinschaft ja Gesellschaft avulla. Weberin käsitteet taas olivat traditionaalinen ja moderni. (Aro 2011, 37.)

Klassikoiden hahmotteleman moderniin siirtymisen vaiheen jälkeen voi katsoa jo tapahtuneen siirtymisen postmoderniin aikaan (esim. Bauman 2002). Silti klassikoiden aloittama kiinnostus yhteisön ja yhteisöllisyyden muutokseen on yhä ajankohtainen. Internetin myötä kaukaisimmatkin ilmiöt saapuvat itäsuomalaiseen maaseutupaikkakunnan perukoille periaatteessa yhtä nopeasti kuin New Yorkin ytimeen. Kokemusmaailmojen erilaistuessaa saattaa paikallisen kokemus muuttua hyvin yksilölliseksi. Samoin kohteita identifioitumiseen on entistä enemmän myös maaseudulla.

2.2 Paikallisidentiteetti kylätutkimuksessa

Tämä tutkimus sijoittuu sekä menetelmällisesti että teoreettisesti etnografisen kylätutkimuksen traditioon. Samalla myös laajempaan sosiologisena viitekehyksenä näyttäytyy yhteisötutkimus. Yhteisöllisyys ja yhteisö ovat kiinnostaneet sosiologeja jo tieteenalan alkuaikojista lähtien (esim. Tönnies 1974; Durkheim 1990). Kylää voidaan pitää Tönniesin Gemeinschaft-ideaalin, eli yhteisön malliesimerkkinä (Töttö 1997, 161). Ajatusta yhteisöllisestä kylästä voidaan näkökulmasta riippuen pitää myös ideologissävyytteisenä myyttinä, joka ei perustu todellisuuteen (Lapintie & Riipinen 1994). Tulkintaa tukisi myös se, että Suomessa kylät perustuvat toiminnaltaan nykyisin yhä voimakkaammin aktiivisiin kyläyhdistyksiin kuin varsinaiseen kyläyhteisöön (Kumpulainen 2012). Tällainen näkökulma jättäisi kuitenkin huomioimatta yhteisöllisyyden sen puolen, joka ei perustu varsinaiseen vuorovaikutukseen, siis yhteenkuuluvuuden tunteen. Paikalliset symbolit ja tarinat luovat jatkuvuutta paikan tunnulle (Holmila 2001, 154). Yhteisöllisyys voi olla myös symbolista yhteyttä (Lehtonen 1990, 23), jota käsitellen laajemmin seuraavassa luvussa.

Perinteinen yhteisötutkimus oli sosiologiassa voimissaan 1970-luvulle saakka, jolloin tutkimusala alkoi kuihtumaan. Pertti Rannikon mukaan yhteisön käsitettä pidettiin ongelmallisena teoreettisten ja ideologisten ristiriitojen takia. Etenkin yhteisöromantiikkaan liittyvät

käsitykset maaseutukyliä yhteisöjen veljellisistä ihmissuhteista nähtiin hänen mukaansa ongelmallisiksi. Tällöin paikallistutkimuksen trendi siirtyi kohti tuotantosuhteita ja rakenteita korostavaa maaseutututkimusta. Tällöin yhteisön myötä myös paikallisidentiteettiä pidettiin vanhanaikaisena käsitteenä (Rannikko 1996, 23–24.) Vuosituhannen loppua kohti kulttuuriset näkökulmat alkoivat jälleen korostua, ja paikallisidentiteetti oli taas osa käytökelpoista käsitteistöä (Knuutila & Rannikko 2008, 10).

Suomalaista kylätutkimusta on luonnehtinut etenkin monitieteisyys. Seppo Knuutilan ja Pertti Rannikon (2008, 12) mukaan maaseutututkimusta pidetään jopa epätavallisen yksimielisesti monitieteisenä, joskaan näin ei vielä viime vuosisadan puolivälin aikaan ollut. Sellaiseksi suomalainen maaseutututkimus kuitenkin muuttui vuosisadan kolmen viimeisen vuosikymmenen aikana. Aikansa monitieteistä lähestymistapaa edusti esimerkiksi Turun yliopiston kylätutkimusryhmän loppuraportti *Muuttuva Kylä* (Tommila & Heervä 1980), joka ei kuitenkaan Knuutilan ja Rannikon (2008, 13) mukaan monimuotoisuudestaan johtuen tarjonnut kaikilta osin mahdollisuutta tutkimuksessa aiottuun tutkimuskyliä vertailuun. Tutkimusryhmien lisäksi myös yksittäiset kylätutkijat ovat pyrkineet poikkitieteelliseen työhön, kuten toimivana esimerkkinä sosiologiaa, sosioantropologiaa ja perinnetieteitä yhdistävä Kirsi Suolinna ja Kaisa Sinikaran (1986) Juhonkylän lestadiolaiskylää käsittelevä tutkimus. Lisäksi monitieteisistä suomalaisista kylätutkimuksesta on mainittava pitkäaikainen Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksen tekemä tutkimussarja Valtimon kuntaan kuuluvien Sivakasta ja Rasimäestä (Knuutila & Rannikko 2008, 9–15). Vaikka tämän tutkimuksen näkökulma onkin etupäässä sosiologinen, olen kylätutkimuksen traditiota mukaisesti pyrkinyt olemaan tekemättä tarkkaa rajaa tieteiden välille. Kylätutkimuksessa yhteiskuntatieteiden, maantieteen, kulttuuritieteiden ja historian näkökulmat ovat toisiinsa täydentäviä, eivätkä käsitteet tai käsitykset ole nykyisin varsinaisesti ole ratkaisemattomassa ristiriidassa keskenään (Knuutila & Rannikko 12–13).

2.3 Kuntarakenneuudistus ja kuntaidentiteetti

Kunta ei ole synonyymi kylälle tai yhteisölle, eikä välttämättä ainoa paikallisuuden kulmakivi. Kunta on lähtökohdiltaan ennen kaikkea hallinnollinen yksikkö. Sen tehtävänä on tarjota tietyt lakisääteiset palvelut kansalaisille. Kuntahallinto perustettiin Suomeen vuonna 1865 (Katajamäki 2013, 13), kun taas Rautalampi hallinnollisena pitäjänä on ollut olemas-

sa jo vuodesta 1561 (Saloheimo 1980, 39). Rautalammin tarkastelu myös kylänä on historian huomioiden perusteltua. Kuitenkin kuntanäkökulman ja kuntarakenneuudistuksen huomioiminen on myös hyödyllistä. Kuntarakenneuudistuksesta käyty keskustelu oli aktiivista keväällä 2012, kun tein tutkimushaastatteluja.

Kuntien lukumäärän vähentäminen ei ole poliittisena projektina kovinkaan tuore, vaan siihen on pyritty jo puolen vuosisadan ajan. Heurun, Mennolan ja Ryynäsen (2008, 24) mukaan kunnallisen aluejaon periaate koki suuren muutoksen 1960-luvulta alkaen. Syynä he pitivät hyvinvointivaltion syntymistä. Kansalaisten tasa-arvo ja suuruuden tuovat tuottavuusmahdollisuudet nousivat uusiksi keskeisiksi tekijöiksi kuntakentällä. Tämän voisikin katsoa olevan sen käännepisteen kuntakeskustelussa, joka edelleen on vahvasti vallalla. Kuntamäärä on lähtenyt hiljalleen pienenemään aina kuusikymmentäluvulta saakka, mutta vasta vuonna 2005 palveluja kuntarakenteen uudistamiseen tähtäävä Paras-hanke aloitti varsinaisen kuntakentän uudistamisen (Valtiovarainministeriö 2012a, 21–32).

Paras-hankkeen toteutusta ohjaava puitelaki oli voimassa vuoteen 2012 saakka (Valtiovarainministeriö 2012a, 25). Hankkeen jatkoksi on Jyrki Kataisen hallituksen toimesta kaavailtu suurempaa kuntauudistusta, jonka on tarkoitus uudistaa kuntarakennetta huomattavasti aikaisempaa tehokkaammin (mts. 19-20). Ensimmäisenä avauksena kuntarakenneuudistukselle oli valtiovarainministeriön keväällä 2012 julkaisema *Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvitys*. Selvityksen mukaan kuntakartta tulisi muuttumaan merkittävästi ja kuntien määrä putoamaan noin neljännekseen nykyisestä (Valtiovarainministeriö 2012b). Kuntarakenneuudistuksen tavoitteet on tiivistetty seuraavasti:

”Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaan hallituksen kuntapolitiikan tavoitteena on turvata laadukkaat ja yhdenvertaiset kunnalliset palvelut asiakaslähtöisesti koko maassa, luoda edellytykset kuntien taloutta vahvistavalle kehittämistoiminnalle ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiselle sekä vahvistaa kunnallista itsehallintoa ja paikallista demokratiaa.” (Valtiovarainministeriö 2012a, 19.)

Kuntarakenneuudistukselle on useita eri syitä. Pääkaupunkiseudun metropolialue on eräs kuntauudistuksen tärkeimmistä päämääristä. Pääkaupunkiseudun kuntarajat nähdään monessa suhteessa ongelmallisen keinotekoisena, sillä työssäkäyntialueet ylettyvät niiden ylitse. Sama koskee myös kaupunkien läheistä maaseutua. (Valtiovarainministeriö 2012a,

19–20.) Asuntojen korkea hinta kaupungeissa houkuttaa etenkin lapsiperheet kaupunkien läheiselle maaseudulle halvempien ja väljempien tonttien perässä. Kaikissa tapauksissa työssäkäyntialue ja kaupunkien välinen pendelöinti ei ole kuitenkaan liitosselvitysten lähtökohtana. Esimerkiksi Rautalampi kuuluu Kuopion työssäkäyntialueeseen vain 6,1 prosentin osuudella (Valtiovarainministeriö 2012b, 190). Harvaan asutun maaseudun kuntien katsotaan yleisesti olevan liian pieniä tuottaakseen peruspalveluita riittävän tehokkaasti (Valtiovarainministeriö 2012a, 162).

Kuntarakenneuudistus on ollut esillä myös julkisessa keskustelussa lähes koko Jyrki Kataisen hallituksen kauden ajan. Keskustelussa on ollut selvästi kaksi eri näkökulmaa. Varsinkin kuntarakenneuudistusta puoltavat tahot ovat puhuneet säästöistä ja rakenteen selkeyttämisestä. Kuntauudistusta pidetään jopa välttämättömänä hyvinvoinnin turvaamiseksi. Esimerkiksi nyt jo eläkkeelle siirtynyt valtiosihteeri Raimo Sailas kommentoi seuraavasti:

”Koska jos lähdetään siitä, että mitään ei saa muuttaa – viitaten esimerkiksi kuntauudistuskeskusteluun – niin uskallan väittää, että se on tehokkain tapa turmella hyvinvointivaltio” Yle uutiset. 5.4.2012²

Vastustajat taas ovat puhuneet muun muassa uudistusten uhasta paikallisidentiteetille. Esimerkiksi kuntarakenneuudistuksesta käytävään oikeudelliseen keskusteluun aktiivisesti osallistunut akatemiaprofessori Kaarlo Tuori sanoi Ylen haastattelussa seuraavasti:

”Kuntien pakkoliitokset tai vain näennäisen vapaaehtoiset liitokset tuhoavat paikallisidentiteettiä. Se on välttämätön edellytys kunnalliselle demokratialle, sillä yhteisten asioiden hoito on koettava yhteiseksi.” Yle uutiset. 27.4.2012³

Nämä kaksi eri keskustelua harvoin kohtaavat toisiaan. Kuntauudistuksen merkitys paikallisidentiteetin kannalta on aivan eri asia kuin sen merkitys valtiontaloudelle. Tämän tutkimuksen ei ole tarkoitus ottaa kantaa kuntien ideaalikokoon, vaan tarkastella identiteetin kannalta sitä kuinka rautalampilaiset suhtautuvat ajatukseen kuntaliitoksesta sekä mitä rautalampilaiselle paikallisidentiteetille kävisi kuntaliitoksen tapahtuessa. Olen haastattelussa

---

² http://yle.fi/uutiset/sailas_kuntauudistus_on_25_vuotta_myohassa/5291393

³ http://yle.fi/uutiset/jaita_hattuun_kuntauudistuksessa_vaativat_oikeusoppineet/5056310

käyttänyt esimerkkinä kuntaliitosta Kuopion kanssa, sillä se esitettiin selvitysalueena Valtiovarainministeriön raportissa (2012b, 192) ja oli siksi todennäköisin liittosuunta.

Vaikka kuntaliitoksia ei kuntarakenneuudistuksen mittakaavassa olekaan tehty, on kuntaliitoksien vaikutusta paikallisidentiteettiin tutkittu. Esimerkiksi maantieteilijä Kaj Zimmerbauer on tutkinut kuntaliitoksen vaikutuksia alueelliseen identiteettiin Peräseinäjoen ja Seinäjoen kuntaliitoksessa (Zimmerbauer 2006). Peräseinäjokeen samaistuminen pysyi kuntaliitoksesta huolimatta käytännössä ennallaan, eikä Zimmerbauerin mukaan kuntaliitoksella ollut ainakaan välittömiä vaikutuksia peräseinäjokelaiseen paikallisidentiteettiin. Zimmerbauerin mukaan Peräseinäjokea määriteltiin uudelleen osaksi vallitsevaa aluejärjestelmää, mutta peräseinäjokelainen aluetietoisuus ei hävinnyt. (Zimmerbauer 2006.)

3 IDENTITEETTI JA YHTEISÖLLISYYS KÄSITTEINÄ

3.1 Identiteetti tässä tutkimuksessa

Tämän tutkimuksen kannalta keskeisin käsite on identiteetti. Identiteettiä voi käsitellä monesta eri näkökulmasta tieteenalasta ja käyttötarkoituksesta riippuen. Identiteetti on yksi niistä käsitteistä, jonka merkityksen useimmat ymmärtävät, mutta jonka voi käsittää hyvin monella tavalla. Identiteettiä käsitteenä on kritisoitu paljon, sillä sitä on pidetty vaikeaselkoisena liiallisen yleisluonteisuutensa vuoksi, eikä sen käyttö kriitikoiden mukaan välttämättä ole kovinkaan mielekästä, vaan identiteetti-käsite kannattaisi monien arvostelijoiden mukaan korvata tarkemmilla käsitteillä (Ruuska 2011, 338–346). Kuitenkin identiteetti on käsitteenä sopiva kuvaamaan sitä kollektiivista ilmiötä, yhteenkuuluvuutta, joka saa jäsenensä määrittelemään itsensä osaksi yhtä joukkoa.

Tutkimuksen taustalla on ajatus siitä, että kollektiiviset identiteetit ovat sosiaalisia konstruktioita (Castells 2010, 7). Ne eivät ole ihmisen toiminnasta riippumattomia, eivätkä ikuisia, vaan identiteettejä täytyy uusintaa ja tuottaa, jotta ne olisivat olemassa. Kollektiiviset identiteetit nojaavat usein erilaisiin kulttuurisiin merkityksiin, kuten kollektiiviseen muistiin, maantieteellisiin seikkoihin, historiaan tai erilaisiin instituutioihin (mt.). On kuitenkin tärkeää huomata, että kollektiiviset identiteetit ovat silti tuotettuja, eivätkä ne johdu suoraan esimerkiksi paikallisista olosuhteista, vaikka niitä rakennettaisiinkin paikallisten olosuhteiden pohjalta.

Identiteetti on käsitteenä vakiintunut myös arkikieleen. Tehdessäni tutkimukseni haastatteluja, käyttivät monet haastateltavat käsitettä identiteetti, vaikka itse pyrinkin välttämään käsitteen käyttöä haastattelutilanteessa. Identiteetin voi toki korvata useimmiten jollain täsmällisemmällä käsitteellä. Esimerkiksi suomalainen identiteetti voidaan korvata monessa paikassa käsitteellä suomalaisuus. Samalla tavoin rautalampilaisen identiteetin sijaan voi puhua rautalampilaisuudesta.

Olen päätenyt selkeyden vuoksi käyttämään tässä tutkimuksessa useimmiten käsitettä rautalampilainen paikallisidentiteetti. Tässä luvussa esittelen aluemaantieteessä käytetyn alueellisen identiteetin käsitettä ja toisaalta tässä tutkimuksessa enemmän käyttämäni paikallisidentiteettiä. Tarkastelen rautalampilaista paikallisidentiteettiä kollektiivisena identiteet-

tinä. Identiteetin yksilöllinen merkitys jää siis näkökulman ulkopuolelle. Esittelen myös teoreettisen jaottelun toiminnalliseen yhteisöön ja symboliseen yhteisyyteen (Lehtonen 1990, 23). Tämä auttaa hahmottamaan paikallisidentiteetin ja yhteisöllisyyden suhdetta.

3.2 Alueellinen, paikallinen vai kunnallinen identiteetti?

Paikkakuntien identiteettejä tutkittaessa on varsinkin maantieteessä käytetään alueellisen identiteetin käsitettä. Siinä identiteetillä tarkoitetaan alueen identiteettiä ja ihmisten alueellista identiteettiä. Alueen identiteetti on alueellista identiteettiä luonnontieteellisempi näkökulma, jolla tarkoitetaan lähinnä alueen ympäristön erityispiirteitä, kun taas ihmisten alueellinen identiteetti on kollektiivisesti jaettu käsitys yhteisesti aluetietoisuudesta. (Zimmerbauer 2008, 27–28.)

Alueellinen identiteetti on kuitenkin sikäli ongelmallinen käsite, että sillä viitataan tiettyyn maantieteelliseen alueeseen, vaikka sosiaalinen todellisuus ei rakentuisikaan välttämättä juuri maantieteellisesti tai alueellisesti. Alueellisuus on pelkästään yhteisön ulkoinen tunnusmerkki, sillä yhteinen asuinpaikka ei suoraan edellytä yhteisöllistä toimintaa tai symbolista yhteisyyttä (Lehtonen 1990, 218–219). Käytän alueellisen identiteetin sijaan käsitettä paikallisidentiteetti, jolla en viittaa suoraan esimerkiksi olemassa oleviin kuntarajoihin tai maantieteellisesti rajattuun alueeseen. Kyseessä on kuitenkin vain käsitteiden välinen viivahde-ero, joten alueelliseen identiteettiin pohjaava tutkimus ja teoria on aivan käyttökelpoista myös paikallisidentiteetin suhteen.

Joissain tapauksissa alueellisella identiteetillä viitataan rajattuun alueeseen, esimerkiksi kuntaan ja paikallisidentiteetillä pienempään yksikköön, kuten kylään (Zimmerbauer & Suutari 2007, 355). Tällainen jaottelu ei kuitenkaan ole tämän tutkimuksen kannalta mielekäs. Sillä haastatteluaineiston perusteella puhe Rautalammista viittaa usein juuri kirkonkylään, ei koko rajojen sisäpuoliseen alueeseen. Toisaalta taas myös kuntarajojen ulkopuoliset, historiallisen emäpitäjän rajojen sisäpuolella tapahtuneet asiat nähdään rautalampilaisen identiteetin osaksi. Paikkakunnan paikallisidentiteetti voi perinteisen yhteisöön ja paikkaan sidotun olemuksensa lisäksi saada myös paikasta riippumattomia muotoja.

Paikallisidentiteetti-käsitteen tilalta on käytetty myös paikkatietoisuuden tai paikkakokemuksen käsitteitä silloin, kun on haluttu kiinnittää sisäisesti syntyvien tuntemusten sijaan huomiota ylipaikallisten kokemusten muotoihin (Rannikko 1996, 47). Tässä tutkimuksessa keskityn juuri sisältä päin rakentuvan paikallistietoisuuden merkityksiin ja ilmentymiin, joten paikallisidentiteetti on luonteva käsitevalinta.

3.3 Kollektiivisen identiteetin ulottuvuuksia

Käsittelen identiteettiä sen kollektiivisen ulottuvuuden kautta. Jätän siis identiteettikäsitteen ulkopuolelle yksilön identiteetin eri puolet. Vaikka paikallisuus onkin varmasti myös yksilöllistä identiteettiä määrittävä tekijä, pitäydyn niissä asioissa, jotka joko yhdistyvät yleiskäsitteen rautalampilainen identiteetti tai rautalampilaisuus alle. Seppo Knuutila (1998, 34) pitää kylien identiteettikerronnalle on tyypillistä yksimielisyyden korostusta symbolisen yhteisyyden keskeisenä piirteenä. En käsittele identiteettiä tarkemmin identifikaation eli identiteettiin samastumisen näkökulmasta. Kollektiivisen identiteetin näkökulmasta identifikaatio on sitä, kun yksilö ottaa kollektiivisen identiteetin osaksi omaa identiteettiään. Toisin sanoen kyse on kollektiiviseen identiteettiin samaistumisesta. Identifikaatio prosessina jää näkökulman ulkopuolelle, siis se miten rautalampilaisuus otetaan osaksi subjektiivista identiteettiä.

Lähestyn rautalampilaista paikallisidentiteettiä yhtenäisenä jättäen yksilölliset näkemykset keskustelun ulkopuolelle, kuitenkin huomioiden kollektiivisen identiteetin diskursiivisen luonteen. Identiteettimäärittelyjä tuotetaan diskurssien kautta eli tiettyjä vakiintuneita puhetapoja ja representaation keinoja käyttäen. Identiteetit ovat diskursiivisen luonteensa vuoksi ainaisen uudelleen määrittelyn alla. Kollektiivinen identiteetti muokkautuu siis suhteessa esimerkiksi yhteiskunnallisiin muutoksiin, ryhmän sisäiseen uudelleentulkintaan tai ulkopuolisen määrittelyyn. Representaatiot eivät ole suinkaan ulkona arkikokemuksesta ja arjen merkityksistä. Jos arkikokemukset eivät kohtaa rautalampilaisuuden representaatioita, syntyy ristiriita, jolloin representaatiota ei voi kokea omaksi. Toisaalta arkikokemus muokkaa myös representaatioita. (Hall 1999, 105.)

Kollektiivisista identiteeteistä käyty teoreettinen keskustelu on pitkälti sidoksissa kansallisesta identiteetistä ja nationalismista käytyyn keskusteluun. Myös identiteetti-käsitteen

kritiikki on usein suunnattu juuri kansallisen identiteetin käsitteeseen (Ruuska 2011). Yksi keskeisimmistä kansalliseen identiteetin tutkimuksen käsitteistä on Benedict Andersonin esittämä ajatus kuvitelluista yhteisöistä (Anderson 2007). Andersonin mukaan kansakunnat ovat kuviteltuja, koska kansakuntiin kuuluvat eivät voi millään tuntea kaikkia kansakuntansa jäseniä, joten kansallinen yhteisö on ennen kaikkea kuviteltu, ei aitoihin vuorovaikutussuhteisiin perustuva (Anderson 2007, 39). Kansallinen identiteetti ja paikallinen identiteetti eivät ole sama asia, ehkä Vatikaania lukuun ottamatta, eikä Benedict Andersonin ajatusta kuvitelluista yhteisöistä voi aivan suoraan soveltaa paikallisen identiteetin tapaukseen. Paikallista kollektiivista identiteettiä rakennetaan kuitenkin samoista rakennusaineista kuin kansallista. Kollektiivisilla identiteeteillä on huomattavasti yhteisiä piirteitä ja siksi kansallisesta identiteetistä käydyin keskustelun huomioiminen on hyödyllistä myös paikallisen identiteetin näkökulmasta (Kaunismaa 1997b).

Kansallinen identiteetti pohjautuu kertomuksiin kansallisista erityispiirteistä. Tärkeitä ovat muun muassa myytit, symbolit, historia ja eronteko muista. Esimerkiksi suomalaisuuden tapauksessa Kalevalaa pidetään kansalliseepoksena, suomalaisuuden synnyn selittävänä myyttinä. Symbolit, kuten lippu, kansallislaulu tai kansallismaisema luovat kuvaa erityisestä suomalaisuudesta. Historiallisessa mielessä tärkeää on esimerkiksi Suomen itsenäisyys. Urheilukisat taas luovat erontekoa meihin ja muihin. (Jokinen & Saaristo 2006, 26–44.)

Pekka Kaunismaan (1997a, 44) mukaan kollektiiviset identiteetit muodostuvat jaettujen arkisten itsestäänselvyyksien, myyttien sekä kertomusten varaan. Arkinen kokemus, esimerkiksi vuorovaikutukseen perustuva yhteisöllisyys tai jaettu elinympäristö luovat yhteistä kokemuspohjaa, jonka varaan kollektiivinen identiteetti voi muodostua. Silti kyseessä ei ole yksi yhteen arkikokemusten summa, vaan tiedostettu ja tiedostamaton valikointi. Esimerkiksi ruokakaupassa käynti on varmasti yksi eniten rautalampilaisia yhdistävä tekijä, mutta sitä tuskin pidetään erityisen tärkeänä juuri rautalampilaisuuden kannalta.

Identiteettiä voidaan myös uudelleen tulkita ja vakiintunut tulkinta voi löytää uuden sisällön. Näin on jossain määrin tapahtunut Rautalammilla kulttuurielämän suhteen. Rautalampia on pitkään pidetty kulttuuripitäjänä. Ajatus kulttuuripitäjästä on säilynyt, mutta sen sisältö on kuitenkin muuttunut. Siinä missä entisaikaan pidettiin kulttuurina sivistyneistön mukanaan tuomaa korkeakulttuuria pidetään nykyään myös rock-musiikin harrastamista

osoituksena rautalampilaisesta kulttuurielämästä. (Tahvanainen 2010, 204.) Rock-musiikin hyväksyminen osaksi kulttuurin määritelmää ei ole varmastikaan vain rautalampilainen näkökulma, vaan yleisempi ilmiö. Silti se kertoo siitä, kuinka kollektiivisen identiteetin kannalta tärkeinä pidettyjen asioiden sisältö uudelleen määritellään olosuhteiden muuttuessa.

Identiteettiä ylläpidetään representaatioiden jatkuvuuden kautta (Hall 1999, 48–49.). Siksi ei olekaan yllättävää, että haastatteluaineistoissa yleisimmin esille tulevat seikat, luonto, historia ja kulttuuri toistuvat myös muun muassa kunnan virallisissa julkaisuissa, juhlapuheissa ja historiateoksissa. Jotta paikallinen identiteetti voisi säilyä, on sen uudistuttava ja mukauduttava. Myyttejä ja symboleja pitää käyttää, jotta ne pysyisivät hengissä. Esimerkiksi mennyt aika on tosiasia, mutta historia vaatii aktiivista toimimista. Jonkun on kirjoitettava paikallishistoriallinen teos tai perimätiedon siirtymiselle pitää olla sopivat puitteet. Mennyt aika katoaa, jos sitä ei aktiivisesti pidetä mukana nykyisyydessä.

Sen lisäksi, että kollektiivinen identiteetti muodostuu niistä ominaisuuksista, jotka ovat yhteisölle tyypillisiä ja jaettuja, se muodostuu myös erontekona muihin. Identiteetti on sitä, mikä tekee ryhmästä erityisen, ainutlaatuisen ja erottaa sen jostain muusta ryhmästä. Eronteko meihin ja muihin on yksi identiteettien perusominaisuuksista. (Kaunismaa 1997b.) Yksi erontekoa muihin ja yhtenäisyyttä meihin voimakkaasti lisäävä asia on uhka (Hall 1999, 95). Uhka saa toimimaan identiteettiä vahvistavasti. Viime vuosien kuntarakenteen uudistamiseen liittyvä keskustelu ja pienten kuntien määrän vähentämiseen tähtäävät poliittiset ratkaisut toimivat ulkopuolisena olemassaolon uhkana, joka on omiaan tiivistämään identiteetin rakentamista.

Jaettu käsitys "meistä" toimii kokoavasti arkisessa toiminnassa, päätöksenteossa ja yhteisten päämäärien löytämisessä. Se sitoo ihmiset yhteistoimintaan. Koska käsitys siitä, mitä rautalampilaisuus tarkoittaa on jaettu, sitä ei tarvitse joka kerta neuvotella uudestaan, vaan yhteistoiminta voi nojautua jaetun käsityksen periaatteille ja näin helpottaa käytännön toimimista. Kollektiivinen identiteetti antaa ihmisille väylän toimia yhteisönä. Pienessä yksiköissä, jossa ihmiset potentiaalisesti tuntevat toisensa, kollektiivinen identiteetti yhdistää myös käytännön tasolla.

3.4 Kollektiivisen identiteetin ja yhteisön välinen suhde

Paikallisidentiteetin ja yhteisön välillä on selvä suhde. Onhan lähtökohtana ajatus siitä, että kollektiivinen paikallinen identiteetti on tietyn yhteisön, eli paikallisten identiteetti (Rannikko 1996, 47). Jokainen varmasti tietää, mitä yhteisöllisyydellä tarkoitetaan. Silti sen määrittäminen on haastavaa. Yhteisö, yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne eivät ole aivan samoja asioita, joten määritelmällinen jako yhteisyyden eri osiin on paikallaan. Yhteisön ja identiteetin välisen suhteen selvittämiseksi käytän Heikki Lehtosen (1990) esittelemää jaottelua. Lehtonen katsoo, että yhteisyys voi ilmetä toimintana tai tunteina. Hän jakaa yhteisyyden kahteen eri osaan, toiminnalliseen yhteisöön ja symboliseen yhteisyyteen. Toiminnallinen yhteisö tarkoittaa vuorovaikutuksessa kehittyvänä ilmiönä, jonka jäsenten ryhmäidentiteetti muotoutuu konkreettisen toiminnan seurauksena. Symbolinen yhteisyys taas on tietoisuudessa vahvistuvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, jonka voi nähdä ryhmäidentiteettiä vahvistavaksi tietoisuusmuodoksi. (Lehtonen 1990, 23.)

Paikallisidentiteetin voi ajatella olevan enimmäkseen symbolista yhteisyyttä. Kollektiivinen identiteetti ei johdu suoraan yhteisöllisestä toiminnasta tai tosiasiallisesta yhteisöstä. Sen olemassaolo, tai se onko paikallisidentiteetti jaettu vai ei, ei ole sidoksissa siihen onko yhteisöllisyyttä tosiasiallisesti käytännön toiminnan tasolla. Tällainen käsitteellinen jako on tarpeellinen ilmiön hahmottamisen kannalta. Eronteko toiminnalliseen yhteisöllisyyteen ja symboliseen yhteisyyteen auttaa hahmottamaan yhteisön erilaisia ulottuvuuksia ja sitä kuinka paikallisidentiteetti muodostuu.

Symbolisella yhteisyydellä tarkoitetaan käytännössä samaa kuin kuvitellulla yhteisöllä. Se ei vaadi tosiasiallista sosiaalista vuorovaikutusta ollakseen olemassa (Lehtonen 1990, 26–27). Kuvitellun yhteisön käsitettä on käytetty varsinkin kansallista identiteettiä tutkittaessa (Anderson 2007). Käsite on kuitenkin hyödyllinen myös paikallisidentiteetin suhteen. Myös paikallinen yhteisö on kuviteltu yhteisö. Toki mittakaava on aivan erilainen ja pienellä maaseutupaikkakunnalla voi tuntea huomattavan määrän asukkaita henkilökohtaisesti, mutta ainakaan kuntatasolla on tuskin mahdollista, että kaikki asukkaat tuntisivat oikeasti toisensa. Haastatteluaineistossa toistuu ajatus siitä, että kaikki, tai ainakin suurin osa tuntevat toisensa.

Todellisuudessa tämä tuskin on mahdollista, sillä noin 3 500 ihmisen tunteminen olisi hyvin vaikeaa. On myös epätodennäköistä, että kukaan tarkemmin ajatellessaan tällaista edes väittäisi. Kyse on ennen kaikkea mielikuvasta, että kaikki tuntevat toisensa. Mielikuva syntyy varmasti pitkälti siitä, että riittävän suuri määrä ihmisistä tuntee, tai ainakin tietää toisensa. Kun kauppareissulla tapaa lähes poikkeuksetta tuttuja, tai harrastusporukasta tuttuun ihmiseen törmää myös useassa muussa yhteydessä, muodostuu helposti mielikuva siitä, että kaikkihan toisensa tuntevat. Sama pätee myös pienempiin yksiköihin, sillä kuntien lisäksi myös perinteisten kylien paikallisidentiteettiä voi luonnehtia symboliseksi yhteisyydeksi. Pertti Rannikko kirjoittaa Valtimon kuntaan kuuluvan Sivakan kylää koskevassa tutkimuksessaan seuraavasti:

*”Valtavista taloudellisista ja väestöllisistä murroksista huolimatta – tai ehkäpä juuri siitä johtuen – paikallisidentiteetti on säilynyt Sivakassa vahvana. Se on symbolista yhteisyyttä, joka ilmenee tietoisuudessa ja tunteissa, ihmisten yhteenkuuluvuutena. Sivakassa tämän yhteisyyden perusta on menneisyydessä, kylän kukoistuskauten käytännöissä ja vuorovai-
kutuksessa.”* (Rannikko 45, 1996.)

Kuviteltu yhteisö ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yhteisö olisi epätodellinen tai päälle liimattu, vaikka sellaisia tulkintoja kuvitelluista yhteisöistä toisinaan esitetäänkin. Esimerkiksi Zygmunt Bauman puhuu kuvitteellisesta yhteisöstä, jolla ei hänen mukaansa ole muuta perustaa, kuin se että yksilöt omasta päätöksestään samaistuvat siihen (Bauman 1996, 187–188). Baumanin esitys on kuitenkin raju yksinkertaistus, jonka voi kyseenalaisistaa. Viime kädessä jokainen toki tekee päätöksen siitä, pitääkö kuviteltua yhteisöä omana, mutta kuvitellun yhteisön perusta, sen olemassaolo, ei ole kiinni siitä samastuvatko ihmiset siihen. Tarkkaan ottaen kuviteltu yhteisö ei edes tarvitse taakseen joukkoa, joka kokisi identifioituvansa kuviteltuun yhteisöön, sillä riittää, että jaettu kuvitelma yhteisöstä on olemassa. Kuvittelemme usein ryhmiä ja yhteisöjä, joita ei välttämättä ole olemassa. Kaukaa haettuna esimerkkinä voisi pitää ulkoavaruuden olentoja, joista on olemassa kollektiivisesti jaettu kuvitelma, esimerkiksi lentävistä lautasista, vihreästä väristä tai sarvista päässä. Silti tietävästi kukaan ei tähän kuviteltuun yhteisöön kuulu. Myös maan päältä kuviteltuja yhteisöjä ilman identifioituvaa jäsenistöä voi löytää runsain määrin. Esimerkiksi hyväveli-kerhoihin kuuluvia ihmisiä osataan jopa nimetä, mutta uskoakseni kuitenkin harva pitää itseään tällaisten kerhojen jäsenenä, vaikka ulkopuolisen määrittelyn

mukaan sellaiseen kuuluisikin. Samalla tavoin rasisti ei välttämättä pidä itseään rasistina, vaikka hänet sellaiseksi ulkopuolelta määriteltäisiin.

Heikki Lehtonen jakaa symbolisen yhteisyyden vielä kahteen eri alalajiin, kulttuurilliseen ja ideologiseen (1990, 27–28). Lehtosen mukaan kulttuurillinen yhteisyys on syntynyt ihmisten välisen vuorovaikutuksen tuloksena. Ideologisesti muotoutunut yhteisyys taas on ideologisen näkökulman kautta muodostunutta. Rautalampilaisen paikallisidentiteetin voi katsoa olevan sekä kulttuurillisesti että ideologisesti muotoutunutta. Ideologista symbolista yhteisyyttä voidaan katsoa olevan esimerkiksi pyrkimys vahvistaa paikallista identiteettiä. Kulttuurinen ja ideologinen ulottuvuus ovat vuorovaikutuksessa keskenään (mts. 31). Esimerkiksi keväällä 2013 alkaneessa Rautalammin markkinointiin tähtäävässä *Rautalampi takaisin maailmankartalle* –hankkeessa käytettiin hyödyksi rautalampilaisuuden kulttuurisia merkityksiä. Muun muassa hankkeen tiedotteessa entistä emäpitäjäasemaa käytettiin pohjana nykyisille pyrkimyksille:

”Rautalammin tavoitteena on nostaa kunnan asukasmäärä 3.452 asukkaasta 20.000 asukkaaseen. Tavoite on lähes kuusinkertainen, asukkaita tarvitaan lisää 16.548. Rautalampi tavoittelee asemaa Emäpitäjänä, jollaisena se vielä 1600-luvulla oli merkitty Pohjois-Euroopan kartalle”⁴

Rautalampilaisuuden vahvistamiseen tähtäävää pyrkimystä voi luonnehtia ideologiseksi. Pyrkimys paikallisidentiteetin korostamiselle ei ole poikkeuksellista. Manuel Castellsin (2010, 68) mukaan paikallisille ja alueellisille identiteeteille on tyypillistä niiden korostuminen eräänlaisina vastareaktioina globalisoituvan maailman epäjärjestykselle ja kontrolloimattomuudelle. Toinen paikallisidentiteetin vahvistamista ruokkiva tekijä on kuntaliitoksen uhka (Zimmerbauer 2008, 68). Paikallisidentiteetti ei suinkaan ole vain jatkumoa menneelle, vaan sitä on aktiivisesti pyritty voimistamaan.

Symbolinen yhteisyys ja yhteisöllisyyden toiminnallinen taso eivät ole toisiaan poissulkevia. Vaikka ne eivät suoranaisesti edellytäkään toisiaan, voi konkreettisesta toiminnasta seurata symbolisen yhteisyyden lisääntyminen ja symbolinen yhteisyys voi myös kehittää konkreettisen toiminnan tasoa (Lehtonen 1990, 24). Useinhan yhteisyyden muotoutuminen

---

⁴Rautalampi takaisin maailmankartalle –hankkeen lehdistötiedote. Julkaistu 6.5.2013. http://rautalampi.com/wp-content/uploads/2013/05/130506_lehdistotiedote.pdf

eteneekin juuri symbolisen yhteisyyden ja toiminnallisen yhteisöllisyyden välisessä vuorovaikutuksessa.

Kuntaidentiteettejä tutkineet Kaj Zimmerbauer ja Timo Suutari (2007, 355) esittävät, että identiteetin varsinainen perusta olisi yhteisöllisyydessä. Näin ei kuitenkaan aina ole. Esimerkiksi 1600-luvulla Rautalammin alueella asunut ihminen on tuskin kokenut kovin voimakkaasti olevansa juuri rautalampilainen, sillä alue oli erittäin laaja (kuvio 1), ja perustettu vain hallinnolliseksi yksiköksi. Rautalampia ei perustettu paikallisen tarpeen takia, vaan lähinnä Ruotsi-Suomen etujen takia. Kruunun kannalta oli tärkeintä, että pitäjä maksoi veronsa (Saloheimo 1980, 63).

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKOHDE

4.1 Tutkimuksen tavoite

Tärkeimpänä tutkimuskysymyksenä tutkimuksessa on se, mistä rautalampilainen paikallisidentiteetti muodostuu. Tarkemmin sanottuna millaisiin myytteihin ja symboleihin rautalampilaisuus pohjautuu. Identiteetti muodostuu myös eronteon ulottuvuudesta (Hall 1999, 95), eli pyrin etsimään myös ne teemat, joihin rautalampilaiset luovat erontekoa. Pyrin myös selvittämään sitä kenen identiteetti rautalampilainen paikallisidentiteetti on ja minne rautalampilainen paikallisidentiteetti paikantuu, onko se esimerkiksi kunnallinen vai kyläidentiteetti, tai kenties rajoiltaan epäselvä.

Määriteltyäni rautalampilaisen paikallisidentiteetin osat ja sen, kenen identiteetti rautalampilainen paikallisidentiteetti on, voin myös pohtia millä tavalla mahdollinen kuntaliitos vaikuttaisi rautalampilaiseen paikallisidentiteettiin. Tutkimus on luonteeltaan tapaustutkimus, sillä tutkimuskohteeksi rajautuu Rautalampi. Esimerkiksi historiansa pituuden puolesta Rautalampi poikkeaa merkittävästi suurimmasta osasta vastaavan kokoisista kunnista. Tutkimuksen tuloksia ei voikaan siis suoraan yleistää koskemaan muita paikkakuntia. Tutkimus antaa kuitenkin mahdollisuuden pohtia myös maaseutukuntien paikallisidentiteetin merkitystä yleisemmälläkin tasolla.

4.2 Tutkimuskohteena Rautalampi

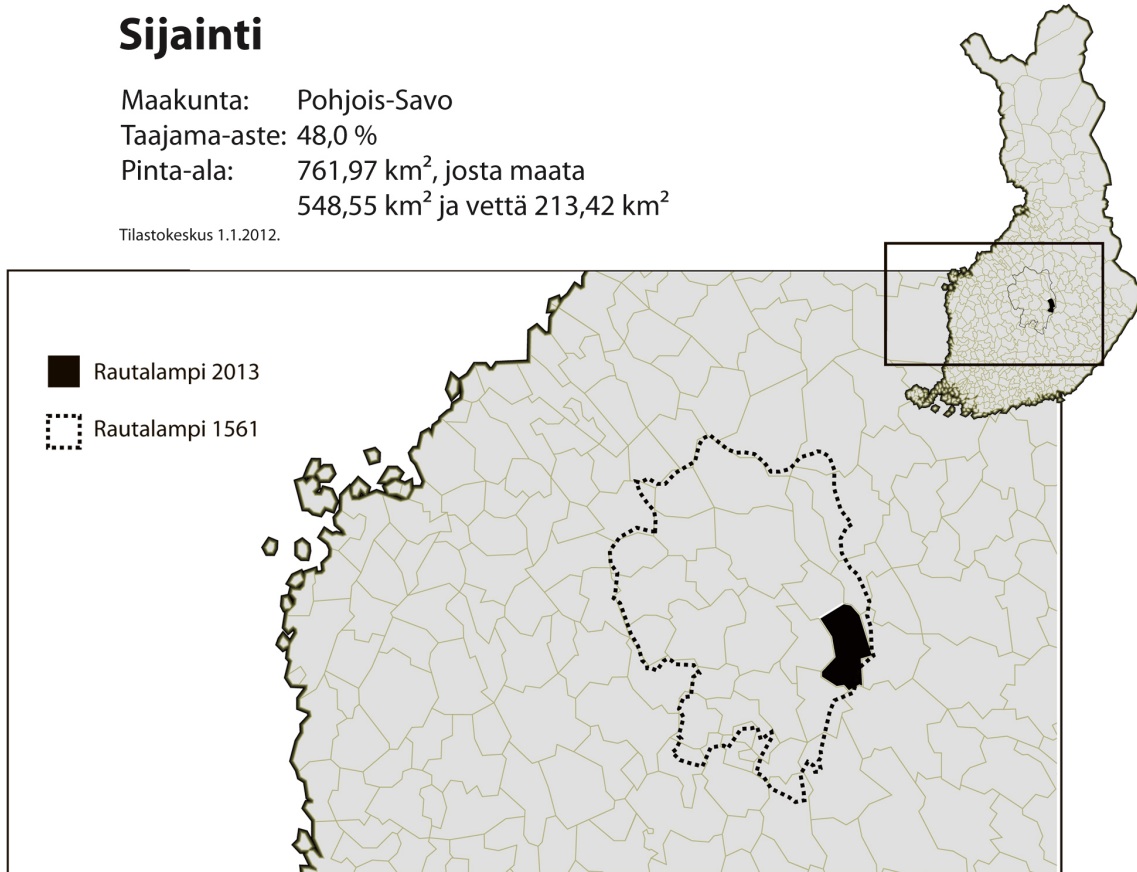
Rautalampi on kuntapohjaisen maaseudun kolmijakoluokittelun mukaan harvaan asutun maaseudun kunta (Ponnikas ym. 2011, 10). Ei ole välttämätöntä yhtä ainutta tapaa kuinka jaottelu lopulta tehdään. Joidenkin katsantokantojen, esimerkiksi OECD:n tyypittelyn, perusteella esimerkiksi lähes kaikki pääkaupunkiseudun ulkopuolinen alue on maaseutua (Ponnikas ym. 2011, 23). Muun muassa Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Maaseutukatsaus 2011 käyttää kansallista maaseutualueiden kolmijakoa, joka jaottelee kaupunkien ulkopuoliset alueet 1. Kaupunkien läheiseen maaseutuun, 2. Ydinmaaseutuun ja 3. Harvaan asuttuun maaseutuun (Ponnikas ym. 2011, 9). Kuntapohjainen kolmijako ei täysin kuvaa täysin kuvaa todellista tilannetta. Suomen ympäristökeskus esitteli kesällä 2013 paremmin todellisuutta kuvaavan paikkatietopohjaisen seitsenportaisen kaupunki-maaseutu-

luokituksen. Uudessa luokituksessa Rautalammin keskustan ympäristö on ydinmaaseutua ja muu osa entiseen tapaan harvaan asuttua maaseutua. (Suomen ympäristökeskus 2013.)

Sijainti

Maakunta: Pohjois-Savo
Taajama-aste: 48,0 %
Pinta-ala: 761,97 km², josta maata
548,55 km² ja vettä 213,42 km²

Tilastokeskus 1.1.2012.

KUVIO 1. Rautalampi Suomen kartalla.

Rautalampi sijaitsee suhteellisen kaukana suurista kaupungeista. Lähimpään suureen kaupunkiin, Kuopioon, on noin seitsemänkymmentä kilometriä. Pohjois-Savon ja Keski-Suomen rajalla sijaitsevalta paikkakunnalta on vain hieman pidempi matka Jyväskylään, jonne etäisyyttä on noin sata kilometriä. Historiallisesti Rautalampi on kuulunut ennen kaikkea Keski-Suomen alueeseen (Saloheimo 1980, 7-9).

Historia onkin sijainnin ja asukasmäärän lisäksi toinen Rautalammin tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoisen tekevä seikka. Paikkakunta on harvinaisen iäkäs, sillä pitäjää perustettiin vuonna 1561, ja alueeseen kuului tällöin 27 myöhemmin itsenäistä kuntaa. Suurin osa Rautalampiin kuuluneista kunnista sijaitsevat nykyisen Keski-Suomen alueella. Muun muassa nykyinen Jyväskylä sijaitsee osittain entisen Rautalammin alueella. Rauta-

lammin historia, on ollut pienentymisen historiaa. Sama koskee luonnollisesti myös muita entisiä emäpitäjiä. (Saloheimo 1980, 7-41.)

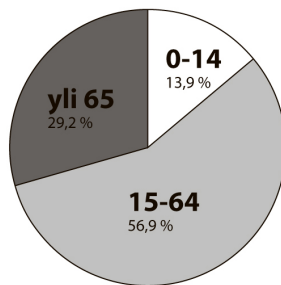
Emäpitäjien hajoaminen on mielenkiintoista, kun sitä tarkastelee nykyisen kuntarakenneuudistusprosessin näkökulmasta. Emäpitäjien pienentyminen on käytännössä ollut päinvas-tainen kehityskulku kuin suunnitteilla oleva kuntarakenneuudistus. Entinen hallinnollisen alueen suuruus ei näy enää nykyisessä kunnallishallinnossa. Rautalampi on pinta-alaltaan nykyisin hieman Helsinkiä suurempi pieni harvaan asutun maaseudun kunta.

Väestö

Väkiluku: 3 444

Muuttotappio: 18 henkeä

Ikäjakauma:

Tilastokeskus 31.12.2012.

Asuminen

Asuntoja: 1675

Kesäasuntoja: 1729

Tilastokeskus 31.12.2012.

Koulutus

tutkinnon suorittaneiden osuus
15 vuotta täyttäneistä

Vähintään keskiasteen
tutkinto 58,5 %
Korkea-asteen tutkinto 17 %

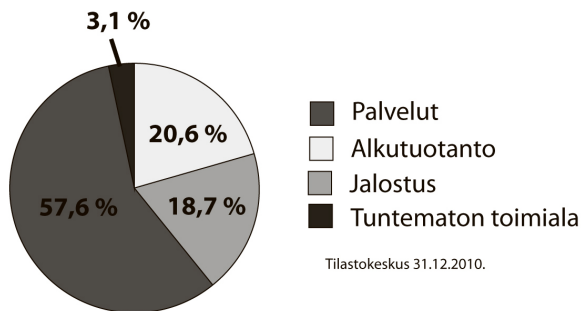
Tilastokeskus 31.12.2012.

KUVIO 2. Rautalammin väestötietoja.

Väestökehitykseltään Rautalampi on kohdannut harvaan asutulle maaseudulle tyypillisen kehityssuunnan. Nuoret muuttavat opiskelun ja työn perässä pois paikkakunnalta. Kunnan asukasluku pienenee hitaasti, mutta tasaisesti (Väestörekisterikeskukseen tilastot 2003-2013). Rautalammin väkiluku on lähes puolittunut viimeisen viiden vuosikymmenen aikana (Vihola 13, 2010).

Työmarkkinat ja tulot

Toimialat sektoreittain

Työllisyysluvut

Asuinkunnassa työssäkäyvät	70,1 %
Työttömyysaste	13,9 %
Eläkkeellä	38,3 %
Huoltosuhde	1,92

Tilastokeskus 31.12.2011.

Tulot

Veronalaiset tulot/tulonsaaja 20 852 euroa.
Tilastokeskus 2011.

KUVIO 3. Rautalammin elinkeinotietoja.

Työttömyysaste on hieman maan keskiarvoa suurempi. Eläkkeensaajia asukkaista on huomattava osa, lähes neljäkymmentä prosenttia. Toimialoista palvelut nousevat muun Suomen tavoin merkittävimäksi elinkeinosektoriksi. Alkutuotannon osuus on vain hieman yli 20 prosenttia, joten maatalousvaltaiseksi ei voi Rautalammin elinkeinorakennetta kutsua. (Tilastokeskus 2011.)

Valtiovarainministeriön selvityksessä (2012b, 192) esitettiin, Rautalammin kuuluvan Kuopion kuntaliitosselvitysalueeseen. Kaukaisimmalta Rautalammin nurkalta Kuopion keskustaan matkaa olisi noin sata kilometriä ja tieverkon kunnan huomioon ottaen ehkä noin puoltitoista tuntia. Valtiovarainministeriön selvityksen (2012b, 190) mukaan Rautalampi kuuluu Kuopion työssäkäyntialueeseen noin kuuden prosentin osuudella. Raportissa kuitenkin perustellaan työssäkäyntialuetta sillä, että noin 13% rautalampilaisista käy töissä 20 kilometrin päässä naapurikunnassa noin 7000 asukkaan Suonenjoella, joka taas kuuluu Kuopion työssäkäyntialueeseen (mt.).

5 AINEISTO JA MENETELMÄT

5.1 Etnografia menetelmänä

Alun perin suunnittelin kerääväni aineiston pelkästään haastattelemalla. Kävi kuitenkin jo varhain ilmi, että pelkän haastatteluaineiston perusteella kuvaus paikallisidentiteetistä jäisi vajaaksi. Pelkkä teemahaastatteluille pohjautuva laadullinen tutkimus ei siis riittänyt, vaan sitä piti laajentaa muilla aineistoilla. Suunta siis muuttui pelkästä haastattelututkimuksesta kohti perinteistä etnografista tutkimusta. Etnografisessa tutkimuksessa pyritään tutkimuskohteen kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen (Willis 2000, 106–107). Etnografisessa tutkimuksessa aineisto ei yleensä koostu pelkistä haastatteluista, vaan monimuotoisesta materiaalista. Varsinkin kun tutkimuskohteena on myös kirjoitettuun kulttuuriin perustuva ilmiö, ei ole syytä pitäytyä pelkässä haastattelu- ja tarkkailuaineistossa. (Hammersley & Atkinson 2007, 122.) Etnografiassa pyritään niin sanottuun tiheään kuvaukseen yhdistelemällä erilaisia aineistoja keskenään. Ajatuksena on muodostaa aineistoista toisiaan täydentävä kokonaisuus lukemalla niitä paitsi rinnakkain, myös ristiin. Tällainen toimintatapa auttaa ymmärtämään ilmiötä laajemmin ja välttämään väärät tulkinnat. (Huttunen 2010, 42–43.)

Kyläyhteisöjä on perinteisesti tutkittu etnografisin menetelmin (Huttunen 2010, 39). Kuten symbolisen yhteisyyden ja toiminnallisen yhteisön välisestä erosta edellisessä luvussa käy ilmi, ei Rautalampia voi lähestyä toiminnallisena yhteisönä, vaan enemmänkin symboliseen yhteisyyteen perustuvana yhteisönä. Kuitenkaan etnografisten menetelmien käyttö ei rajoitu vain toiminnallisiin yhteisöihin, vaan myös kuviteltuja yhteisöjä pystytään tutkimaan etnografian keinoin, mutta tällöin pitää muistaa, etteivät yhteisöt ole täydellisiä mikrokosmoksia, vaan ne ovat yhteydessä muihin yhteiskunnallisiin ilmiöihin (Lodewijk 2001, 89–90).

Haastattelut muodostavat usein tutkimuksen perustan, jota syvennetään muilla aineistoilla (Huttunen 2010, 43). Näin on myös tässä tapauksessa ja runkona toimivat tekemäni teemahaastattelut, joita olen täydentänyt sekä kirjallisella materiaalilla, kuten historiateoksilla ja kunnan esitteillä ja asiakirjoilla sekä havainnoilla ja epämuodollisilla keskusteluilla, joita olen koonnut kenttäpäiväkirjaan. Raja epämuodollisen keskustelun ja suunnitellun tutkimushaastattelun välillä ei etnografiassa ole aina kovinkaan selvä, sillä myös kenttäpäivä-

kirjaan merkityt keskustelut voivat olla aineistona hyödyllisiä (Huttunen 2010, 41). Tilanteet voivat lopulta tulla vastaan jopa täysin yllättäen, eikä nauhuri ole aina mukana. Ne voivat olla kuitenkin hyvin hyödyllisiä ja toisaalta myös vahvistaa varsinaisten haastattelujen pohjalta tehdyn analyysin luotettavuutta, kuten seuraava tapaus osoittaa:

Ote kenttäpäiväkirjasta:

”Satuin parin rautalampilaisen nuoren kanssa istumaan samaan pöytään paikallisessa ravintolassa. Oli hiljaista, vain muutama asiakas. Tunsin miehet nuoruudestani. Vaihdoin kuulumisia ja kerroin, että olen tekemässä tutkimusta rautalampilaisesta paikallisidentiteetistä. ”Meitähän sinun olisi pitänyt haastatella!” sanoi toinen. Käytin tilaisuuden hyväkseni ja haastattelin. Kyselin heiltä samoja asioita kuin mitä varsinaisiltakin haastateltavilta, esimerkiksi mikä on tärkeää Rautalammissa. Yllätyksekseni he alkoivat puhumaan ensimmäisenä luonnosta. Kohta mainitsivat historiankin. Huonoa heidän mukaansa Rautalammissa on se, että on vähän hiljaista. Ei ole aina muuta tekemistä kuin kaljanjuonti. Siinäkin aika kuluu, mutta muutakin tekemistä kaivattaisi. Pois he eivät kuitenkaan halunneet. Rautalampi on miesten mukaan kotipaikkakunta, eikä muualta löytyisi sen parempaa.” (Sjöberg 2013)

Tämä epämuodollinen haastattelu on osoitus siitä, kuinka jaettuja mielikuvat Rautalammissa lopulta ovat. Jos matalan koulutustason omaavat parikymppiset ja akateemisen koulutuksen saanut eläkeläinen puhuvat samoista asioista, ovat ne ainakin jollain tasolla jaettuja.

Vaikka etnografisen tutkimuksen analyysin kaikkia vaiheita ei yleensä voi kirjoittaa näkyviin, sillä analyysi pohjautuu usein kenttätöön aikana haastateltavista saatuun tietoon, silti myös etnografisen tutkimuksen lähtökohtana on pyrkiä mahdollisimman suureen läpinäkyvyyteen (Rastas 2010, 47). Esimerkiksi kenttäpäiväkirjan kerääminen on jo valmiiksi pelkistettyä ja analysoitua tekstiä. Kuitenkin systemaattisuus on tärkeää myös tällaisessa tapauksessa. Varsinkin, kun aineisto koostuu useista erilaisista haastatteluista, tekstiaineistoista ja havainnoista, on yhtenäisen tarkastelutavan noudattaminen ensiarvoisen tärkeää. Tarkastelutapani voisi tiivistää kysymykseen: *”Kuinka rautalampilaisuudesta tai Rautalammissa puhutaan?”*. Tämä luentatapa on toiminut koko tutkimuksen taustalla, sekä haastattelujen että tekstiaineistojen analyysin pohjana. Sama tarkastelutapa ohjasi myös kenttätöskentelyäni ja kenttäpäiväkirjani kirjoittamista sekä analysointia. Siinä tosin olen kiinnittänyt

huomiota myös siihen, miten rautalampilaisuus tai Rautalampi näyttäytyy ihmisten toiminnassa.

5.2 Aineiston keruu ja kenttävaihe

Vaikka ajatus tutkimukselle syntyikin videoidessani Rautalammin 450-vuotisjuhlallisuuksia Rautalammin kunnalle, ajattelin ensin että minun kannattaisi valita tutkimuskohteeksi joku toinen paikkakunta, johon minulla ei ole henkilökohtaista sidettä. Rautalampi on entinen kotipaikkakuntani. Asuin siellä kuuden vuoden ajan kunnes muutin pois aloittaessani opintoni vuonna 2008. Pertti Rannikon (2012, 72) mukaan etnografian refleksiivisen käänteen myötä läheisyys tutkimuskohteeseen ei ole enää samanlainen ongelma kuin aikaisemmin. 1900-luvun loppupuolella alkaneen refleksiivisen käänteen myötä etnografit alkoivat kiinnittää huomiota omaan toimintaansa ja avaamaan lähestymistapaansa. (Armstrong 2008, 59). Refleksiivisellä käännteellä tarkoitetaan Rannikon mukaan sitä, että tutkija tuo esille oman roolinsa sekä suhteessa tutkimuskohteeseensa, menetelmiinsä ja teoreettisiin sidoksiinsa. Kun tutkijan henkilökohtainen näkemys tuodaan esille, tarjoaa se lukijalle välineitä arvioida tutkimuksen tulkintoja ja johtopäätöksiä. Lisäksi systemaattinen refleksiivinen toimintatapa tutkimuksen eri vaiheessa antaa myös tutkijalle mahdollisuuden arvioida omaa merkitystään prosessin osana. (Rannikko 2012, 72.)

En ole syntyperäinen rautalampilainen, mutta tutkimuksen tekemisessä auttoi huomattavasti se, että tunsin ennestään ihmisiä sekä paikkakunnan historiaa ja ympäristöä. Uskon että myös haastattelujen tekeminen oli helpompaa tästä syystä, sillä minun suhtauduttiin rautalampilaisena. Tutkija toimii kentällä aina tietyssä roolissa, mutta rooleja voi tilanteista riippuen olla useampia (Hammersley & Atkinson 2007, 85–86). Tässä tapauksessa on syytä tuoda esille se, että työskentelin tutkimusprosessin aikana Rautalammilla videotuotantojen parissa sekä toimittajana. Paikalliset tottuivat siihen, että olin tapahtumissa usein kamera kädessä. Usein kuului kysymys: *”Mihinkäs sinä nyt kuvailet?”*.

Toimittajana pääsin seuraamaan Rautalammin ajankohtaisia tapahtumia paljon laajemmin, kuin se olisi muuten ollut mahdollista. Videoprojektien myötä muun muassa osallistuin suurimpaan osaan Rautalammilla järjestettyihin tapahtumiin. Tekemistäni videotaltioinneista on ollut hyötyä myös siinä, että olen voinut jälkikäteen palata Rautalammin erilaisiin

tapahtumiin, kuten 450-vuotisjuhlavuoteen. Työskentely on mahdollistanut sen, että olen voinut oleskella tutkimuspaikkakunnalla huomattavasti pidemmän aikaa kuin olisi ollut mahdollista pelkän pro gradu -tutkielman puolesta, ja olen pystynyt keräämään huomattavasti laajemman kenttäpäiväkirjan.

Tutkimus pohjautuu pääsääntöisesti haastatteluaineistoon ja pitämääni kenttäpäiväkirjaan. Olen käyttänyt lisäksi muita aineistoja, kuten paikallishistoriateoksia, videotalliointeja sekä internet-sivustoja. Laajemman ja monipuolisemman aineiston avulla on mahdollista muodostaa parempi kokonaiskuva rautalampilaisesta paikallisidentiteetistä. Monimuotoinen mahdollistaa lisäksi tutkimuskohteen luotettavamman kuvauksen. Tutkija toimii kentällä aina tietyssä roolissa, mutta rooleja voi tilanteista riippuen olla useampia (Hammersley & Atkinson 2007, 163). Varsinainen analyysi pohjautuu kuitenkin haastatteluaineistolle ja muu aineisto on sitä täydentävää ja selittävää. Monipuolinen aineisto antaa tiheän kuvauksen lisäksi myös mahdollisuuden haastatteluaineiston ja kirjoitettujen aineistojen välisten eroavaisuuksien pohtimiseen. Jos esimerkiksi kunnan elinkeinostrategiassa tai matkailuesitteessä (2013) rakennetaan Rautalammista erilaista kuvaa, kuin millaisena Rautalampi näyttäytyy haastatteluaineiston analyysin perusteella, on tällainen eroavaisuus mielenkiintoinen.

Kirjoitin kenttäpäiväkirjaa kesien 2012 ja 2013 aikana. Molempina vuosina vietin noin kaksi kuukautta Rautalammilla. Kesän 2012 aikana tein tutkimushaastattelut. Kesän 2013 aikana minulla oli mahdollisuus jatkaa kenttäpäiväkirjan pitämistä toimiessani Paikallislehti Sisä-Savon toimittajana. Pääsin seuraamaan aitiopaikalta muun muassa meneillään olevia rautalampilaisia hankkeita, kuten Enonniemen–Etelä-Konneveden -kansallispuistohanketta ja *Rautalampi takaisin maailmankartalle* -hanketta. Tutkimuksen kannalta oli hyödyllistä myös se, että pystyin tutustumaan naapurikuntien toimintaan, tapahtumiin ja ihmisiin. Tämä auttoi asettamaan Rautalammin alueelliseen kontekstiin ja pohtimaan sitä, mikä todella eroaa ja mikä on ainutkertaista ennen kaikkea puhemaailmassa. Analyysin tekemisen jälkeen tutkimuspaikkakunnalla viettämäni aika antoi hyvän mahdollisuuden myös verrata haastatteluaineiston analyysin pohjalta saamiani tuloksia Rautalammin elämään. Pystyin tarkastamaan tuntuuko teoria vastaavan todellisuutta ja miten minun tulisi vielä muokata tutkimusraporttiani.

Rautalammin 450-vuotisjuhlavuonna 2011 en vielä ollut aloittanut tutkimuksen tekemistä, joten siltä ajalta kenttäpäiväkirjaa ei luonnollisesti ole. Identiteetin kannalta juhlavuosi oli kuitenkin merkittävä, joten olen ottanut mukaan Rautalammin kunnalle juhlavuodesta tekemäni videotaltioinnit. Kuvasin ja editoin Rautalammin kunnalle seuraavat videot vuoden 2011 tapahtumista: Rautalampi 450-vuotta (2011), Pestuumarkkinat 2011 (2012), Kesäasukkaiden tapaaminen (2012), Kunnanvaltuuston juhlakokous (2012). Juhlavuoden aikana kuvatut videot voidaan jo sellaisinaan ymmärtää kenttäpäiväkirjamerkintöinä (Kankkunen 2007, 183). Ne ovat valmiiksi pelkistettyjä, audiovisuaaliseen muotoon taltioituja valikoituja havaintoja. Juhlavuoden taltioinnit ovat olleet merkityksellisiä lähinnä esiyymmärryksen muotoutumisessa. Olen kuitenkin kirjannut videomuotoisesta aineistosta tutkimuspäiväkirjaani ne havainnot, jotka ovat olleet aiheen kannalta tärkeitä. Näin olen saanut aineistot samaan formaattiin, joka on edellytys myös yhtenäiselle analyysille.

Rautalammin paikallishistorioista mukana olivat vuonna 1959 julkaistu *Rautalammin historia* (Saloheimo 1980), Jyväskylän yliopiston kotiseutusarjaan kuuluva *Rautalammin kirja* (Kukkonen toim. 1985) sekä tuorein paikallishistorioista *Emäpitäjä ajan virrassa – Rautalampi 450-vuotta* (Vihola toim. 2010). Varsinkin pääosin rautalampilaisten kirjoittama *Emäpitäjä ajan virrassa* toi aihevalintojensa ja artikkelien selontekojen kautta hyvin esille sen millaisena Rautalampi ja rautalampilaisuus nähdään. Myös se, millaisia historiallisia tapahtumia on nostettu esille, antaa jotain kuva siitä, mikä nähdään Rautalammin kannalta merkittävänä.

Keväällä 2013 alkanut hanke Rautalampi takaisin maailmankartalle oli niin merkittävä markkinointitempous ja toisaalta myös identiteetin rakennuskampanja, että se tuli ottaa mukaan aineistoon. Hankkeen päätapahtumana oli rakentaa Pienois-Rautalampi Helsingin Kansalaistorille 29.5-3.6.2013 ja tausta-ajatuksena koota yhteen ”Rautalampi-heimo”⁵.

Rautalampi takaisin maailmankartalle –hankkeen suhteen olen käyttänyt aineistona seuraavia: *Dokumentti Rautalampi takaisin maailmankartalle – Tarina maailmanvalloituksen takaa* (2013) sekä *Rautalampi takaisin maailmakartalle* -Facebook-sivua. Kumpikin on toiminut taustoittavana materiaalina, joista olen pelkistänyt tutkimuspäiväkirjaani ne havainnot, jotka ovat olleet aiheen kannalta merkittäviä.

---

⁵ Tiedote Rautalampi takaisin maailmankartalle -hankkeen internetsivuilla www.rautalampi.com/category/tiedotteet/ Julkaistu 3.6.

5.2.1 Haastattelut

Löysin sopivat haastateltavat muutaman avainhenkilön avulla. Avainhenkilö on sellainen tutkittavaan ryhmään kuuluva henkilö, jonka avustuksella tutkija pystyy pääsemään kentälle. Varsinkin tuntemattoman tiiviin yhteisön tai ryhmän ollessa kyseessä voi avainhenkilö olla erityisen tärkeässä asemassa, jotta tutkija ylipäänsä pääsee sisälle yhteisön joukkoon. Minulla ei tässä tapauksessa ollut tällaista ongelmaa, sillä tiesin, että minua pidetään rautalampilaisena, vaikka en syntyperäinen rautalampilainen olekaan. Avainhenkilöä voi käyttää kuitenkin myös tutummissa ympäristöissä. Toisin sanoen avainhenkilö tuntee tutkimuksen kohdetta ja tutkittavaa ilmiötä siinä määrin, että pystyy toimimaan avuksi tutkijalle ja neuvomaan esimerkiksi haastateltavien löytämisessä. (Grönfors 1982, 73–74.) Avainhenkilöinä toimivat Rautalammin kunnan elinkeinoasiamies, paikallinen ravintolayrittäjä ja kioskiyrittäjä. Heidän kauttaan sain laadittua luettelon haastateltaviksi soveltuvista henkilöistä. Myös haastattelemieni ihmisten kanssa käymäni keskustelut auttoivat eteenpäin sopivien haastateltavien löytämisessä.

Päädyin lopulta tekemään kaksitoista haastattelua. Kaksitoista haastattelua ei ole määrällisesti paljon, joten haastateltavien valintaan täytyi kiinnittää erityistä huomiota. Jotta pystyisin mahdollisimman hyvin avaamaan sitä, kuinka rautalampilaiset kokevat paikallisuutensa, tulisi minun saada mahdollisimman erilaisia rautalampilaisia. Tällaisen systemaattisesti muodostetun näytteen avulla pystyy tarkastelemaan moniulotteisemmin tutkimuskohdetta (Warren 2001, 87). Vaarana menettelytavassa on se, että liian heterogeenisestä näytteestä on hankala saada aikaiseksi minkäänlaisia yleistyksiä. Laadullisessa tutkimuksessa tulisi kaikki poikkeamat pyrkiä selittämään (Alasuutari 2011, 41). Tutkimuskysymysten kannalta erilaisista rautalampilaisista koostuva näyte puolsi paikkaansa. Jos samanlaiset käsitykset rautalampilaisuudesta tulevat esille erilaisten ihmisten haastatteluissa, voi käsityksiä pitää paremmin laajemmin jaettuina. Aineisto tuntui saturoituvan jo aikaisemmassa vaiheessa, mutta halusin vielä laajentaa muutaman erityistapauksen osalta. Kuitenkaan määrän lisääntyminen ei varsinaisesti vaikuttanut tuovan esille tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia seikkoja. Yhteiskuntatieteissä katsotaan yleisesti, että informantit eivät voi suoraan puhua yhteisön puolesta vaan pikemminkin omana itsenään ja omasta näkökulmastaan. Tutkijan tehtävänä on löytää ja konstruoida kulttuurilliselle ilmiölle ominaiset seikat haastattelujen ja muun informaation pohjalta. (Alasuutari 2011, 106.)

Haastateltavien ikähaarukka on 24–68, siis oikeastaan vain lapset ja nuoret rajautuvat pois. Olen pyrkinyt saamaan edustajan erilaisten elämänvaiheiden osalta (nuori lapseton, lapsiperheellinen, työelämässä oleva, eläkeläinen). Sukupuoli huomioitiin valinnassa siten, että pyrin ottamaan sekä naisia että miehiä haastateltavaksi. Käytännössä miesten osuus on huomattavasti suurempi, haastattelin kahdeksaa miestä ja neljää naista. Syynä epätasaisuuteen on lähinnä muut kriteerit, jotka täyttyivät näillä haastateltavilla. Kuitenkin eri sukupuolien näkemykset tulevat aineistossa esille. Olen pyrkinyt saamaan mukaan edustajat maaseudun ja etenkin Rautalammin kannalta olennaisilta elinkeinoelämän ja kansalaistoininnan sektoreilta, joilla arvelin olevan paikallisidentiteetin kannalta toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Mukana on matkailu- ja teollisuusyrittäjä, ravintolayrittäjä, kulttuuriaktiivi, ympäristöaktiivi, virkamies, eläkeläinen, maanviljelijä, ulkomaalainen. Yksi keskeisimmistä kriteereistä oli saada mukaan asuinhistorialtaan mahdollisimman erilaisia rautalampilaisia. Mukana on muun muassa paluumuuttaja, tulomuuttaja, ulkomailta muuttanut, kesäasukas ja neljännen polven maanviljelijä. Osan haastateltavista tunsin jo entuudestaan. Luovuin ajatuksesta haastatella vain tuntemattomia ihmisiä, sillä silloin olisin rajannut ja vaikeuttanut aineistonkeruuta turhanpäiväisesti. Käyttämäni toimintatapa vaikutti hyvältä, eikä litteroidun aineiston perusteella ole edes mahdollista erotella kenet tunsin entuudestaan.

Haastattelumenetelmänä käytin teemahaastattelua. Teemahaastattelu on niin kutsuttu puolistrukturoitu haastattelu. Siinä haastateltavan annetaan puhua asiasta suhteellisen vapaasti, ja tutkija pyrkii ennen kaikkea pitämään huolta siitä, että tutkimuksen kannalta tärkeät teemat tulevat käsitellyiksi (Grönfors 1892, 106). Vaikka teemahaastattelussa kysymyksiä ei yleensä kirjoiteta ennakkoon, kirjoitin itselleni teemahaastattelurungon keskeisimmistä kysymyksistä (Liite 2). Käytännössä kuitenkin vain auttamaan siltä varalta, että sattuisin unohtamaan jotain tai en keksisi mitä seuraavaksi kysyä. Pääteemoja oli kolme. Olin nimenmyt ne seuraavasti: 1. Identiteetti 2. Kuntaliitos 3. Maaseutu ja kaupunki. Käytännössä haastattelut kulkivat usein siten, ettei haastattelua ollut järkevä viedä eteenpäin teemoittain, sillä edellä mainitut sitoutuvat monessa kysymyksessä toisiinsa ja esimerkiksi Maaseutu ja kaupunki –teemaan tarkoitettulla kysymyksellä saatoinkin saada vastauksen, joka käsittelee ennen kaikkea kuntaliitosta ja identiteettiä. En pidä tätä mitenkään huonona seikkana vaan pikemminkin osoituksena siitä, että teemoilla todellakin on yhteys toisiinsa.

Haastattelut käsittelivät sitä, mitä haastateltava pitää Rautalammissa ja rautalampilaisuudessa tärkeänä ja kuinka haastateltava luonnehtii rautalampilaisuutta ja onko Rautalampi haastateltavan mielestä yhteisöllinen tai koetaanko se jopa kyläyhteisöksi. Vastauksien mukaan haastattelu eteni syvemmälle tarkentavien kysymysten avulla. Kuntaliitoksesta puhuttaessa pyysin haastateltavia arvioimaan muun muassa sitä, tulevatko palvelut väheneeseen tai parantumaan, jos valtiovarainministeriön esittämä kuntaliitos Kuopion kanssa toteutuisi. Maaseutu ja kaupunki-teema limittyi useimmiten tähän, tai joskus jo siihen, mitä rautalampilaisuudesta puhuttiin. Pääteemojen lisäksi huomioin haastateltavan aseman jossain tietyssä organisaatiossa tai sidosryhmässä sekä esimerkiksi asumishistoriaan liittyvän erikoisaseman. Saatoin kysyä kulttuuritoiminnassa aktiivisesti mukana olevalta haastateltavana joitain kulttuurielämään liittyviä kysymyksiä ja esimerkiksi yrittäjältä kysyä kuntaliitoksen merkityksestä yrittäjyyteen.

Kuvasin samanaikaisesti tutkimuksen aikana myös dokumenttielokuvaa *Kuntauudistusten aallokossa (2013)*,⁶ joten siitä lienee hyvä mainita muutama sana. Dokumentti myös pohjautuu taustaltaan suurilta osin tämän tutkimuksen tuloksiin sekä kuvamateriaalinsa puolesta tutkimushaastatteluihin. Halusin hyödyntää mahdollisuuden tehdä tutkimukseen perustuvan dokumenttielokuvan ja toisaalta kokeilla dokumenttielokuvaa tutkimuksen popularisoinnin keinona. Tutkimusprosessin ja dokumenttielokuvan tekemisen yhdistämistä sekä yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen popularisointia dokumenttielokuvan keinoin tulen tarkastelemaan myöhemmin Lapin yliopiston mediatieteen gradussa.

Haastattelutilanteisiin videointi dokumenttia varten ei vaikuttanut käytännössä lainkaan. Kuvaus tapahtui kahdella järjestelmäkameralla, jotka olivat jalustoilla. Pienet kamerat hävisivät hetkessä haastattelutilanteen kannalta merkityksettömiksi, eivätkä ne vaikuttaneet nauhuria enempää. Eräs haastateltava kysyikin, että aionko kuvata ollenkaan videota, kun minulla on mukana vain valokuvakameroita. Itse haastattelut menivät täysin tutkimuksen ehdoilla. Herää helposti kysymys vaikuttiko videointi sitten siihen, mitä haastateltavat sanoivat. Alkoivatko he omien ajatustensa sijaan esittää yleisesti hyväksytyjä mielipiteitä? Jos näin olisikin käynyt, ei se tutkimuksen kannalta ole ongelma. Kollektiivinen identiteetti on juuri yhteiseksi koettujen totuuksien toistamista ja hyväksymistä. On hankala ajatella,

---

⁶ Dokumentti on katsottavissa osoitteessa www.kuntauudistustenaallokossa.fi

että kukaan puhuisi tietoisesti vastoin omaa käsitystään. Tällöin haastateltava tuskin olisi suostunut esiintymään dokumenttielokuvassa.

Videokuvaa voidaan myös käyttää hyödyksi etnografisessa tutkimuksessa esimerkiksi havaintojen taltiointiin tai esittämiseen (Heider 2006). Videoinnista oli hyötyä myös tämän tutkimuksen kannalta, vaikka videokuva ei analysoitukaan erikseen. Katsoin videomateriaalia aineiston. Pelkkä videointi ei sinänsä tarkoita tutkimuksen objektiivisuuden lisääntymistä. Digitalisoitumisen ja muokattavuuden myötä dokumentaarisen valo- ja videokuvan rooli vipittömänä objektiivisuuden esittäjänä on murentunut (Ball & Smith 2001, 312). Kuitenkin dokumenttielokuva antaa mahdollisuuden tutustua myös tähän tutkimukseen hieman toisesta perspektiivistä, joten sen olemassaolo ei varmasti ainakaan vähennä tutkimuksen luotettavuutta.

Haastattelut olivat kestoaltaan puolesta tunnista hieman reiluun tuntiin. Kahdessa tapauksessa haastattelin myös haastateltavan puolisoa, joka sattui olemaan paikalla ja halusi osallistua. Tein haastattelut kuitenkin yksitellen. Haastattelutilanteet olivat yllättävän luontevia. Edes kamerat eivät haitanneet haastattelujen kulkua. Ne saattoivat jopa edesauttaa varsinaista haastattelutilannetta, sillä kameroiden pystyttäminen ja asetteleminen oli luonteva paikka esittää varsinaista haastattelua edesauttavia verryttelykysymyksiä (Grönfors 1982, 107).

5.3 Etnografian kirjoittaminen

Etnografisessa tutkimuksessa pyritään tiheään kuvaukseen, siis eri aineistojen avulla pyritään piirtämään mahdollisimman monipuolinen ja selittävä kuva tutkimuskohteesta, tässä tapauksessa rautalampilaisesta paikallisidentiteetistä (Huttunen 2010). Etnografisen tutkimuksen voi kirjoittaa kronologisesti, teemoittain tai niitä yhdistelemällä (Hammersley & Atkinson 2007, 194). Kronologinen kirjoitustapa saattaisi parantaa avoimuutta ja korostaa refleksiivisyyttä, kun taas teemoittain etenevä esittämistapa helpottaa luettavuutta. Kronologista kirjoitustapaa puoltaisi tutkimuskohde, jossa ymmärryksen lisääntymisen esittäminen tutkimusprosessin aikana olisi erityisessä avainasemassa, kuten vieraan kulttuurin yhteisö. Koska tutkimuskohteena on kuitenkin tutumpi ympäristö, johon esiymmärrystä on valmiiksi, eikä esimerkiksi kentälle pääsemisen prosessia ole syytä suuremmin avata, olen

katsonut tarkoituksenmukaisemmaksi teemapohjaisen esitysmuodon. On kuitenkin huomioitava, että tutkimusprosessi on siitä huolimatta edennyt ajallisesti ja ymmärrys on lisääntynyt matkan aikana. Yksi etnografisen refleksiivisyyden keino on pyrkiä tuomaan tutkimustekstissä esille tutkijan oma ääni läpi tutkimusprosessin, eikä vain tutkielman loppupuolella, kuten on perinteisesti ajateltu (Salo 2007, 229–230). Olen pyrkinyt tuomaan tutkielmassa oman roolini tutkijana esiin koko prosessin ajalta ja näin tuomaan myös tulkitani lukijan kriittisen arvion alle.

Kerättyäni haastatteluaineiston, litteroin haastattelut tekstimuotoisiksi analyysiä helpottaakseni. Seuraavana vaiheena teemoittelin aineiston. Teemoittelu on myös luonteva jatkovaihe teemahaastatteluaineistolle, joskin alkuperäisen teemahaastattelurungon sijaan teemoittelun tavoitteena on luoda uusia teemoja (Hirsjärvi & Hurme 2004, 136–154). Litterointiin ei ole vain yhtä keinoa, vaan litterointitapa ja -tarkkuus valitaan tutkimusongelman kannalta relevanteimmaksi (Nikander 2010, 434). Tässä tapauksessa olen litteroinut haastattelut asiatarvasti ja lainaukset olen litteroinut uudelleen sanatarvasti. Olen kuitenkin siivonnut ylimääräisiä ”tota ja nii” -tyylisiä äännähdyksiä ja toistoa luettavuuden kannalta parempaan muotoon. Lauseiden sisällön olen kuitenkin säilyttänyt sellaisenaan. Haastatteluvien suoria lainauksia käytetään todistamaan laajempia yhteisöistä ja sen toiminnasta esitettyjä väitteitä joita tutkimuksessa esitetään (Alasuutari 2011, 106). Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että litteroidun tekstin tulisi välttämättä vastata puhuttua kirjaimellisesti – eihän se olisi edes täysin mahdollista kaikista keskusteluanalyttisistä merkitsemistavoista huolimatta. Tutkimusongelman ja -menetelmän kannalta ei ole niinkään olennaista tarttua puheen vivahteisiin, vaan ennemmin sen sisältöön.

Usein kerätty audiovisuaalinen aineisto unohdetaan litteroinnin jälkeen. Koska käytössäni on ollut myös videomateriaalia suurimmasta osasta haastatteluja, olen voinut palata ajoittain niihin litteroidun haastattelun sijaan. Tällainen toimintatapa on yleinen esimerkiksi keskusteluanalyysissä, jossa nauhoitetta käytetään ensisijaisena aineistona (Ruusuvoori 2010, 427). Vaikka analyysi perustuukin litteroituihin haastatteluihin, palasin aika ajoin myös videomateriaalin pariin muistuttaakseni itselleni haastattelujen todellisesta kontekstista. Tällainen toimintatapa vaikutti erinomaiselta, ja huomasinkin eräitä kertoja, että olin tekstiä käsitellessäni tulkinnut haastateltavaa väärin. Litteroitu ja teemoiteltu aineisto, jota vielä keskusteluttaa teorian kanssa, on helposti niin pitkälle prosessoitua, että paluu mahdollisimman käsittelemättömään aineistoon on aika ajoin hyödyllistä.

Teemoittelu on usein haastatteluaineiston järjestämisen ensimmäinen vaihe, jonka avulla tutkimus jäsenetään ja pelkistetään tutkimusaiheen kannalta mielekkäiksi teemoiksi (Pietilä 2010, 219). Haastatteluja pidetä suoranaisina totuuden kuvauksina, vaan haastateltavien selontekoina todellisuudesta (Rapley 2004, 16–17). Ne eivät siis ole tuloksia, vaan havaintoja, joista saadaan temaattisen yhdistelyn ja pelkistämisen sekä teoriareflektion avulla varsinaisia tutkimustuloksia (Alasuutari 2011, 78–79). Teemoittelu etenee kokeilemalla ja testaamalla. Sitä jäsentää aikaisempi aiheesta tehty tutkimus ja teoreettinen viitekehys, joka auttaa teemoittelussa. Sen lisäksi, että jäsentää sen mistä puhutaan, on tärkeää pohtia sitä, mikä jätetään sanomatta (Pietilä 2010, 220). Teemoittelussa, kuten kvalitatiivisessa analyysissä yleisemminkin, pyritään löytämään sääntöjä, jotka koskevat koko aineistoa, ja jos säännössä on poikkeuksia, pitäisi ne pystyä selittämään (Alasuutari 2011, 41). Kvalitatiivisessa analyysissä pyritään kuvaamaan mahdollisimman monipuolisesti tutkimuskohdetta, eikä esimerkiksi tilastollisiin yleistyksiin, sillä aineisto tai analyysitapa eivät sellaisiin sovellu.

5.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen tekemisen prosessin kaikkiin vaiheisiin kuuluu olennaisena osana tutkimuksen eettisyyden pohtiminen. Eettisyyden lähtökohtana voisi pitää tutkimuksen tekemistä yleisesti hyväksytyjen periaatteiden mukaisesti. Tutkimukseen kuuluu avoimuus, toistettavuus, luotettavuus. Kun tutkimuskohteena ovat ihmiset, on myös tutkimuskohteen oikea kohteleminen, aineiston kerääminen ja aineiston käsittely tärkeää tutkimuksen eettisyyden kannalta. Kyse on myös tutkimuksen ja myös yleisemminkin yhteiskuntatieteen luotettavuudesta ja uskottavuudesta. (Kuula 2006, 21–39.) Kuten Martyn Hammersley ja Paul Atkinson (2007, 228) katsovat, ei tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä voi ratkaista seuraamalla tiettyjä absoluuttisia sääntöjä, vaan tutkijan pitäisi ennemminkin pyrkiä jatkuvasti eettisesti kestävään toimintaan tutkimusta tehdessään.

Tutkimushaastatteluja käytettäessä tutkimusjulkaisuissa noudatetaan yleensä anonymiteetin käytäntöä (Kuula 2006, 201). Sitä ei kuitenkaan tässä tapauksessa pystynyt takaamaan niille haastateltaville, jotka osallistuivat dokumenttielokuvaan. Haastateltavat olivat tietoisia siitä, että haastatteluja tullaan käyttämään sekä dokumenttielokuvassa että paikall-

lisidentiteettiä käsittelevässä pro gradu -tutkielmassa. Kerroin myös, että tutkimuksissa yleistä anonymiteetin suojaa ei voi tässä tapauksessa olla. Dokumenttissahan ihmiset puhuvat omalla nimellään ja omalla naamallaan, joten yhdistämien tutkimuksen litteroituun tekstiin on mahdollista, vaikka tunnistetiedoille tekisi mitä. Siitä huolimatta esitän kaikki haastatteluaineistonäytteet anonymiteetin suojaa noudattavan periaatteen mukaisesti. Haastateltavista mainitaan sukupuoli ja ikä, malliin: (Mies, 24). Olen jättänyt ammatin pois, sillä pienellä paikkakunnalla olisi tällöin liian helppo tunnistaa haastateltava. Näin menetellessäni myös niitä kolmea haastattelua, jotka eivät kuuluneet dokumenttielokuvaan, tulee käsiteltävä yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle ominaisen tutkimuseettisten periaatteiden mukaan. Tutkimuksen teossa tulee luonnollisesti huomioida myös ihmisarvoa kunnioittavat normit, kuten itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, henkisen ja fyysisen vahingoittamisen välttäminen ja yksityisyyden kunnioittaminen (Kuula 2006, 60-65). Samat periaatteet koskevat luonnollisesti myös dokumenttielokuvaa, mutta videomuotoisessa viestinnässä ovat kuitenkin omat erityispiirteensä, joten materiaalia ei voi käsitellä aivan samalla tavalla kuin kirjoitettua tieteellistä tutkimusraporttia (Heider 2006, 111).

Muuta aineistonkeruuta tehdessäni en ollut esillä varsinaisesti tutkijan roolissa, vaan esimerkiksi havaintoja saatoin tehdä vaikkapa töissä ollessani tai vapaa-aikanani. Tämä ei kuitenkaan ole eettisyyden kannalta ongelmallista, sillä tein havaintoja julkisissa tiloissa ja käsitelin julkisia tietolähteitä. Olisi myöskin mahdollista mainita aina tekevänsä tutkimusta, tai ainakin silloin saisi tärkeilevän ihmisen leiman hyvin nopeasti. Varsinaisissa tutkimushaastatteluissa rooli oli toki selvä, mutta joistain epävirallisista keskusteluista syntyi hyviä huomioita, joiden pohjalta paikallisidentiteetti aukesi paremmin. Tällaiset huomiot syntyvät vielä usein varsinaisen keskustelun jälkeen, joten tutkijan roolin esilletuominen olisi käytännössä mahdollista.

Jos aihe olisi ollut toisenlainen, olisi eettistä pohdintaa ja toteutustapaa joutunut pohtimaan uudestaan. Aihe ei ole valonarka, eikä paikallisidentiteetti rikollista. Vaikka paikallisuus onkin myös henkilökohtainen asia, ei paikallisuudesta puhuminen sinällään ole yksityistä. Kolme haastateltavaa eivät halunneet osallistua dokumenttielokuvaan, joten heidän kohdallaan toimin yleisten tutkimushaastattelun eettisten periaatteiden mukaisesti, myös anonymiteettiä noudattaen.

Maaseutututkimuksissa ja -selvityksissä (esim. Kattilakoski, Kilpeläinen & Peltomäki 2012; Hienonen 2011) on toisinaan lähtökohtana maaseudun kehittäminen tai jopa maaseudun puolesta puhuminen. Tällainen lähestymistapa sopii kuitenkin huonosti varsinaiseen perustutkimukseen, jonka tavoitteena tulisi olla tietämyksen lisääminen, eikä esimerkiksi poliittisten tavoitteiden ajaminen (Hammersley & Atkinson 2007, 209). Selvityksiin poliittisten päämäärien ajaminen voi sopia, mutta tutkimukseen se ei kuulu (mt.). Tämän tutkimuksen tavoitteena ei ole ottaa osaa poliittisiin keskusteluihin. Olen kuitenkin huomioinut kuntarakennemuutoksesta käytävän keskustelun ja kuntauudistusprosessin sekä haastatteluja tehdessäni että analyysivaiheessa. Kuntauudistuskeskustelun näen tutkimuksessa pääasiassa kyseisen ajankohdan maaseutupoliittisena kehyksenä. En ota kantaa uudistuksen tavoitteisiin tai lähtökohtiin, vaan korkeintaan siihen, kuinka kuntauudistusprosessi näyttäytyy paikallisidentiteetin näkökulmasta.

Eettisyys koskee myös tutkimusraportin kirjoittamista. Tutkimusraportista pitäisi pystyä käymään ilmi tutkijan ajatuskulku sekä siihen vaikuttaneet seikat. Kaiken mahdollisen informaation esittäminen on kuitenkin usein mahdotonta, vaikka olennaisen informaation esittämiseen tulisikin pyrkiä. Avoimuus auttaa myös tutkimusprosessin refleksiivisyydessä. Avaamalla tutkimuksen tekoa tutkija eksplikoi samalla omaa toimintaansa ja tulee myös itse paremmin tietoiseksi siitä. (Hammersley & Atkinson 2007, 211.)

6 RAUTALAMPILAINEN PAIKALLISIDENTITEETTI

6.1 Rautalampilaisuus

Kysyessäni haastateltavilta mitä rautalampilaisuus merkitsee tai mitä rautalampilaisuus tarkoittaa, oli vastauksena usein se, mitä Rautalampi merkitsee. Rautalampilaisuutta ja Rautalampia ei ollut kovin järkevä erottaa toisistaan, sillä haastatteluvastaukset eivät useinkaan eronneet toisistaan puhuttiin sitten Rautalammista tai rautalampilaisuudesta. Vaikka rautalampilaisuutta ei tarkemmin määriteltykään, joistain haastatteluista käy ilmi, että rautalampilainen kuitenkin poikkeaa muista, sillä rautalampilaiset ovat ”omaleimaisia”:

”Ihmiset ovat rautalampilaisia, erilaisia varmaan kuin Suonenjoella ja muualla kunnissa.”
(Mies, 58)

Varsinaisesti sitä ei kuitenkaan määritellä millä tavoilla rautalampilaiset ovat erilaisia tai omaleimaisia. Merkittävimpanä erona on se, että he ovat rautalampilaisia, ja heillä on rautalampilainen identiteetti. Haastatteluissa toistuu ajatus siitä, että rautalampilaiset ovat ylpeitä kotipaikastaan ja historiastaan.

”Rautalampilaisuus on sellainen tosi vahva, mikä jotenkin niin kuin tarttuu jo pienestä pitäen, että vaikka on pieni kylä, niin siitä ollaan todella ylpeitä että ollaan täältä kotoisin. Ja esimerkiksi pari semmoista hauskaa esimerkkiä vaikka se, että kun täältä muutetaan vaikka Jyväskylään tai Helsinkiin opiskelemaan, niin edelleen ollaan rautalampilaisia, eikä vaikka jyväskyläläisiä tai helsinkiläisiä, vaikka siellä oltaisiin asuttu loppujen lopuksi paljon pidempäänkin.” (Mies, 24)

Rautalampilaisuus on sitä, että hyväksyy ja ottaa rautalampi-identiteetin itselleen. Mielenkiintoista on, että rautalampilaisuus ei vaikuta olevan lopulta edes kiinni paikkakunnalla asumisesta, kuten rautalampi-heimosta puhuttaessa käy ilmi. Toisaalta kaksi haastateltavaa arveli, etteivät he voi olla koskaan täysin rautalampilaisia, sillä he ovat syntyneet muualla.

12.15 ” *Törmäsin alkuvuosina sellaiseen, että vain synnyinperäiset esiteltiin rautalampilaisiksi, siirtolaisia ei mielletty rautalampilaisiksi. Silloin tajusin, että minusta ei koskaan tule rautalampilaista*”

Vaikka kaikki Rautalammilla asuvat eivät koe olevansa rautalampilaisia, voi Rautalammin ulkopuolella asuva kokea itsensä rautalampilaiseksi. Paikallisia asioita ei välttämättä enää hoideta paikallisessa tilassa, vaan internetissä, joka periaatteessa on paikasta riippumaton. Sosiaalisen median palveluissa on mahdollista toimia sekä vanhoilla että aivan uusilla tavoilla myös paikallisissa kysymyksissä. Moni ennen julkisilla paikoilla tai paikallisten sanomalehtien sivuilla käyty keskustelu on mennyt verkkoon. Tästä esimerkkinä Facebook-ryhmä *Haluamme lukion punttisalille väistötilan Rautalammilla*. Ryhmässä käytiin keskustelua väistötilan tarpeellisuudesta sekä siitä, millainen sen tulisi olla. Ryhmässä oli 23.9.2013 yhteensä 75 jäsentä, joista läheskään kaikki eivät asuneet Rautalammilla vakituisesti. Samoin myös *Rautalampi takaisin maailmankartalle* –hankkeen verkkosivuilla olevista blogikirjoituksista käy ilmi, että moni Rautalammin ulkopuolella asuva mieltää itsensä tavalla tai toisella rautalampilaiseksi⁷.

Paikallisuuteen liittyvä toiminta saa myös ylipaikallisia ilmenemismuotoja. Esimerkiksi *Rautalampi takaisin maailmankartalle* –hankkeen osallistujina oli huomattavasti myös entisiä rautalampilaisia tai kesäasukkaita. Hanke sai mediahuomiota keskeisimmissä tiedotusvälineissä, mutta sai myös yksittäiset ihmiset mukaan Rautalammin markkinointiin omalla toiminnallaan. Muun muassa osa PMMP-yhtyeen jäsenistä esiintyi Rautalampi takaisin maailmankartalle -hankkeen Facebook-sivujen mukaan I ♥ Rautalampi –paidat päällä kesän keikoillaan. Hanke innosti myös Rautalammilla asuvia osallistumaan paikkakunnan markkinointiin. Esimerkiksi MTV3:n *Hell’s Kitchen* televisiosarjassa kilpaillut rautalampilainen Anssi Heikkinen esiintyi I ♥ Rautalampi -t-paita päällä.⁸

Rautalampi-symboleiden käyttö yhdisti siis sekä rautalampilaisia että paikkakunnan ulkopuolisia. Hankkeen projektipäällikkö Jarna Kaplas tiivisti hankkeen tarkoituksen seuraavasti:

---

⁷ Blogikirjoitukset osoitteessa www.rautalampi.com

⁸ Rautalampi takaisin maailmankartalle –Facebook-sivusto.

”Pienois-Rautalampi Helsingissä on osa Rautalampi takaisin maailmankartalle -hanketta. Tapahtuman päätavoitteena on saattaa yhteen ympäri maailmaa levittäytynyt Rautalampi-heimo.”⁹

Rautalampi-heimolla tarkoitettiin hankkeessa sellaisia ihmisiä, joilla on joku side Rautalammille, esimerkiksi entisen asuinpaikkansa tai kesämökkinsä puolesta, mutta myös sellaisia, jotka kokevat itsensä rautalampilaisiksi¹⁰.

Puhe Rautalampi-heimosta muistuttaa Michel Maffesolin (1996) esittelemää uusheimon käsitettä. Maffesoli katsoo massayhteiskunnan ja korostuneen individualismin jälkeisenä postmodernin aikakautena ihmisten etsivän yhteisöllisyyttä uusheimojen kautta. Uusheimot eivät ole kiinteärajaisia perinteisiä yhteisöjä, vaan enneminkin elämisyhteisöjä, jotka ovat jatkuvassa muutoksessa. Uusheimot pohjautuvat kulutusyhteiskunnan dynamiikkaan. Voidaan puhua myös kulutusheimoista, mutta tällöin täytyy tehdä eronteko perinteisen kuttajuuteen, sillä kulutusheimot voivat muodostua esimerkiksi elämäntavan tai maun mukaan (Cova, Kozinets & Shankar 2007, 3-5). Uusheimoituminen on näkynyt etenkin 2000-luvun aikana nousseiden kulutus- ja brändiheimojen syntyinä (Autio 2011, 108). Rautalampi-heimo eroaa varsinaisista brändiheimoista, sillä toisin kuin brändiheimoille on Aution mukaan tyypillistä, ei kulttuuri ole Rautalammin tapauksessa muotoutunut tuotteesta kohti palvelua vaan päinvastoin (Autio 2011, 105). Silti varsinkin t-paitojen, tai muiden Rautalampi-aiheisten tuotteiden käyttötavat muistuttavat hyvin paljon juuri brändikuluttamiseen ja -heimokäyttäytymiseen liittyviä piirteitä. Pukeutumalla Rautalampi-paitaan voi viestiä paikallisuutensa lisäksi myös omaa identiteettiään ja tuntea yhteenkuuluvuutta olematta silti fyysisesti paikkaan tai toiminnallisen yhteisön jäsen.

Yksilöllisiä identiteettejä rakennetaankin Zygmunt Baumanin (2002, 104; 2007) mukaan postmodernissa yhteiskunnassa kulutuskäyttäytymisen kautta. Varsinaisen tuotteen lisäksi ostetaan elämäntapa. Vaikka Rautalampi ei ensisijaisesti olekaan brändi tai tuote, on se myös ostettavissa oleva identiteetti. Siinä missä skeittivaatemerkkin käyttäjä ottaa kulutuskäyttäytymisellään osaa taustalla olevaan skeittauselämäntapaan, voi yhtä lailla halutesaan pukea Rautalampi-elämäntavan päälleen I ♥ Rautalampi -t-paitana. Tällä tavoin ihmi-

---

^{9,10} Tiedote Rautalampi takaisin maailmankartalle -hankkeen internetsivuilla www.rautalampi.com/category/tiedotteet/ Julkaistu 3.6.2013

nen voi kulutusyhteiskunnan keinoin ottaa osaa Rautalampi-heimoon muuttamatta itse paikkakunnalle. T-paidan ostaja pääsee osaksi vanhan emäpitäjän symbolista yhteisöä, jonka voi kuvitella pitävän sisällään ajatuksen Gemeinschaft-ideaalista, joka taistelee kasvo-tonta Gesellshaftia vastaan. Maaseutu näyttyy vaihtoehtokulttuurina, joka vetoaa valta-virrasta erottumaan pyrkiviin siinä missä muutkin vaihtoehtobrändit. Tuotteen autenttisuus on yksi vaihtoehtobrändien ympärille muodostuvien kuluttajaheimojen tärkeimmistä ulotu-uvuuksista (Nancarrow & Nancarrow 2007, 134-135). Maaseudun autenttisuus yhdistetty-nä räikeästi kopioituun I ♥ New York -paitagrafiikkaan luo yhdistelmän, joka epäilemättä kelpaa myös tyylitietoisimmalle hipsterille.

6.1.1 Rautalampi paikantuu kirkonkylään

Rautalampi kuntana voidaan rajata maantieteellisesti hyvinkin tarkkaan. Kylän tai koetun Rautalammin suhteen rajojen määrittely on haastavampaa. Kylän sijainti ei ole vain maan-tieteellinen piste, sillä paikat ovat todellisia sekä elettyinä, muistettuina että keksittyinä (Knuutila & Rannikko 2008, 13). Puhuttaessa Rautalammin paikkana haastateltavat pu-huivat ennen kaikkea kylän keskustasta. Palvelut ovat keskittyneet kirkonkylälle. Myös historian kannalta Rautalampi paikantuu juuri kirkonkylään. Rautalammin kirkonkylä on pysynyt jo yli 450 vuoden ajan samalla paikalla (Saloheimo 1980). Toiminta on keskitty-nyt kirkonkylälle, ja myös syrjäseudulla asuvalle voi näyttää siltä, että yhteisö on juuri kirkonkylällä:

”On ollut koulu ja kauppaa ja eiköhän siellä ole postit ja kaikki olleet joskus aikanaan, mutta ei ole minun aikana mitään, mitä meillä on mökkikin ollut, niin ei siellä ole ollut mitään. Kyllä se täällä kylällä on.” (Nainen, 52)

Toisaalta varsinaiset kylät omaavat oman paikallisen identiteettinsä. Rautalammin kirkon-kylän ohella kunnan merkittävin kylä on noin 140 asukkaan¹¹ Kerkonkoski, joka sijaitsee noin 20 kilometrin päässä Rautalammin kirkonkylästä. Näin kertoo kerkonkoskelainen haastateltava:

---

¹¹ Tilastokeskus. Luvut peräisin lähteestä Rautalammin kirkonkylän osayleiskaavan selostus 14.11.2012. Rautalammin kunta. s.55

”Kerkonkoski on oma yhteisönsä kuitenkin, ja Rautalampi on sitten omansa. Kyllä me ollaan kerkonkoskelaisia. Puhutaan kerkkolaisista ja sitten on kirkonkyläläiset. Kyllä siinä semmoinen pieni ero on.” (Mies, 58)

Myös kerkonkoskelainen on haastateltavan mukaan rautalampilainen esimerkiksi silloin, kun puheeksi tulee asuinkunta. Jokapäiväisen elämän kannalta Rautalammin keskustan asiat eivät kuitenkaan ole erityisen tärkeitä. Varsinkin etäisyys kirkonkylästä erottaa toiminnalliset yhteisöt toisistaan.

”Kyllähän me ollaan samaa porukkaa, mutta tulee tilanteita, joissa tulee niitä eroja. Että ollaan eri kyläkunnilta, ei sille vain mahda mitään. Ehkä se on nämä etäisyydet, jotka vaikuttaa. Silloin tulee jokaiselle omat yhteisöt.” (Nainen, 54)

Rautalampi ei ole Kerkonkoskelta katsottuna erityisen tärkeä esimerkiksi palveluiden puolesta. Vaikka Kerkonkoskelta ei löydykään kaikkia mahdollisia palveluita, ei asiointi suuntauudu välttämättä juuri Rautalammin keskustaan.

”Mitä sieltä Rautalammin kylältä lähtee pois, niin sen aika näyttää, mutta kyllä se tuntuu, että jos se Suonenjokeen menee, niin varmaan sitten sinne päin elämä siirtyy. Nytkin molemmissa asioidaan, että riippuu aina vähän, apteekin jutuista, ja mitä erikoistarviketta tarvii, niin sitten pitää mennä Suonenjoella käymään, välillä Kuopiossa.” (Mies, 58)

Rautalampilaisuus voi siis olla joissain tilanteissa syrjäkylällä asuvalle tapa määritellä identiteettiään, mutta toisessa taas ei. Anssi Paasi (1988, 177) näkee paikallisen, alueellisen, kansallisen ja globaalin identiteetin toisiinsa kietoutuneena jatkumona. Jatkumon lisäksi identiteetin voi nähdä myös päällekkäisenä. Stuart Hall (1999, 23) on esittänyt ajatuksen siitä, että postmoderni yksilön identiteetti on sirpalemainen, ei yksi ja yhtenäinen kertomus itsestä. Yksilöllä voi hänen mukaansa olla erilaisia, jopa ristiriitaisia identiteettikäsityksiä, eivätkä identiteettikäsitykset välttämättä ryhmittäydy yhtenäisesti ehjäksi kertomukseksi itsestä. Rautalampilaisuus on yksi mahdollinen identiteettikäsitys, jota yksilö voi käyttää riippuen siitä kuinka se sopii tilanteen mukaan. Identiteetit eivät sulje toisiaan pois. Yksilö voi olla yhtä aikaa syrjäkylän asukas, kunnan asukas, savolainen, suomalainen tai jopa kaupunkilainen.

6.2 Myytit ja symbolit: Mistä rautalampilaisuus muodostuu?

Haastatteluaineistosta löytyi neljä vallitsevaa teemaa joiden sisälle rautalampilaisuuden ja Rautalammin jaetut merkitykset mahtuivat. Emäpitäjä-teema, joka viittaa Rautalammin historialliseen suuruuteen. Kulttuurielämän teemalla tarkoitan ajatusta aktiivisesta kulttuuripitäjästä. Kolmantena on ajatus Rautalammin luonnonkauniina paikkakuntana ja neljäntenä teemana on Rautalammin käsittäminen kyläyhteisöksi. Samat teemat toistuvat myös esimerkiksi kunnan markkinointimateriaalissa (Rautalammin matkailulehti 2013) ja historiankirjoissa (Emäpitäjä ajan virrassa – Rautalampi 450 vuotta) sekä juhlapuheissa (Rautalammin 450-vuotisjuhlat). Voi olla, että haastateltavat myös toistivat virallisia yleisesti hyväksytyjä näkemyksiä. Siitähän kollektiivisessa identiteetissä on lopulta kysekin. Ajatuksista, että tietty malli on yleisesti hyväksytty ja jaettu. Luultavasti haastateltavat myös hyväksyivät ne itse, koska tuskin he muuten olisivat niitä ääneen sanoneet.

6.2.1 Historiallinen emäpitäjä

Historia on usein tärkeässä osassa kollektiivisen identiteetin raaka-aineena (Weedon 2004, 28). Rautalampi ei tee tässä suhteessa poikkeusta, vaan historia nousee esille niin kirjallisten aineistojen, haastattelujen kuin kenttäpäiväkirjamerkintöjenkin valossa. Historiaa uusinnetaan kirjoitetun tekstin, tilaisuuksien ja erilaisten symboleiden kautta (Hall 1999). Merkittävimpiä Rautalammin historiaa ylläpitävimpiä instituutioita ovat Rautalammin kunta, seurakunta sekä Rautalammin museo. Rautalammin historiaa on kirjoitettu neljä historiateosta, joista uusin ilmestyi vuonna 2011. Samana vuonna vietetyt 450-vuotisjuhlat, jotka sisälsivät useita erilaisia tapahtumia, toivat historian näkyviin kyläkuvaan. Historia on arjessa läsnä erilaisten symboleiden kautta. Näkyvin symboli on varmaankin 450-vuotisjuhlavuoden logo, joka esiintyi juhlavuoden jälkeenkin kunnan papereissa, mainostauluissa sekä näkyi kesäisin yllättävän usein t-paidoissa olevissa logoissa. Vielä vuoden 2012 kesänä oli harvemmassa ne päivät, ettei kylällä nähnyt jotain ihmistä *Rautalampi 450 vuotta* -paitaan pukeutuneena.

Kaikissa haastatteluissa käsiteltiin paikkakunnan historiaa tavalla tai toisella, vaikka välitkin tuomasta sitä itse esille haastattelutilanteissa. Historia koettiin tärkeänä osana rauta-

lampilaisuutta ja Rautalampia. Historiaa eivät pitäneet tärkeänä pelkästään syntyperäiset rautalampilaiset, vaan myös esimerkiksi kesäasukkaat:

”Ennen kaikkea viehättää identiteettileimaltaan pitkä historia ja emäpitäjätausta.” (Mies, 46)

Huomionarvoista on kuitenkin, että useimmiten historiaa ei sen tarkemmin alettu erittele-
mään, vaan pitkä historia nähtiin sellaisenaan Rautalammille erityisenä ominaisuutena.
Yksi poikkeus on. Historiasta mainitaan useimmiten Rautalammin rooli emäpitäjänä, suur-
pitäjänä, joka ulottui aina Jyväskylän laitamilta Pielavedelle asti. Historia on taustalla vai-
kuttava tekijä, joka antaa mallin rautalampilaiselle paikallisidentiteetille ja tekee Rauta-
lammista erityisen. Varsinkin menneisyyden suuruutta pidetään tärkeänä. Historiaa lähes-
tytään lähes poikkeuksetta juuri suuruuden kautta.

*”Britannia oli suurin imperiumi maailmassa, mutta nykyään vain pieni maa. Rautalampi
on jokseenkin samanlainen. Se oli keskus suurelle alueelle, nyt vain kuva entisestä suuruu-
destaan. Suomi on nuori maa, mutta Rautalampi vanha paikkakunta.”* (Mies, 67)

Rautalammin vertaaminen Britannian imperiumiin saattaisi äkkiseltään kuulostaa liioitte-
lulta, mutta se on perusteltua, kun vertaa tarkastelee Britannian ja Rautalammin identiteet-
tien taustoja. Identiteeteille on tyypillistä alkuperän, tradition ja jatkuvuuden painottaminen
(Hall 1999, 49). Siinä missä Britannia pohjaa identiteettinsä menneisyyden imperialistisel-
le suuruudelle, toistuu Rautalammista puhuttaessa menneisyyden emäpitäjäasema. Britan-
nian menneisyyden mahdin ajatellaan olevan edelleenkin olemassa, se saattaa uinua, mutta
se on herätettävissä taas menneeseen suuruutensa (Hall 1999, 49). Samanlaiset ajatuskulut
ovat nähtävissä Rautalampia koskevassa puheessa:

*”Rautalampi-nimihän ei saa hävitä, siitä pitäis pitää huolta. Ja jos yhdistyisi vaikka Kuo-
pioon, niin pitäisi Kuopion mieltä sitä, että Kuopio voisi muuttaa nimen Rautalammiksi
sitten. Koska Rautalampi on kuitenkin niin kova sana, että muistetaan niin kuin ennen van-
haan, että meillä oli aika iso lääni. Siihen pitäisi pyrkiä takaisin.”* (Mies, 55)

Historiaa ylläpitävänä rautalampilaisena instituutiona on mainittava myös Morton-
ravintola, joka perustaa yritysilmensä vahvasti John Morton -myytille. Morton oli senaat-

tori, jonka allekirjoitus lopulta ratkaisi Yhdysvaltojen itsenäistymisen. Kerrotaan, että John Mortonin suku olisi alunperin Rautalammin lähtöisin olevia Marttisioita, jotka Ruotsin kautta Mårtensoneiksi nimensä muuttaneina matkustivat Amerikkaan muuttaen nimensä sittemmin Mortoniksi. Näin suurrautalampi-ajattelu saa taakseen vielä suuremman meriitin: Ilman Rautalampia ei ehkä olisi Amerikan Yhdysvaltoja.

Tarkkaan ottaen John Mortonin suku ei kuitenkaan ole peräisin nykyisen Rautalammin alueelta, vaan jostain naapurikunnasta, todennäköisesti Vesannolta tai jopa Laukaasta. Asia selvisi minulle haastattellessani syksyllä 2012 Rautalammin historian kirjoittanutta professori Veijo Saloheimoa *Kuntauudistusten aallokossa* -dokumenttielokuvaan. Nykyisen Rautalammin alueelta ei hänen mukaansa ollut muuttajia tarinan mukaisena ajanjaksona. Kuitenkaan John Morton -myytin merkitystä ei tapahtumien todellinen kulku muuta millään tavalla. Mortonia voidaan pitää rautalampilaislähtöisestä suvusta peräisin olevana, ja sitä kautta järkeillä Yhdysvaltojen itsenäisyysjulistuksen olevan pohjimmiltaan rautalampilaisen ansiota, eikä tälle ole minkäänlaista ongelmaa niin kauan, kuin kukaan ei ala liian äänekkäästi kiistämään myytin käyttöoikeutta rautalampilaisilta. Valikoiva historian tulkinta identiteetin rakentamisessa ei ole mitenkään poikkeuksellista. Historiaa käytetään identiteetin rakentamiseen valikoiden niitä osia, jotka ovat hyödyllisiä, kuten myös esimerkiksi suomalaisen identiteetin rakentamisessa tehty (Kettunen 2008, 38–43).

Joka tapauksessa John Morton -myytin tapaus antaa mahdollisuuden ymmärtää rautalampilaisen paikallisidentiteetin emäpitäjäsuhdetta. Rautalampilaiset voivat mieltää omaksi historiakseen paljon enemmän kuin keskimääräisen samankokoisen kunnan asukkaat. Pertti Rannikon (1996, 43-44) mukaan paikallisidentiteetin kannalta on tärkeää se, kuinka aluetta kuvaavat nimet ovat saaneet merkityksensä. Vaikka Rautalammin emäpitäjä oli alueena aivan erikokoinen kuin nykyinen Rautalammin kunta, näyttäytyy emäpitäjän historia juuri samana pysyneen nimen kautta myös nykyisen Rautalammin historiana. Rautalammin emäpitäjän alueella eläneet suurmiehet, kauniit maisemat ja historialliset tapahtumat voi kaikki laskea Rautalammin ansioiksi, varsinkin jos täsmällistä tapahtumapaikkaa ei ole tarkasti historiaan kirjoitettu. Rautalammin hallinnollinen keskus oli vuosisatojen ajan juuri nykyisen kirkonkylän alueella (Saloheimo 1980). Emäpitäjän roolista on seurannut myös se, että Rautalammin kirkonkylä oli 1800-luvulla suosittu kesänviettopaikka ylemmän luokan keskuudessa (Linkola 1985, 27). Emäpitäjän asema lienee syynä myös siihen, että runoilijat, kirjailijat ja taiteilijat ovat saaneet kansallista näkyvyyttä aikojen saatossa.

Kun haastateltavat mainitsivat historian tärkeänä osana Rautalampia, he eivät puhuneet lähihistoriasta, suuresta muutosta, joka kosketti Rautalampia yhtä lailla kuin muitakin maaseutupaikkakuntia. Historialla viitattiin menneeseen, suuruuteen ja emäpitäjän aikoihin. Historiantutkimus nostaa keskiöön ainutlaatuiset tapahtumat. Niin nostavat myös haastateltavani. Historia on ainutlaatuisuutta, tarinaa paikkakunnan suuruudesta menneisyydessä.

”Ihmiset ovat ylpeitä omasta kylästään ja paikallishistoriasta. Monet kiinnostuneista, eivät tietysti kaikki. Historia tiedostetaan ja siitä ollaan ylpeitä, mutta ei liian ryppyotsaisesti. Voi vähän nauraa, mutta kuitenkin on positiivista.”

Vaikka Suur-Rautalampi ajattelussa onkin mukana huumoria, kertoo se siitä, että historia koetaan merkitykselliseksi ja sitä pidetään tärkeänä. Historiallinen emäpitäjän suuruus muistamalla painotetaan alkuperää ja jatkuvuutta (Hall 1999, 49). Se antaa mahdollisuuden ajatella, että menneisyyden suuruus olisi nykyisyydenkin tavoitettavissa. Esimerkkinä tästä ilmiöstä on Rautalammin markkinointihankkeen nimi *Rautalampi takaisin maailman kartalle*. Rautalampi on ollut maailman kartalla ja sen vuoksi se pystyisi olemaan siellä myös tulevaisuudessa. Ajatus on tuttu menneiden suurvaltojen, esimerkiksi Britannian retoriikasta (mt.).

Rautalampi takaisin maailmankartalle -hankkeen projektipäällikkö Jarna Kaplas kirjoitti hankkeen blogiin seuraavasti Rautalammin historiallisen yhdistyksen Ruotsin ja Norjan suomalaismetsiin järjestämästä matkasta:

”Mielestäni meidän täytyisi ajatella Suur-Rautalampia vieläkin laajemmin. Siihenhän kuuluu tosiaankin alueita näistä kaikista kolmesta maasta: Ruotsista, Norjasta ja Yhdysvalloista. Täytyy vain todeta, että meillä on todella suuri heimo maailmalla, jota yhdistää niin sama DNA kuin historiakin.”¹²

6.2.2 Aktiivinen kulttuurielämä

---

¹² <http://rautalampi.com/tutustumassa-ruotsin-ja-norjan-suomalaismetsiin-suur-rautalampiin-kuuluu-myos-ruotsia-norjaa-ja-amerikkaa/> Julkaistu 16.8

Haastatteluissa toistuu ajatus myös siitä, että Rautalampi on kulttuuripitäjä. Myös tämä lähtee pohjimmiltaan historiasta. Rautalammilla oli hallintopitäjästatuksensa myötä tietty määrä virkamiehiä, jonka myötä paikkakunnalla vieraili myös muuta sivistyneistöä muun muassa loma-aikoinaan (Saloheimo 1980). Näkyvänä merkinä tästä Rautalammilla on yhä useita kartanoita. Kulttuurin tekeminen nähdään eräänlaisena jatkumona, kun yksi on tehnyt, tekee toinenkin. Ajatus nykykulttuurin sidonnaisuudesta menneeseen näkyy myös haastatteluissa.

”Sanotaan aina, että Rautalampi on kulttuuripitäjä, niin kuin onkin. Onhan täällä kaikki nämä Eino Leinot ja kumppanit, on varmaan kiertäneet muutakin Suomea kuin Rautalamppea, mutta on ne täälläkin ollut. Sitten jos puhutaan vanhemmasta kulttuurista, niin on tämä kuitenkin semmoinen emäpitäjä, niin täällä oli paljon kartanoita ja tämmöisiä, ja on vieläkin kartanoita, mutta se oli silloin vielä enemmän. Tämä oli vähän semmoinen ykköspaikka, että kaikki tuli sillein, että tämä on Rautalampi. Ehkä sieltä on lähtenyt tällainen, ehkä se veti sen aikaisia kulttuuri-ihmisiä tänne.” (Mies, 55)

Ajatus kulttuuripitäjästä toistuu Rautalampia käsittelevissä historiateoksissa säännönmukaisesti. Esimerkiksi *Rautalammin historiassa* kirjailija Yrjö Kaijärvi (1980, 296) kirjoittaa *”Rautalampi on kasvattanut useampia kansanrunoniekkoistamme kuin mikään muu seutu maassamme”*. Kaijärvi arvelee rautalampilaisen luonnonkauneuden, savolaisten luonteenominaisuuksien ja erityisesti pitäjän vankalla sivistyspohjalla olevan perustana rautalampilaiselle kulttuurille.

Kulttuuripitäjänä Rautalampia pidetään yhä. Kulttuurin sisältö on osin saanut uusia muotoja, nykyään esimerkiksi rautalampilaisena musiikkikulttuurina pidetään rock-musiikkia. Tosin perinteisemmätkin kulttuurimuodot ovat edelleen voimissaan. Kolmessa Rautalammin historiaa käsittelevässä teoksessa kerrotaan jokaisessa tietyn aikakauden Rautalampilaisista kirjailijoista ja runoilijoista (Saloheimo 1980; Kukkonen toim. 1985; Pakarinen 2010). Yksi jokavuotinen kulttuuritapahtuma on Rautalammin kulttuuriseuran järjestämä Runon ja laulun Rautalampi. Paikallisen kesäteatterin kanssa pitkään työskennellyt Pali Pekkarinen kuvailee rautalampilaista kulttuuritoimintaa seuraavasti: *”Rautalammilla on aina ollut vahvasti sosiaalista pääomaa, kun kyseessä ovat kulttuuriin liittyvät asiat.”* (Pekkarinen 2010, 234).

Kaksi haastattelemaani rautalampilaista olivat aktiivisia paikallisessa kulttuuritoiminnassa. Toinen tapahtumajärjestäjänä ja toinen muusikkona. He pitivät tärkeänä jatkuvuutta ja kehämäisyyttä. Perinteet kulttuuriin ylläpitävät nykyistä kulttuurin luomista.

”Se on semmoista paikallista kulttuuriperimää, että on totuttu itse järjestämään. Sillä tavalla, että se on semmoinen hyvä kehä, mikä pyörii. Kun nähdään, että muut järjestää sillä omalla alallaan, vaikka teatterijuttuja, niin sitten ajatellaan, että ehkä mekin tämän musiikin tiimoilta voitaisiin itse järjestää, eikä odoteta sitä että joku muu järjestäisi. Ja on myös toisaalta se, että tietotaitoa on kylällä ollut vuosikymmeniä, vuosisatoja, niin se aina liikkuu eteenpäin. Mutta on täällä myös joku semmoinen ihmeellinen asia, mistä en osaa sanoa mistä se tulee, esimerkiksi muusikoita, kirjailijoita, runoilijoita on vuosien saatossa täällä asunut, elänyt, viettänyt kesiä tosi paljon. Täältä on noussut pienestä porukasta aika paljon, niin en osaa sanoa mistä se johtuu. Siihen pakosti vaikuttaa jo ilmapiiri. Ei tarvitse tykätä joka asiasta, mutta ei myöskään lytätä.” (Mies, 24)

Ilmapiirin merkitys kulttuurin tuottamiselle on myös tärkeää. Vaikka taloudelliset resurssit eivät välttämättä olekaan niin hyvällä tasolla kuin vaikkapa suuremmissa kaupungeissa, on olemassa olevien resurssien hyödyntäminen joustavaa. Kulttuurin harrastamisen kynnyks on matala.

”Tuntuu, että jos joku harrastaa kirjallisuutta ja toinen harrastaa musiikkia, niin jotenkin se ottaa selvää näistä onko ollut mahdollisesti muita täällä, ja ehkä se sillä tavalla on vaikuttanut. Ainahan sitä, sanotaan, että jos joku on tehnyt joskus jotakin ja toinen on tykännyt siitä, niin se on tavallaan lähtenyt siihen juttuun.” (Mies, 55)

Rautalammilla on tekemisen kulttuurin lisäksi myös katsomisen kulttuuri. Esimerkiksi teatteriesitykset tai musiikkinäytökset saavat usein täydet katsomot. Laajalla skaalalla erilaisia kulttuuritapahtumia järjestänyt rautalampilainen kuvailee tilannetta seuraavasti:

”Rautalampilaisessa kulttuurielämässä mielestäni merkittävintä on se, että melkein mitä tahansa täällä järjestää, niin katsojia löytyy, koska se on loppujen lopuksi se ehto. On varmasti erilaisiakin näkemyksiä, mutta minun mielestä aina, tehdään sitten teatteria tai musiikkia, niin se tehdään sitä yleisöä varten. Jos täällä ei olisi sellaista kulttuuria, että käydään katsomassa, niin ei täällä sitten tapahtuisi mitään.” (Mies, 24)

Esimerkkinä katsomisen kulttuurin voimakkuudesta voi pitää listaykkösbändi PMMP:n esiintymisestä Rautalammilla kirjoitettua lehtijuttu Savon Sanomissa:

”Kertoman mukaan bändi tahtoi varta vasten soittaa Mortonissa, sillä paikkaa on kehuttu muusikkopiireissä kautta maan. Keikan lopuksi bändi uhoaakin palaavansa ensi kesänä peräti kahdella peräkkäisellä keikalla. Kyllä, Rautalampi voi hyvinkin olla Suomen paras keikkapaikka.” (Savon Sanomat 14.7.2012.)

Rautalampilaiset pitävät vahvaa kulttuurielämää tärkeänä osana rautalampilaisuutta. Se onko Rautalammilla todellisuudessa kulttuuritoimintaa vastaavan kokoisia paikkakuntia enemmän, ei ole identiteetin kannalta merkityksellistä. Identiteetin suhteen ei ole niinkään tärkeää onko diskurssi tosi vai epätosi, vaan se pidetäänkö sitä identiteetin kannalta tärkeänä (Hall 1999, 105).

6.2.3 Luonnon keskellä

Luonto nousee Rautalammista puhuttaessa esille monessa eri tilanteessa. Jokainen haastateltava mainitsi luonnon merkityksen rautalampilaisuuden tai Rautalammin keskeisenä elementtinä. Pyrin lähtökohtaisesti välttämään haastattelutilanteissa luonnosta puhumista, sillä itselleni rautalampilainen luonto on kesämökin ja harrastusteni kannalta tärkein asia. En puhunut luonnosta ennen kuin haastateltava sen otti esille. Luonto mainitaan myös matkailuesitteissä, paikallishistoriateoksissa, kunnan elinkeinostrategiassa ja useissa muissa yhteyksissä usein silloin, kun määritellään Rautalampia. Pyysin haastateltavia nimeämään kolme asiaa, jotka tulevat mieleen Rautalammista. Jokaisen kohdalla luonto oli yksi niistä, usein jopa kärjessä. Luonto vaikuttaa kuuluvan Rautalampiin kiinteästi:

”Täällä on tosi kaunis luonto ja se jotenkin on sellainen sana, joka Rautalampi-sanan yhteydessä mieleen, se kauneus.” (Nainen 68)

Luontoa ei välttämättä tarvitse eritellä, kuten edellisessä lainauksessa, mutta osa haastateltavista pyrki määrittelemään sen tarkemmin. Etenkin Etelä-Rautalammin mäkinen maise-

ma ja kylääkin molemmin puolin ympäröivät vesistöt nousivat useassa haastattelussa esille, kuten tässä tapauksessa:

”Rautalammin reitti on kaunis ja pitkälti turmeltumaton vesistö ja Rautalammillla on kaunista vuorimaata, paljon metsiä ja vesistöä. Hyvin kaunista seutua. Itse kirkonkylä on myös viehättävä” (Mies, 46)

Martti Linkolan mukaan Rautalammin maiseman maineeseen on vaikuttanut myös se, että myös muualla emäpitäjän alueella esiintyneet maisemat on helposti laskettu emäpitäjän arvoiksi. Hän pitää kuitenkin maisemalle annetusta kunniansta pääosaa kirkonkylän ympäristön ansiona. Rautalammin kirkonkylän ympäristössä liikkunut matkustava ja kirjoittava sivistyneistö nosti esille rautalampilaisen maiseman erityispiirteet. Linkolan mukaan rautalammin maisema tarjoaa poikkeuksellisen moninaisuuden, joka muodostuu etelän vuorimaasta ja pohjoisen tasankomaasta. Maisemaa hallitsee myös vesistö, joka on osa laajaa historiallisesti merkittävää Kymijoen vesistöön kuuluvaa Rautalammin reittiä. (Linkola 1985, 27–32.)

Luonto on abstrakti, mutta arkinen käsite, jolla viitataan suureen määrään erilaisia käsityksiä, mutta siitä silti puhutaan kuin se olisi yksi konkreettinen asia. Raymond Williamsin (2003, 44) mukaan luonto nähdäänkin useimmiten yhdeksi kokonaisuudeksi, josta voidaan puhua ikään kuin itsenäisenä subjektina. Vaikka luonto toistuukin haastatteluissa voimakkaasti elinympäristöä määrittävänä tekijänä ja Rautalammin erityispiirteenä, löytyy aineistosta kuitenkin hyvin monia erilaisia näkökulmia siihen, mitä luonto on. Toisille luonto tarkoittaa viihtyisää lähiympäristöä, puita ja vesistöä kyläkuvassa, toiselle suojelua kaipaavaa biologisesti monimuotoista ympäristöä ja kolmannelle viljeltyä maaseutua. Toisaalta luonto nähdään myös potentiaalisena taloudellisena resurssina, sekä matkailun että luonnonvarojen näkökulmasta. Luonnon näkeminen taloudellisena toistuu myös esimerkiksi Rautalammin elinkeinostrategiassa (2011), jossa mainitaan kunnan tavoitteeksi profiloitua luomu ja lähiruokakunnaksi, kehittyä matkailupitäjänä muun muassa kansallispuiston ja vesistömatkailun avulla sekä käynnistää kaivannaisteollisuutta. Eräs haastateltava totesi kunnan linjauksista:

”Luulen, että se on vain sellainen, että ei ajatella niin pitkälle. Että sitä kakkua ei voi syödä ja säästää. Molempia ei voi, että se pitää joko syödä tai säästää, mutta se ei ole mennyt ihan perille.” H4 (Nainen n. 70 vuotta)

Luonnonkäyttöön liittykin näkökulmaeroja esimerkiksi paikallisten luonnonsuojeluaktiivien ja kunnan välillä. Luonnonsuojelutoiminnassa mukana oleva haastateltava kertoi, kuinka yhteisissäkin hankkeissa näkökulmaerot vaikuttavat. Luontoihmiset haluavat hänen mukaansa säästää luonnon tuleville polville ja kunta ajaa tavoitteita elinkeinoedistämiseen. Joskus nämä tavoitteet tosin osuvat yhteenkin, mutta luontoaktiivin mukaan elinkeinoelämä menee ristiriitatilanteissa edelle lähestulkoon aina.

Mediassa on usein esitetty näkemys kaupunkilaisista luonnonsuojelijoista ja luonnonsuojelua vastustavista maaseudun paikallisväestöstä on useimmiten yksinkertaistava ja jopa virheellinen (Valkonen & Saaristo 2010, 105). Niin voi myös sanoa tämänkin perusteella, sillä maaseudulta löytyy useita erilaisia näkökulmia. Varsinaisesta ympäristökonfliktista lienee kuitenkin tarpeetonta puhua, sillä luonnonsuojelutoiminnassa aktiivisesti mukana ollut haastateltava kertoi useimpien hankkeiden hoituvan ennen kaikkea yhteisymmärryksessä. Esimerkiksi Etelä-Konneveden kansallispuistohanketta on luonnonsuojelutoiminnan aktiivin mukaan ajettu eteenpäin yhteistyössä kunnan päättäjien kanssa.

Luontokäsitykset voi Jarno Valkosen mukaan jaotella kolmeen eri pääkategoriaan: Suojeltavaan luontoon, elolliseen luontoon ja hyödynnettävään luontoon. Suojeltava luonto nähdään ennen kaikkea ihmisen ulkopuolisena pilaantumattomana, jota täytyy suojella ihmisen toiminnalta. Valkosen mukaan luonnonsuojeluun pohjautuvat vaatimukset perustuvat tämänkaltaiseen käsitykseen luonnosta. Luonnon ymmärtäminen elollisena pitää sisällään näkemyksen, jonka mukaan myös ihminen on osa luontoa. Tämä luontokäsitys on Valkosen mukaan sekä vanhin että nuorin, sillä se on ominainen esimodernien yhteisöjen lisäksi myös jälkimodernille luontoajattelulle. Kyseinen näkemys ei tee vahvaa eroa luonnon ja kulttuurin välille. Kolmas näkökulma luontoon on sen ymmärtäminen hyödynnettävänä resurssina. (Valkonen 2010, 46.)

Edellä mainitut luontokäsitykset toistuvat myös rautalampilaisten luontosuhteissa, mutta olisi silti hankala alkaa määrittelemään rautalampilaisten luontokäsityksiä kyseisten kategorioiden mukaisesti. Käytännössä kaikista näkemyksistä tulee esille se, että luonto ei ole

vain ihmisen ulkopuolella oleva resurssi tai suojeltava kohde, vaan luonto on osa elinympäristöä. Vaikka suurin osa haastateltavista ei ole ammattinsa puolesta luonnon kanssa tekemisissä, on luonto läsnä ”kylämiljöössä”. Luonnon käsittäminen osaksi elinympäristöä on traditionaalinen tapa käsittää luonto, mutta yhtä lailla sen voi katsoa olevan postmodernille luontosuhteille tyypillistä (Saaristo 1994, 113–114).

Kuitenkin olisi yksipuolista sanoa vain kyseisen luontokäsityksen vallitsevan haastateltavieni keskuudessa, vaan myös kahta muuta käsitystä vastauksista löytyy. Jotkut näkevät luonnon vahvemmin resurssina ja toiset taas painottavat suojelun ja maiseman merkitystä. Näkökulmat eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia, eikä ole mahdotonta nähdä luontoa sekä resurssina, että suojelua ja varjelua kaipaavana:

”Hienoa on, jos tänne tulee kaivostoimintaa. Ja toisaalta tehokas puuntuotanto ja ympäristön hyvä moninaiskäyttö ei ole millään ristiriidassa. Se on itse asiassa minulle hyvin tärkeä asia hoitaa itse metsiä niin, että siellä on kaikilla hyvä olla, että siellä on hyvä tieverkosto, siellä on monipuolinen, vahva, upea luonto ja puut kasvavat hyvin. Eläimet, ja linnut ja kaikki voi siellä hyvin. Siellä on ihmisten myös mukava samoilla ja kerätä luontotuotteita ja nauttia luonnon rauhasta. Mitään ristiriitaa ei ole.” (Mies, 60)

Edellä mainittu kuvaa sitä, kuinka hankalaa on luontokäsityksiä määrittellä kategorioihin. Kolme erilaista luontokäsitystä ovat ehkä hyviä hahmottamaan erilaisia näkökulmia, mutta olisi suurta vääryyttä sijoittaa ihmiset jonkun tietyn käsityksen kategoriaan. Luontosuhteita ja luontokäsityksiä on lopulta niin paljon kuin haastatteluihin osallistuneita henkilöitä.

Kuitenkin luontokäsityksiä yhdistävästä piirteestä eli siitä, että luontoa ei nähdä vain ulkopuolisena vahvan ihmisen–luonto-erottelun kautta, vaan luontoon suhtaudutaan osana elinympäristöä, on syytä kiinnittää tarkempaa huomiota. Luonto on siis läsnä jokapäiväisessä elämässä ja se koetaan osaksi rautalampilaisuutta ja Rautalampia.

Luonnon läsnäolon korostaminen on tyypillistä suomalaiselle maaseudulle (Alasuutari & Alasuutari 2011; Rouhiainen 2002). Luontoarvojen korostuminen voi olla myös merkki paikkakunnan elämän hiipumisesta. Pertti Rannikon (1996, 47) mukaan luonto ja maisema tulevat entistä tärkeämmiksi toiminnallisten ja sosiaalisten puolien vähentyessä. Osin siitä voi olla kyse Rautalamminkin tapauksessa, mutta toisaalta maisemaa on pidetty paikka-

kunnalle erityisenä jo vuosisatojen ajan (Linkola 1985). Rautalampilainen luonto näyttäytyy toisaalta myös ulkopuolelle arvokkaana. Selvä merkki siitä on Metsähallituksen (2013) Etelä-Konneveden kansallispuiston perustamisesta tehty selvitys, jonka mukaan alue täyttää kansallispuiston perustamisedellytykset.

6.2.4 Symbolinen kyläyhteisö

Kuten jo teoriaosuudessa esittelin, ei Rautalampi kokonsa puolesta ole varsinainen toiminnallinen yhteisö. Ajatus Rautalammin yhteisöllisyydestä kuitenkin toistuu monissa yhteyksissä, matkailuesitteissä, ihmisten puheissa, lehtikirjoituksissa ja juhlapuheissa. Yhteisöllisyys mainitaan jopa Rautalammin kunnan elinkeinostrategiassa kuntastrategian johtoahtuksena:

”Rautalammin kuntastrategian johtoahtuksena on ’yhteisöllisyys on voimavara’.” (Rautalammin elinkeinostrategia 2012–2015).

Samalla tavoin myös haastateltavat pitävät Rautalampia yhteisöllisenä tai jopa kyläyhteisönä. Rautalammin kyläyhteisöllisyys näkyy osallistumisessa. Eräs haastateltava kertoo, kuinka rautalampilaiset lähtevät mukaan tapahtumiin:

”Kun jotain järjestetään, niin ihmiset lähtee mukaan. Tai teatteriesityksiä katsomaan, kun koulu järjestää tai kun on pestuumarkkinat, niin varmaan kaikki kenellä on mitään siteitä tänne, niin yrittää tulla tänne. Että kyllä se minun mielestä on ehdottomasti positiivista, ja semmoista, mitä ei kuitenkaan ehkä ole samalla tavalla suuremmassa kunnassa tai kaupungissa, vaikka olisikin lähiö, missä on jossain mielessä kylämäinen ympäristö.” (Mies, 30)

Sama näkökulma toistuu muissakin haastatteluissa. Ainoa poikkeus haastatteluaineistossa näkemyksissä paikkakunnan yhteisöllisyyden suhteen on silloin, kun sitä verrataan menneeseen aikaan:

”Ei ehkä siinä määrin kuin vielä esimerkiksi kolmekymmentä vuotta sitten. Enempi hajallaan. Ihmiset käy enempi muualla töissä ja ei enää elä omillaan tämä kylä. Ja sitten kirkko

on menettänyt otettaan. Sehän oli sellainen kokoava tekijä. Ne ei johdu Rautalammista, vaan ne on tällaisia yleismaailmallisia ilmiöitä. Sitten minä luulen, että aikanaan television ote, kun se kiristyi ihmisistä, niin silloin tällainen yhteisöllisyyden ote väheni selvästi. Mutta kyllä täällä on kuitenkin, esimerkiksi kirjasto, että aika paljon käytetään ja käydään, että on tällaisia yhteisöllisiäkin juttuja.” (Nainen, 67)

Menneeseen vertaaminen näkyy etenkin haastattemieni suurten ikäluokkien edustajien kohdalla. He ovat nähneet maaseudun kulta-ajan ja jopa kolme neljäsosaa suuresta ikäluokasta syntyi maalla, mutta enemmistö on myöhemmin asunut kaupungeissa (Karisto 2005, 39). Kuitenkin myös suuria ikäluokkia edustavat haastateltavat pitävät Rautalampia yhteisöllisenä varsinkin silloin jos sitä verrataan muihin paikkoihin. Nuorempien haastateltavien kohdalla vertailua menneeseen ei aikaan ei ole, mutta sitä useammin Rautalammin yhteisöllisyyttä verrataan kaupunkiin. Kaupunkilaisesta erottaa rautalampilaisen erään haastateltavan mukaan se, että:

”Kuinka kiinnostuneita täällä ollaan hyvässä mielessä muiden asioista. Ei ole vaan se oma itse ja oma etu, vaan pikemminkin yhteisön etu on oman edun edellä. Kun se on lähtökohhta, niin se vaikuttaa niin paljon kaikkeen. Tavallaan jos itsekkyydestä lähdetään, autetaan vaikka jotain, niin siitä pitää aina itse hyötyä jotakin, jos se on se lähtökohhta, joko rahaa saada tai muuta. Mutta taas jos yhteisö on se lähtökohhta, niin voi ajatella, että minä en nyt tästä saa mitään, mutta tämä voi olla vaikka tälle meidän kunnalle hyvä juttu tai tuolle porukalle hyvä juttu.” (Mies, 24)

Kuten esittelin jo teoriaosuudessa, ajatus siitä että kaikki tuntevat toisensa on yleinen. Ajatus ei ole pelkästään ikänsä Rautalammilla asuneilla, vaan myös uusilla muuttajilla, kuten seuraavista näkemyksistä käy ilmi:

”Kyllähän tämä on sellainen (Kyläyhteisö MS) ja täällä tuntuu kaikki tuntevan toisensa.” (Nainen, 52)

”Englannissa oli yllättävää tavata joku jonka tuntee sinut, täällä tuntevat kaikki toisensa.” (H7 Mies n. 65)

Todellisuudessa se, että jokainen tuntee toisensa on käytännössä mahdotonta, eikä kukaan sitä varmaan sananmukaisesti väittäisikään. Kun päivittäistavarakauppoja on keskustassa vain kaksi, törmää tuttuihin lähes väistämättä ruokaostoksilla. Samassa lähikaupassa samoihin kellonaikoihin asioivat ihmiset käyvät toisilleen tutuiksi, ainakin kasvoiltaan. Tällöin helposti jää huomiotta se, että vaikka tuntisikin kolme ihmistä kauppareissullaan, saattaa loput kolmekymmentä ihmistä olla vieraita. Huomio kiinnittyy yleensä juuri niihin tuttuihin ihmisiin. Tuntemattomia ei välttämättä edes huomaa. Sosiologian klassikko Gerog Simmel (2005, 35) huomioi jo 1900-luvun vaihteessa, että suurkaupungin ihmiset eivät voi kiinnittää huomiota jokaiseen vastaantulevaan ihmiseen, koska jokaisen ihmisen huomioiminen kävisi liian raskaaksi. Tämä pätee lopulta myös maaseudulla, vaikka ihmismäärä ei olekaan niin valtava. Lisäksi ihmiset myös liikkuvat. Rautalammilla myös on varsinkin kesäaikaan paljon mökkiläisiä ja matkailijoita, joita luonnollisestikaan ei voi kaikkia tuntea. Ihminen pyrkii luontaisesti löytämään itselleen tuttuja asioita, jotka sopivat hänen aikaisempiin tietoihinsa (Goffman 1974). Samalla tavoin maaseudulla, aivan kuten muuallakin, nähdään ennen kaikkea tutut ihmiset.

Rajalliset palvelut käytännössä pakottavat törmäämään useassa yhteydessä. Kouluja on kirkonkylällä vain yksi, joten lapset todennäköisesti käyvät samaa koulua. Koska harrastusmahdollisuuksia ja paikkoja on rajallisesti, tapaavat samaa asiaa harrastavat lähes välttämättä Jalkapallojoukkueita on yksi, sählyporukoita muutama ja kuntosaleja kaksi. Samoihin ihmisiin voi hyvin suurella mahdollisuudella törmätä sekä kauppareissulla, hakiessa lapsia koulusta ja harrastaessaan liikuntaa. Tällainen synnyttää helposti mielikuvan siitä, että kyläyhteisö on pieni ja kiinteä – törmäähän samoihin ihmisiin monessa yhteydessä. Tällöin on myös johdonmukaista ajatella, että kaikkihan siihen osallistuvat.

Aktiiviset ihmiset myös osallistuvat yleensä laajalla skaalalla paikkakunnan toimintaan. Yksi ihminen voi osallistua aktiivisesti esimerkiksi kunnallispolitiikkaan, kulttuuritapahtumien järjestämiseen ja kirjoittaa paikallislehtiin, kuten eräs haastateltavistani. Aktiivien joukko on kuitenkin suhteellisen pieni. Vaikuttaisi siltä, että mittakaavattoman verkoston teoria toimii myös maaseutuaktiivien tapauksessa. Muun muassa internet-tutkimuksessa (ks. esim. Hintikka 2011, 127–128) käytetty Villferdo Parenton alun perin esittelemä teoria, jonka mukaan 20 prosenttia toimijoista vastaa 80 prosenttia toiminnasta kuvaa hyvin sitä, että ihmiset eivät osallistu toimintaan useinkaan tasavertaisesti, vaan hyvin vaihtelevasti. Verkostotutkimuksissa (mt.) on päästy jopa siihen tulokseen, että sadasta ihmisistä

erityisen aktiivisia ja tuotteliaita on vain yhdestä kahteen. Tutkimuspäiväkirjamerkintäni tukevat tätä. Keräsin asiaa havainnollistaakseni listaa kesän keskeisiin tapahtumiin osallistuneista järjestäjistä ja kävi ilmi, että noin kymmenkunta ihmistä vastasi suurimman osan järjestämisestä.

Jari Aron (2011, 53) mukaan post-traditionaalisia yhteisöjä luonnehtii traditionaalisen yhteisön kokonaisvaltaisuuden puuttuminen ja yhteisön jäsenyys on vapaammin valittavissa. Aron mukaan tyypillistä on myös se, että post-traditionaalisten yhteisöjen jäsenet eivät ole usein muuten tekemisissä keskenään. Rautalammin tilanteessa näin ei kuitenkaan ole, vaan ihmisiin törmätään useammassakin yhteydessä. Se on kuitenkin nähdäkseni merkki enemmänkin rajallisista mahdollisuuksista kuin varsinaisesta ylätasolla olevasta yhteisöstä. Toki sellaiseksi voi muodostua esimerkiksi kaveriporukka, mutta kyläyhteisö ei tällainen ylätason yhteisö kuitenkaan silti ole. Rautalampi ei ole tosiasiallisesti toiminnallinen yhteisö, vaikka sellainen mielikuva syntyisikin. Pikemminkin kyse on siitä, että Rautalammin sisäpuolella on useita eri yhteisöjä, joiden toimintaan yksilö voi osallistua. Yhteisöjä kylän sisällä ovat esimerkiksi erilaiset harrastusyhteisöt tai yhdistykset.

”Vaikka en hirveästi nuorisoa tunne, niin selvästi huomaa, että vaikka kesäisin tuntuu, että melkein koko kunnan tietyn ikäinen jengi kokoontuu vaikka pelaamaan sählyä. Tietysti kaikki tuntee hirveen hyvin toisensa, että kun ihmisiä on paljon vähemmän, niin tavallaan siteet ovat kiinteämpiä.” (Mies, 30)

Lainauksessa esitetty ajatus pitäneee paikkaansa vain silloin, kun kyseessä on peruskoulun liikuntatunti. Se kuvaa kuitenkin hyvin yhteisöstä muodostuvaa mielikuvaa, jossa kaikki osallistuvat kaikkeen toimintaan ja asiat hoidetaan yhteisvoimin yhteisen päämäärän hyväksi. Kyläyhteisön kokeminen on Rautalammin tapauksessa ennen kaikkea symbolista yhteisyyttä. Varsinaisen yhteisön sijasta kyseessä on yhteisyyden tunne. Toiminnallinen kyläyhteisö Rautalampi ei ole, eikä se laajana hallinnollisena alueena taivu perinteisen kyläyhteisön malliin, jossa kaikki aidosti tunsivat toisensa. Edes siinä tapauksessa, että rajattaisiin tarkastelu pelkästään kirkonkylän välittömään piiriin, ei Rautalampia voi varsinaisesti kyläyhteisönä pitää, sillä kirkonkylällä asuvan noin 1500 ihmisen määrä¹³ on toi-

---

¹³ Tilastokeskus. Luvut peräisin lähteestä Rautalammin kirkonkylän osayleiskaavan selostus 14.11.2012. Rautalammin kunta. sivu 55.

minnalliseksi yhteisöksi aivan liian suuri. Täysin tuntemattomana on pienellä paikkakunnalla lähes mahdotonta pysyä, mutta toisaalta yhteisöllisyys on kuitenkin siinä määrin vapaaehtoista, että sen ulkopuolelle on mahdollista jättäytyä tai osallistua vain rajallisesti. Kaikki eivät varmasti tunne kaikkia, mutta mielikuva kaikkien tuntemisesta voi kuitenkin syntyä.

6.3 Eronteko maaseudun ja kaupungin välillä

Kollektiivinen identiteetti muodostuu jaettujen ominaisuuksien lisäksi myös eronteosta meihin ja muihin (Kaunismaa 1997b). Tämä nousee Rautalammin tapauksessa esille etenkin maaseudun ja kaupungin välisenä erontekona. Erityisesti tämä tuodaan esille suhteessa Kuopioon. Haastatteluaineistossa toistuu selkeästi kaksi eri näkökulmaa maaseudun ja kaupungin väliseen erontekoon. Ne ovat maaseutumaisen ympäristön käsittäminen kaupungin harmauden vastakohtana sekä hallintoon liittyvä keskus–periferia-näkökulma. Keith Halfacreen (2006, 52) mukaan maaseutua tilana voi tarkastella kolmen eri ulottuvuuden, maaseudun elämän, representaatioiden tai paikallisuuden näkökulmasta. Maaseudun elämän näkökulmaa edustavat haastateltavat subjekteina, kun taas eronteko nojaa mielikuvien ja etäisyyden kautta rakennettavaan puheeseen.

Erontekoa tulkitessa on syytä huomioida, että maaseudun ja kaupungin välistä suhdetta käsittelevät osuudet haastatteluissa liittyivät kuntarakenneuudistukseen. Valtiovarainministeriö selvityksessään Rautalammin liittämistä osaksi Kuopion suurkuntaa (Valtiovarainministeriö 2012b, 192). Esitys oli ilmestynyt muutamaa kuukautta aikaisemmin, ja se oli haastatteluhetkellä todennäköisin skenaario kunnan kohtalosta. Samanlainen eronteko tuskin olisi ainakaan yhtä vahvasti tullut esille, jos kunnan itsenäisyys ei olisi uhattuna.

”Kyllä minusta Rautalampi-nimi pitää säilyttää ja jättää tähän, vaikka niin kuin sanottua hallinnollisia toimia olisikin yhdistetty, niin olisi minusta järjetöntä Kuopion kaupunki levittää tänne maalaiskuntiin. Eihän se toimi. Kaikkihan sen tietää, että ei Rautalampi ole Kuopiota, vaan Rautalampi on Rautalampi, ja sitä vaikka hallinnollinen päätös tehtäisiin, että oltaisiin osa Kuopiota, niin eihän kukaan sellaista nimitystä käytä, että me oltaisiin Kuopiota, sehän on pököä. Tästä on seitsemänkymmentä kilometriä Kuopioon. Eihän maailman suurimmat metropolitkaan yletä näin kauaksi keskustasta.” (Mies, 60)

Eronteko maaseudun ja kaupungin välillä ei ole erityisesti rautalampilainen ilmiö, vaan oikeastaan koko sosiologian historian ajan tunnettu ilmiö. Klassiselle sosiologialle oli tyyppillistä tarkastella yhteiskunnallista muutosta modernisaatiokehityksen kautta. Sekä Durkheim, Tönnies, Weber ja Simmel käsittelevät yhteisöelämän muotojen eriytymistä kohti modernin yhteiskunnan mallia (Aro 2011, 37). Juuri kaupungin ja maaseudun välistä eroa kuvaa parhaiten Ferdinand Tönniesin (1974) tunnetuksi tekemä käsitepari *Gemeinschaft–Gesellschaft*. Käsitepari on useimmiten suomennettu yhteisö–yhteiskunta, mutta täsmällisempiäkin suomennoksia, kuten yhdessäolo-organisaatio–asiaorganisaatio on käytetty (Eskola 1965, 14). *Gemeinschaft–Gesellschaft* käsiteparilla voidaan erottaa esimerkiksi maaseutu ja kaupunki. Peter Backan (2012, 26) mukaan erityisesti *Gemeinschaft* muodostuu meidän ja muiden välisen eronteon varaan.

Maaseutumainen elämäntapa edustaa yhteisöllistä *Gemeinschaftia*, johon kuuluu päätöksenteon tunneperustaisuus, yhteisöllisyys eroista huolimatta, perhe ja kylä toimintaympäristönä. Yhteisön pohja rakentuu tapojen varaan ja vuorovaikutus on paikallista. Kaupunki edustaa järjestäytyntä *Gesellschaftia*, jonka päätöksenteko on rationaalista, ihmiset pyrkivät erottautumaan toisistaan, elämänpiirit ovat globaalit ja normipohjana toimii laki. (Töttö 1997, 154–162.) *Gemeinschaftia* ja *Gesellschaftia* voi tarkastella paitsi lineaarisen kehityssuunnan traditionaalisesta *Gemeinschaftista* moderniin *Gesellschaftiin*, myös eräänlaisina jatkuvasti kilpailevina kehityssuuntina (Backa 2012). Esimerkiksi hyvinvointivaltion tapaiset *Gesellschaft*-instituutiot saattavat korvautua kolmannen sektorin *Gemeinschaftilla*. On huomattava kuitenkin, että käsiteparin kumpikaan käsite ei sinällään vastaa todellisuutta, sillä täydellistä *Gemeinschaftia* tai *Gesellschaftia* ei liene olemassakaan. Käsitepari on enemmänkin työväline, jonka avulla pystyy löytämään keskeisiä eroja kaupungin ja kyläyhteisön välillä (Pehkonen 2004, 22–23).

Eronteko yhteisöllisen maaseudun ja vähemmän yhteisöllisen kaupungin välillä on edelleen voimissaan. Maaseutu näyttyy suomalaisten mielikuvissa turvallisempana ja yhteisöllisempänä paikkana kuin kaupunki (Rouhiainen 2002, 149). Samalla tavoin turvallisuuden ja yhteisöllisyyden mielikuvia herättää myös esimerkiksi englantilainen maaseutu (Neal 2009 5). Yhteisöistä, esimerkiksi maaseudulta, saatetaan etsiä turvaa globalisoituvan maailman jatkuvan muutoksen epävarmuudessa (Bauman 2001). Maaseutu saatetaan nähdä esimerkiksi terveellisempänä elinympäristönä kuin kaupunki:

”Minusta maaseutuelämään pitäisi kannustaa. Jos meidät pannaan sellaisiin suuriin kuntiin, niin se maaseutuelämä supistuu. Ja ne kaupunkiyhteisöt, ne kivialoyhteisöt tulee kasvamaan. Se on myöskin todettu, että se ei ole ihmiselle hirveen hyvä kasvuympäristö.”

(Nainen, 68)

Eronteon pohjalla on historiallisesti ollut yhteisöllisyyden eron lisäksi etenkin elinkeinorakenteen erot maaseudun ja kaupungin välillä. Esimerkiksi Antti Eskolan (1965) 1960-luvun alussa tekemä maalaisia ja kaupunkilaisia käsittelevä tutkimus lähestyi maalaisia tuottajina ja kaupunkilaisia kuluttajina. Tällainen jaottelu ei ole enää mielekäs. Ilkka Alasen (1991, 152–154) mukaan maaseutu–kaupunki-jatkumoon pohjautuvan sosiologisen teorian mukaiset empiiriset indikaattorit eivät enää erota maaseudun yhteisöluonnetta kaupungista. Syynä siihen on muun muassa maatalousperusteisten ammattien jääminen vähemmistöön sekä liikenne- ja informaatioyhteyksien kehittymisen aiheuttama maaseudun ja kaupungin välisen alueellisen erillisyyden pieneneminen. Myös asenteissa on tapahtunut muutoksia. Mielikuvat maaseudulla asuvia kohtaan ovat käytännössä muuttuneet myönteisemmiksi kuin ne olivat 1960-luvulla (Rouhiainen 2002, 147–148). Vastakkainasettelu on yleisesti ottaen tehokas keino tuoda esille asioiden välisiä eroja, mutta toisaalta ongelmana on useimmiten se, että tällöin samankaltaisuuden piirteet jäävät helposti huomiotta. Esimerkiksi elämäntapojen samankaltaistuminen jää erottelussa pimentoon. Muun muassa tietoliikenneyhteyksien parantuminen ja maatalouden työllisyysvaikutuksen väheneminen on muuttanut maaseutua enemmän elämäntapa- kuin elinkeinovalinnaksi (Ponnikas ym. 2011, 61).

Vesa Rouhiaisien (2002) tutkimuksessa kartoitettiin suomalaisten maaseutukuvia postikyselyllä. Siinä kysyttiin muun muassa kokeeko vastaaja olevansa kaupunkilainen, maalainen vai kumpaakin. Kaupunkilaisiksi identifioituvia oli 35 %, maalaiseksi itsensä koki 30 % ja molemmat identiteetit katsoi omaavansa 34 % vastaajista. Samansuuntaisia tuloksia on saatu muun muassa Maamerkit-barometrissa vuonna 2011. Taloustutkimuksen toteuttaman internet-kyselyn vastaajista 22 % koki olevansa maalaisia, kaupunkilaisia 39 % ja ”sekä että” – identiteetin omaavia vastaajia oli 38 % (Hellström 2011, 6). Tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia muun muassa erilaisen aineistonkeruutavan puolesta, mutta ne kertovat paljon kaupungin ja maaseudun välisestä vastakkainasettelusta. Huomionarvoista näissä luvuissa on varsinkin kaksoisidentiteetin suuri lukumäärä. Rouhiaisien (2002, 149)

mukaan kaksoisidentiteetti on osoitus siitä, että kaupungin ja maaseudun välinen vastakainasettelu on hyvää vauhtia purkautumassa.

6.3.1 Maisema harmauden vastakohtana

Haastatteluaineistossa luodaan erottelua maaseudun ja kaupungin välillä etenkin luonnon ja maaseutumaisen maiseman erona kaupungin harmauteen. Rautalampi ei ole elinkeinorakenteeltaan erityisen maaseutuvaltainen paikkakunta, mutta useat haastateltavat nostivat maaseudun tai maaseutumaisuuden tärkeänä osana Rautalammilla elämistä. Kaupungin ja maaseudun välinen ero syntyy ennen kaikkea konkreettisista asioista, elinympäristöstä. Haastateltavat esittelevät käytännöllisiä lähimiljööseen liittyviä seikkoja: kaupungissa on kerrostaloja, betonia, asfalttia. Maaseudulta löytyy järviä, metsää, pientaloja, hiekkateitä. Vaikka elinkeinot olisivatkin pitkälti yhtenäistyneet, eroaa fyysinen tila haastatteluissa esiintyvien näkemysten mukaan merkittävästi kaupungista:

”Jos täällä katsoo tätä ympäristöä niin tämä ei todellakaan näytä – taivaan kiitos – kaupungilta. Näkisin että se on ihan pysyvä ero. Maaseutua ei niinkään tee maatalous, vaan se minkälainen taajamarakenne on ja onko kyse jostain isosta taajamasta vai pienestä taajamasta, ja onko ympäristössä visuaalisesti paljain silmin nähtävissä ja koettavissa maaseutu vai kaupunki. Tämä ei ole mikään laaja asfaltoitu alue, missä on valtavasti asukkaita ja suuri määrä kerrostaloja, valtava määrä palveluita ja niin edespäin, vaan tämä on selkeästi pientaajama.” (Mies, 46).

Maatalous ja maaseutu eivät ole synonyymejä vaikka sellaisina ne arkikielessä varsin usein toimivatkin. Maataloutta toki harjoitetaan maaseudulla enemmän kuin kaupungissa, mikä on toki välttämättömyys, mutta maaseudun asukkaista vain harva on lopulta maanviljelyksen kanssa tekemisissä. Maatalous ei välttämättä edes juuri näy maaseutupaikkakunnan asukkaiden arjessa:

”Ajeleehan täällä nyt traktoreita, ja keväällä kun lannoitetaan peltoja, niin haisee vähän maataloudelle, mutta tässä kylän pinnassa ei ole sellaisia maataloja, että vaikka autolla kylän läpi ajaessa ei välttämättä näe peltoja ja traktoreita työssään. Mutta esimerkiksi lehmä ei ole täällä vielä nähtävyyttä.” (Mies, 24)

Tiedän vain pari maanviljelijää. Tulevaisuus näkyy olevan teollisuudessa, ei maanviljelyssä, joka on ikävää, mutta näin se on” (Mies, 67)

Maaseutuun kuuluu kuitenkin myös maatalous, ainakin jossain määrin. Syy on ehkä myös se, että maatalouden on väistämättä oltava maaseudulla, jos se jossain on. Ainakaan tiheän kaupunkirakenteen sisälle olisi vielä tällä hetkellä erikoista ajatella laajamittaisempaa maataloutta. Kaupunkiviljelykset ovat muodikkuudestaan huolimatta aika marginaalisia. Tällä hetkellä tilannetta kuvaa erään haastateltavan näkemys:

”Luotu semmoinen kuva, että maanviljely on maaseutua. Sinne kuuluu eläimet, viljelys, metsät ja tämmöiset asiat, mitä nyt ei voi kaupunkiin oikein mitenkään mieltää.” (Mies, 58)

Maatalous on kokenut suuren muutoksen 1900-luvun jälkipuoliskolla. Toisaalta muutoksen suuruudesta huolimatta on muistettava, ettei traditionaalisen ja jälkitraditionaalisen välillä ole varsinaista katkosta, eikä talonpoikaiselämäntapa ole kadonnut sen merkityksen pienentymisestä huolimatta (Silvasti 2001, 303). Sama tosin pätee myös maatalouden olosuhteiden muuttumiseen, sekään ei ole prosessi, joka olisi pysähtynyt, vaan jatkuu yhä. Haastattelin erästä maanviljelijää, joka kertoi tilakokojen suurentumisen asettavan viljelijän hankalaan asemaan.

”Viljelijät jotenkin pakotetaan semmoiseen suureen tehokkuuteen ja ottamaan isoja velkoja. Rahaa liikkuu varmaan paljon, mutta mitenkä paljon sitten jää omaan käyttöön. Jos navetta maksaa 1 300 000 euroa ja muut toiminnot päälle, niin siitä voi miettiä sitten miten niistä asioista selvittää. Konekanta pitää olla suurta, peltoa pitää olla paljon ja viljelijällä on entistä kiireempi. Stressiä on ja lehmiä pitää olla vähintään sadasta lehmästä kahdeksaan lehmään ja muu karja päälle. Kyllä siinä on työtä.” (Mies, 58)

Työmäärän ja taloudellisen riskin kasvaminen ei kuitenkaan hänen mukaansa näy juuri elintasossa, eivätkä taloudelliset investoinnit välttämättä ole järkeviä, varsinkaan jos ei ole valmis viemään niitä erittäin suurelle tasolle. Hän kertoo, kuinka he ovat jättäneet karjan pois omalta tilaltaan ja siirtyneet pelkkään viljelyyn. Elintaso ei hänen mukaansa juuri

muuttunut, mutta stressi ja työn määrä ovat vähentyneet. Pelkällä maanviljelyllä on silti hankala tulla toimeen.

”Kyllähän täällä viljellään edelleen, mutta ne siirtyy harvempien käsiin, että ennen kun oli peltoa 20 hehtaaria yhdellä viljelijällä, niin nyt pitää olla 100 hehtaaria. Viidestä tilasta tulee yksi tila ja yhdessä navetassa on kohta kymmenen entisen navetan lehmät. Että tällä lailla se muuttuu isommaksi ja tehokkaammaksi. Osa vuokraa peltonsa toiselle ja rupeaa tekemään muita töitä. Meilläkin on käynyt sillein, että tehdään kaikkea pientä, aurataan talvella teitä ja kesällä lanataan, hoidetaan omia metsiä ja tämmöistä.” (Mies, 58)

Maatalouden määrä ei ole suoranaisesti vähentynyt, mutta sen harjoittaminen on siirtynyt yhä harvempien tehtäväksi. Maataloutta kuitenkin edelleen pidetään kiinteänä osana maaseudun yleisilmettä. Maaseutu eroaa kaupungista juuri maisemansa takia. Maaseudun maisemaan kuuluu maaseutumaisia elementtejä, kuten peltoa, traktoreita, karjaa. Maaseutumaisuus ei ole pelkästään Rautalammille tyypillinen piirre, eikä Rautalampi erotu erityisesti muista maaseutupaikkakunnista maaseutunsa puolesta. Toisaalta ajatus maaseutumaisuudesta yhdistyy myös luontoon ja taajamarakenteeseen, eikä sitä voi mitata pelkällä peltopinta-alalla.

Rautalampilaista maisemaa määrittää maatalouden lisäksi luonnon läsnäolo. Vaikka luonto saakin hyvin erilaisia määritelmiä sitä mukaa mitä syvemmälle kyseisen ihmisen luontosuhteeseen mennään, on luontokäsityksellä yksi kaikkia haastateltavia yhdistävä ulottuvuus: Luonto on läsnä arjessa ja arkisessa elämässä. Se määrittää elämää, tunkeutuu kylämiljööseen ja näkyy kotitalon ikkunasta. Luonto luonnehtii rautalampilaista elinympäristöä. Elinympäristön mielikuvan kannalta ei ole merkityksellistä näkeekö luonnon myös taloudellisena resurssina, nauttiiko pakkasen huurruttamista koivuista vai löytääkö tyypillisen valkoselkätikan pesimäpuun.

”Kaupungissa kun paljon menee ihmisiä suuntaan ja toiseen, niin se luo semmoista hektisyyden tunnetta, mikä on joko totta tai ei, mutta tuntuu ainakin siltä. Kyllä täällä on rauhallisempaa, ja se kun täällä on luonto läsnä. Kylän keskustakin on täynnä puita ja puistojaa ja vettä.” (Mies, 24)

Luonto on ainutlaatuista, suomalaisen maaseutuun kuuluvaa paikallisuutta, jolle ei löydy vastinetta muualta Euroopasta. Haastateltava vertaa Rautalampia Helsinkiin seuraavasti:

”Tuommoiset suuret tai Euroopan mittakaavassa keskikokoiset tai pienehköt kaupungit ovat aika samantyyppisiä. Mutta sitten taas tämmöistä luontoa ja puhtaita vesiä, mistä voit suoraan hörpätä laiturin päästä vettä, semmoisia ei löydykään enää tuolta muualta. Minusta tuntuu, että tämä meidän elinympäristö on paljon ainutlaatuisempaa, missä me eletään täällä, kun vaikka näissä Suomen isoissa kaupungeissa. HI (Mies, 24)

Haastatteluista käy selvästi ilmi, kuinka luonto nähdään vastakohtana kiireiselle elämäntavalle ja harmaalle betonille. Tämä on Raymond Williamsin mukaan tyypillistä luontoa määriteltäessä, ja luonto koetaankin usein turmeltumattomana, hiljaisena sekä rauhallisena (2003, 56). Maatalouden maiseman ja luontomaiseman erottaminen toisistaan ei ehkä ole mielekästä, vaan eronteko tapahtuu haastatteluaineiston mukaisesti juuri kaupungin ja maaseutumaiseman välille.

Maaseudun ja kaupungin välistä eroa ei voi tyhjentävästi määritellä vain elämäntavan perusteella, vaan siihen vaikuttavat muun muassa henkilökohtainen kokemus, historia ja mediakuva. Perinteet eivät nykyisin välity niinkään kyläyhteisön vuorovaikutustilanteiden varassa, vaan ne välittyvät ennen kaikkea median kautta (Jokinen & Saaristo 2006, 266). Media ylläpitää käsitystä maaseudusta menneisyyden paikkana (Bell 2006, 155–157). Pertti Alasuutarin ja Eero Alasuutarin tekemässä Sitran *Maamerkit* -ohjelmaan kuuluvassa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa *Maaseudun merkitykset suomalaisessa julkisessa keskustelussa* (2011) on selvitetty niitä mielikuvia, joita media nostaa esille puhuessaan maaseudusta. Tutkijat erottelevat aineistostaan neljä eri merkitysulottuvuutta maaseudulle. Ne ovat maaseutu kaupungin vastakohtana, maaseutu maa- ja metsätalousalueena, maaseutu maisemana ja maaseutu epämodernina (mts. 12). Maaseutu näyttäytyy mielikuvissa siltä menneisyyden kulta-aikojen maaseudulta, joka ei ole ollut todellisuutta vuosikymmeniin, jos on koskaan ollutkaan.

Myös Vesa Rouhiaisien tekemän postikyselyllä kerätyn tutkimuksen *Suomalaisten maaseutukuvat* (2002) tulokset noudattavat pitkälti maaseudun mediakuva. Tutkimuksen mukaan maisema on suomalaisille erittäin keskeinen maaseudun mielikuvan osa, ja maaseudun maisema nähdään ennen kaikkea maatalous - ja luontomaisemana. Samoin nousevat esille

myös lomanviettoon ja järviin liittyvät mielikuvat. Myös nostalgiset mielikuvat nousevat esille voimakkaina etenkin nuorten kaupunkilaisten keskuudessa. Maaseudun hahmottaminen idyllisenä paikkana voidaan nähdä myös länsimaisena historiallisena jatkumona, joskin se on eri aikoina saanut sisällöltään hyvin erilaisia määritelmiä (Short, 2006, 146).

Haastattelujen perusteella vaikuttaisi siltä, että samanlaiset mielikuvat luonnehtivat myös rautalampilaisten käsitystä elinympäristöstään. Eronteko ei tosin johdu pelkistä mielikuivistä, vaan henkisen etäisyyden lisäksi myös fyysisistä etäisyyksistä:

”Onhan täältä sentään tunnin matka Jyväskylään ja Kuopioon. Tämähän on elinympäristönä hieno. Niin kuin sanoin, täällä ei ole meteliä, eikä stressiä, eikä häiriötekijöitä, että täällä voi nauttia elämästä täysin siemauksin.” (Mies, 65)

6.3.2 Eronteko keskuksen ja syrjäseudun välillä

Toinen tapa tehdä erottelua maaseudun ja kaupungin välillä liittyy enemmän hallintoon ja palveluiden järjestämiseen. Rautalampilaiset tekevät erontekoa kaupunkiin, varsinkin Kuopioon puhuttaessa kuntaliitoksista. Tältä kannalta erottelu on mielekästä nähdä periferia-keskus-diskurssina. Suomalaiset kokevat samaa suhteessa Brysseliin ja Euroopan Unioniin. Maakunnissa ei ole harvinaista törmätä ”Helsingin herrat” –puheisiin. Sama ajatusmalli toistuu myös Rautalammin kirkonkylän ja Kerkonkosken kylän välillä. Diskurssin mukaan periferia tai syrjäseutu on käsitteellisesti keskuksen toinen puoli, joka määritellään keskuksesta käsin usein yksinkertaistaen (Knuutila, Järviluoma & Turunen 2012, 10). Vaikka periferia-alueen määrittely tapahtuisikin keskuksessa, ymmärretään diskurssin merkitys myös periferiassa. Eräs haastateltava sanookin sen suoraan:

”Jotenkin hyvin pitkälti miellen yhteiskunta-asioita sellaisen keskusta–periferia mallin mukaan, että aina voi ajatella, että koko Suomi on syrjässä Euroopasta vaikka, ja Kuopio on syrjässä Helsinkiin nähden ja me ollaan syrjässä Kuopioon nähden. Toisaalta joku Kerkonkoski on syrjässä kirkonkylään nähden vähäsen. Eli aina voi ajatella, että joku on keskustaa ja joku periferiaa, ja tavallaan se voima aina keskittyy sinne keskustaan, ja reuna-alueet tulkoon toimeen omallaan. Näinhän se on aina mennyt. Vahvat määrää miten mennään, ja näin minä uskon, että se menee jatkossakin. Jos me oltaisiin Kuopiota, niin

silloin meillä ei vaan olisi omaa valtuustoa, meillä ei olisi niitä omia poliitikkoja ajamassa meidän etua. (Mies, 30)

Päätöksenteon siirtymisen seurauksena myös palveluiden pelätään huonontuvan. Yksikään haastateltavista ei uskonut palveluiden paranevan kuntaliitoksen myötä. Tilanne palvelujen suhteen ei tällä hetkellä vaikuta olevan huono. Toisin kuin maaseudun palveluiden tilasta monesti ajatellaan, ollaan palveluiden laatuun Rautalammilla hyvinkin tyytyväisiä. Etenkin kaupunkiseudulla asuneet osaavat arvostaa lyhyitä jonoja vaikkapa terveystalveluiden osalta.

”Terveystalveluun liittyvät palvelut mitä todennäköisimmin tulevat vetäytymään. Olisi tietysti hienoa, jos täällä säilyisi jonkinasteinen terveystalvelu. Nyt olen kokenut sen, että esimerkiksi täällä terveystalveluiden saaminen Rautalammilla on paljon helpompaa ja mutkattomampaa kuin esimerkiksi Jyväskylässä. Täältä saa ajan heti, ei tarvitse odottaa ja homma pelaa.” (Mies, 65)

Palveluiden tulevaisuudesta sitä vastoin haastateltavat ovat paljon enemmän huolissaan. Kuntaliitoksen pelätään vievän palvelut paljon kauemmaksi. Turhaa hallintobyrokratiaa saisi karsia, mutta palveluiden pitäisi löytyä edelleen läheltä. Yhteistoimintaa kannatetaan palveluiden turvaamiseksi, mutta varsinkin suurkuntaliitoksen arvellaan vähentävän palveluita tai ainakin siirtävän niitä kauemmaksi. Toisaalta kuntaliitoksen merkitystä varsinaiseen arkielämään ei silti nähdä olevan suuria vaikutuksia, joskin elämä hankaloituisi palvelujen siirtyessä.

”Minusta tuntuu, että tällainen arjen elämä jatkuisi aika tavalla entisellään riippumatta tästä hallinnon jaosta, mutta kokemus on kyllä osoittanut sen, että palvelut alkaa helposti vetäytyä sinne isompaan keskukseseen, että onhan tästä paljon esimerkkejä.” (Mies, 65)

Läheisen Karttulan kunnan liittyminen Kuopioon nousee esille esimerkkitapauksena. Karttula on Sisä-Savon alueeseen kuuluva kunta, joka liittyi Kuopioon vuonna 2011. Karttulaa pidetään esimerkkinä siitä, kuinka kuntaliitoksessa suuren kaupungin kanssa pienen kunnan oma ääni häviää kokonaan. Palvelut siirtyvät nopealla vauhdilla kohti kaupungin keskusalueita ja elämä muuttuu hankalammaksi reuna-alueella, entisessä pienessä

kunnassa. Rautalammin tapauksessa kunta olisi yksi uuden suurkunnan reuna-alueita, kaukana kaupungin keskustasta.

”Karttula on siitä hauska esimerkki, että kun on liittytty Kuopioon, niin sieltä on oikeastaan ihan kaikki mahdollinen alettu iskeä pakettiin. Eihän se nyt, jos siellä kaupunginvaltuustossa on pari paikkaa karttulalaisille, niin sillähän ei ole käytännössä mitään väliä mitä ne on siellä, kun ei ne niitä asioita pysty päättämään kuitenkaan. Varmaan sama Rautalammin suhteen, vaikka Rautalampi saisikin sitten omat paikkansa sinne kaupunginvaltuustoon, niin mitäpä siellä jostain takanurkasta huutelet sitten. Tai huudella voit vielä, mutta et vaikuttaa oikeasti asioihin.” (Mies, 24)

Huolta päätöksenteon siirtymisestä kuvaavat hyvin Karttulasta kerrotut tarinat. Niiden mukaan Kuopion kaupungin toimintamallit siirrettiin sellaisenaan koskemaan myös Karttulan taajamaa, eikä niiden mielekkyyttä juuri ajateltu. Eräs esimerkki on pysäköinninvalvonnan laajeneminen Karttulan taajamaan. Kertoman mukaan Karttulan koulukeskuksen parkkipaikkojen käytöstä alettiin ensin vaatia pysäköintilupa, jonka jälkeen pysäköintiä alettiin Kuopio kaupungin toimesta valvoa jopa virka-ajan ulkopuolella. Karttulassa pysäköintiongelmia ei aikaisemmin ollut ollenkaan. Toinen useamminkin kuulemani tarina liittyy kunnossapitoon. Viheralueiden hoito väheni kuulemma merkittävästi heti kuntaliitoksen jälkeen. Karttula kuului tarinan mukaan kaupungin ulkopuoliseen alueeseen, jonka nurmikot kuului leikata vain pari kertaa kesässä. Tapahtumat eivät välttämättä ole menneet aivan näin suoraviivaisesti, mutta silti rautalampilaisten huoli on aito. Jos tarinat eivät pidä paikkaansa, voi niiden leviämisestä moittia huonosti hoidettua tiedotusta. Kuntaliitosten onnistumiseksi tulisi tällaiset väärinkäsitykset oikoa mahdollisimman hyvin. Jos taas ne ovat totuudenmukaisia, voi toiminnan järkipäisyyden hyvällä syyllä kyseenalaistaa.

”Monta kertaa on puhuttu, että Rautalampihan ei nimenä eikä kuntana häviä vaikka se liittyisi mihinkä, sehän on Rautalampi. Palvelujen suhteen tietenkin, ainahan jotain häviää tämmöisessä, sehän on selvä. Lukiosta on puhuttu, tuleeko sitten vain lukio Suonenjoelle. Tietysti peruskoulu on pakko pysyä, mutta muut palvelut sitten, lääkärinpalvelut, vanhushuolto, sosiaalipalvelut kaikki tämmöiset tärkeät asiat, ne on sitten vähän miten ne hoidetaan ja mitenkä Kuopiolla rahat riittää, että on siinä uhkia.” (H8. Mies, n. 60)

Rautalampilaisesta ei tulisi kaupunkilaista tai kuopiolaista, vaikka Rautalampi liitettäisiin hallinnollisesti Kuopioon. Yleensä tätä kysyessäni oli ensimmäinen vastaus naurahdus. Vallitsevan asenteen voi kiteyttää seuraavasti:

”Vaikka kuuluttaisiin virallisesti kaupunkiin, niin sitä kuitenkin asutaan täällä maalla, maaseudulla, ja sinne liikennevalojen välkkeeseen on tästä aika pitkä matka.” (Mies, 24)

Keskeisinä kaupunkilaisuudesta erottavana seikkana pidettiin etäisyyttä, elämäntapaa ja asuinrakennetta. Haastateltavien keskuudessa vallitsi myös yksimielisyys siitä, että Rautalampi säilyisi, vaikka kunta hallinnollisena yksikkönä häviäisikin.

”Ei meistä tule kuopiolaisia sillä, kuten suomalaisista ei tullut ruotsalaisia sillä, että Suomen alue kuului Ruotsiin 600 vuotta. Ei me silti puhuta ruotsia äidinkielenä, onneksi. Eikä meistä tullut venäläisiä sillä että me kuuluttiin venäjän valtakuntaan Ei meistä tule kuopiolaisia sillä, että meidät liitettään Kuopion valtakuntaan.” (Mies, 30)

Identiteetin kannalta kuntaliitoksen uhka Yhtenä identiteetin rakentumisen muotona voi pitää vastarintaidentiteettiä, joka muodostuu perinteisten toimintatapojen ollessa uhattuna (Castells 2010, 8). Esimerkiksi Rautalampi takaisin maailmankartalle -hanke on yksi osoitus identiteetin vahvistumisesta ja vastarintaidentiteetin muodostumisesta. Puheissa Rautalampi nousee menneisyyden suuruuteen, eikä pieni koko estä sitä nousemasta vastavoimaksi keskukseksi itsensä määrittelevälle.

7 YHTEENVETO JA POHDINTA

7.1 Rautalampilaisen paikallisidentiteetin ulottuvuudet

Historia nousi haastatteluaineistossa tärkeimpänä Rautalampia luonnehtivana seikkana. Historiasta mainitaan useimmiten Rautalammin rooli emäpitäjänä. Rautalampi olikin vuosisatoja takaperin suurpitäjä, joka ulottui aina Jyväskylän laitamilta Pielavedelle asti (Saloheimo 1980, 7). Koska Rautalampi oli alueena laaja, on koko laajan alueen historiakin Rautalammin historiaa. Esimerkiksi rautalampilaissuvusta lähtöisenä pidetyn Yhdysvaltain perustamissopimuksen allekirjoittaja John Mortonin suku ei ollut peräisin nykyisen kunnan alueelta, mutta Morton on silti nostettu esille rautalampilaistaustaisena henkilönä. Lähihistoria ei noussut haastatteluaineistossa esille, vaikka esimerkiksi 1900-luvun jälkipuoliskon suuri muutto vei lähes puolet Rautalammin väkiluvusta, ja on siten merkittävää historiaa.

Rautalampia pidetään myös kulttuuripitäjänä. Ajatus kumpuaa historiasta. Vanha hallintopitäjä oli 1800-luvulta lähtien suosittu kesänviettopaikka sivistyneistön keskuudessa. Rautalammissa on vierailut aikojen saatossa myös paljon merkittäviä kulttuurihenkilöitä, kuten Eino Leino. Kulttuurielämä on kuitenkin muuttunut vuosisatojen saatossa. Siinä missä aikaisemmin rautalampilaisella kulttuurilla tarkoitettiin etenkin runoutta ja kirjallisuutta, on nykyisin muun muassa rock-musiikki tärkeä osa rautalampilaisen kulttuurin kenttää. Rautalammissa on myös vahva osallistumisen kulttuuri, joka ruokkii tekemistä. Esimerkiksi musiikki- ja teatteriesityksillä riittää katsojia.

Aivan kuten historiankin tapauksessa, on Rautalammin maiseman maineeseen vaikuttanut se, että myös muualla emäpitäjän alueella esiintyneet maisemat on usein laskettu Rautalammin arvoiksi. Rautalammissa voi myös kokea elävänsä luonnon keskellä. Luonto on mukana arjessa; se näyttäytyy kylän maisemana ja ympäröivinä järvinä. Rautalampilaisten luontokäsitykset kuitenkin eroavat toisistaan. Joillekin luonto on ennen kaikkea taloudellinen resurssi ja toisille se voi olla itseisarvo. Rautalampilaisia luontokäsityksiä on lopulta yhtä paljon kuin rautalampilaisiakin.

Rautalampia kutsutaan välillä kyläyhteisöksi. Varsinainen toiminnallinen yhteisö Rautalampi ei kuitenkaan ole, sillä se on sellaiseksi aivan liian suuri. Rautalammin sisäpuolella on kuitenkin erilaisia yhteisöjä, kuten harrasteyhteisöjä tai työyhteisöjä. Pienellä paikkakunnalla samoihin ihmisiin saattaa törmätä useammassa yhteydessä, joten muodostuu hel-

posti ajatus siitä, että kaikki tuntevat toisensa. Olisi kuitenkin epätodennäköistä, että edes Rautalammin kirkonkylän ympäristössä asuvat 1 500 ihmistä tuntisivat toisensa. Identiteetin kannalta Rautalampi voi kuitenkin olla kyläyhteisö symbolisessa mielessä. Vaikka toiminnallista yhteisöä ei olisikaan, voi Rautalampi olla mielikuvissa yhteisöllinen. Yhteisö voi myös olla olemassa niille, jotka sen haluavat kokea.

Rautalampilaisen paikallisidentiteetin ulottuvuuksia yhdistää se, että ne liittyvät tavalla tai toisella historiaan. Emäpitäjäasema on selvästi historiallinen ulottuvuus, mutta myös käsitys rautalampilaisen luonnon kauneudesta ja kulttuurielämästä kumpuavat kumpikin historiasta. Samoin myös ajatus kyläyhteisöstä on historiallista perua, vaikka varsinkaan emäpitäjää olisi hankala kuvitella kovin yhteisölliseksi. Silti ajatus yhteisöllisyydestä kuuluu maaseudun kulta-aikaan ennen kaupungistumista.

Ajatus kyläyhteisöstä ja yhteisöllisyydestä näkyy myös eronteossa, joka on yksi identiteetin ulottuvuuksista (Hall 1999, 95). Rautalampilaiset tekevät eroa suhteessa kaupunkiin, haastatteluaineistossa varsinkin Kuopioon. Koska erontekoa tehdään ennen kaikkea maaseudun ja kaupungin välillä, voitaisiin oikeastaan puhua myös maaseutuidentiteetistä. Vaikka maaseudun elinkeinorakenne onkin muuttunut merkittävästi lähemmäksi kaupunkimaista, ei vastakkainasettelu maaseudun ja kaupungin välillä näytä hävinneen. Eronteossa on kaksi keskeistä tapaa. Erontekoa tehdään sekä maiseman suhteen että myös hallinnollisen syrjäseudun ja keskuksen välisen suhteen näkökulmasta. Varsinkin jälkimmäinen tapa on vahvasti sidoksissa käytyyn kuntarakenneuudistuskeskusteluun.

Erityisesti maisema erottaa Rautalammin kaupungista. Rautalammilla on haastatteluaineiston perusteella metsää, järviä, hiekkateitä ja maalaismiljöötä, kun taas kaupungissa on kivi-aloja, asfalttia ja kiirettä. Eronteko noudattaa hyvin yleisiä maaseudun ja kaupungin välisiä mielikuvia (Rouhiainen 2002). Samanlaiset ajatukset maaseudusta toistuvat myös mediassa (Alasuutari & Alasuutari 2011). Elämäntapaa ja maisemaa pidetään erilaisina, vaikka ne eivät todellisuudessa juurikaan eroaisi. Eronteon pohjalla on silti yhä ajatus maaseudun ja kaupungin elinympäristöjen erilaisuudesta. Kaupunki nähdään jopa vastakohtaisena. Haastateltavien naurahdukset vastauksena kysymykseen ”*Olisiko rautalampilainen kaupunkilainen, jos kuntaliitos Kuopion kanssa tapahtuisi?*” selittävät hyvin tätä eronteon merkittävyyttä. Kysymys on haastateltavien mielestä suorastaan huvittava. Rautalampi on sekä fyysisesti että henkisesti kaukana kaupungista.

Toista eronteon keinoa voisi sanoa periferian ja keskuksen diskurssin teemaksi. Vaikka periferia tai syrjäseutu määritelläänkin usein keskuksesta käsin (Knuutila ym. 2012, 10), tiedostavat syrjäseudulla asuvat diskurssin merkityksen. Haastatteluaineiston perusteella rautalampilaiset näkevät Kuopion juuri tällaisena keskuksena, joka määrittelee ulkoa päin Rautalammin. Kuopiossa ei tiedetä kuinka rautalampilaiset ovat tottuneet hoitamaan asioita, eikä kaupunkia juuri syrjäisen pitäjän asiat kiinnostakaan. Haastatteluissa ja Rautalammin kuullut esimerkit Kuopioon liittyneen Karttulan nykytilasta kuvaavat hyvin tätä puolta. Kuopiolaiset parkkipirkot kiertävät jakamassa virhepysäköintimaksuja eikä viheralueita enää hoideta. Lukiokin Karttulasta päätettiin lakkauttaa heti kuntaliitoksen myötä.

Haastatteluaineiston perusteella voi sanoa, että käsitys rautalampilaisesta paikallisidentiteetistä ja sen sisällöstä on laajasti jaettu. Se noudattaa suurilta osin virallisissa puheenvuoroissa, kuten kunnan juhlapuheissa ja markkinointiesitteissä esiintyviä näkemyksiä. Kuitenkaan kaikki kunnan viestintä ei kohtaa haastatteluissa esiintyviä näkemyksiä. Rautalammin kunta on esimerkiksi viime vuosina pyrkinyt erottautumaan yrittäjyysmyönteisenä kuntana. Yrittäjyys tai yritteliäisyys ei kuitenkaan ainakaan vielä näy paikallisidentiteetin tasolla haastattelujen perusteella. Paikallisidentiteetti ja kuntaidentiteetti ovatkin aineiston perusteella eri asioita. Niitä ei tosin ole mielekästä täydellisesti erottaa toisistaan, sillä kunnalla on roolinsa paikallisidentiteetin ylläpidossa ja kehityksessä, mutta paikallisidentiteetti ei silti ole kunnasta riippuvainen.

Rautalampi on pitkän historiansa vuoksi erityisen otollinen voimakkaalle paikallisidentiteetille. Historiaa sekä siitä kumpuavan kulttuurin merkitystä voi pitää juuri rautalampilaisen paikallisidentiteetin erityispiirteinä, jotka eivät välttämättä nousisi esille nuorempien paikkakuntien kohdalla samassa mitassa. Toisaalta vaikka paikallisidentiteetit rakentuvatkin monesti menneisyyden kautta, ei se ole väistämätöntä, kuten esimerkiksi Oulun imago teknologiakaupunkina voi päätellä (Paasi 1998, 151). Luonto ja yhteisöllisyys sen sijaan ovat maaseutupaikkakuntien paikallisidentiteeteille yleisempiä symbolisia lähtökoh-
tia. Esimerkiksi luonnon ja maiseman merkitys korostuu pienillä paikkakunnilla varsinkin silloin, kun sosiaalisen toiminnan määrä vähenee (Rannikko 1996, 47). Ajatus kyläyhteisöstä sekä eronteosta kaupunkiin näkyy vuosisatoja kestäneenä maaseudun ja kaupungin välisenä diskurssina (Töttö 1997, 155–157), joten se lienee jossain määrin leimallista muidenkin maaseutupaikkakuntien paikallisidentiteeteille. Vaikka identiteetin kannalta onkin

olennaista, että piirteitä pidetään ainutlaatuisina ja erityisinä, ei niiden kuitenkaan todellisuudessa tarvitse merkittävästi poiketa muista (Hall 1999, 105).

7.2 Kuntauudistus ja paikallisidentiteetti

Rautalampi syntyi aikanaan hallinnollisena yksikkönä. Paikallisen tarpeen sijaan perustamisen syy oli Kustaa Vaasan asutuspoliittinen toiminta, joka pyrki vakiinnuttamaan Ruotsi-Suomen aseman Novgorodin rajalla. Rautalammin emäpitäjän hajoaminen johtui kuitenkin paikallisesta tarpeesta. Välimatkat olivat liian pitkiä, sillä pitäjän rajoilta saattoi matkaa kirkonkylälle olla useitakin päiviä. (Saloheimo 1980.) Viimeisen vuosisadan aikana ovat pitkät etäisyydet lyhentyneet merkittävästi. Kun matka esimerkiksi Pielavedeltä Rautalamille vei kirkkoveneellä neljä päivää, sujuu se nyt puolessatoista tunnissa. 1900-luvun alkupuolelle asti vaikuttaneet perusteet hallinnon hajauttamiselle eivät enää päde sellaisinaan. Palvelujen ajallisen saavuttamisen näkökulmasta suurkunnat eivät tarkoittaisi paluuta vuosisatojen takaiseen emäpitäjäaikaan, vaikka alueet olisivatkin kokoluokaltaan samankaltaisia.

Vaikka Rautalampi onkin syntynyt hallinnollisena yksikkönä, on siitä tullut merkittävä ennen kaikkea paikallisesti. Asema hallinnollisena yksikkönä on vaikuttanut historian lisäksi myös muun muassa paikkakunnan maisemaan kartanoiden synnyttäjänä ja kulttuurielämän voimistajana. Kuitenkaan kunta hallinnollisena yksikkönä ei ole enää erityinen. Kunnan merkitys ei noussut esille myöskään haastatteluaineistossa. Kuntaa ei pidetty erityisen tärkeänä rautalampilaisuuden kannalta. Historia, kulttuuri, maisema ja yhteisöllisyys ovat kaikki seikkoja, jotka eivät suoraan seuraa hallinnollisesta kunnasta, ja ovat tarkkaan ottaen olleet osa rautalampilaista identiteettiä jo ennen kuntajärjestelmää.

Identiteetin säilymiseen viittaavat myös kuntaliitospaikkakunnilla tehdyt tutkimukset. Kaj Zimmerbauer tutki (2008) Seinäjoen ja Peräseinäjoen kuntaliitosta ja siihen liittyvää alueellisen identiteetin muuttumista. Zimmerbauer tuli tuloksiin, että kuntaliitos ei lopulta näkynyt kovinkaan paljon ihmisten arjessa, vaan se koettiin ennen kaikkea hallinnollisena muutoksena. Samoin antaa olettaa myös se, että suomalaisilla kylillä on useimmiten omat paikallisidentiteetinsä. Myös haastatteluaineistoni perustalla voin näin sanoa. Kerkonkoskella asuvat haastateltavani kertoivat olevansa ennen kaikkea kerkonkoskelaisia. Kerkon-

koski on oma yhteisönsä, ja niin kaukana Rautalammin keskustasta, että päivittäinen asiointi ja elinympäristö sijoittuu juuri Kerkonkoskelle, ei Rautalammille.

Kuntaliitoksella ei siis todennäköisesti olisi suoraa heikentävää vaikutusta identiteettiin. Todennäköisesti se vahvistaisi sitä edelleen. Kuntaliitos ei siis sinänsä ole uhka paikallisidentiteetille, mutta se nähdään uhaksi paikalliselle elämälle. Jos elinolosuhteet merkittävästi heikkenevät, saattaisi se heijastua paikallisidentiteettiin. Palveluiden heikkenemisen kylissä on huomattu heikentävän lisäksi kylien sosiaalista pääomaa (Laitinen & Pohjola 2001, 181). Esimerkiksi Rautalammin pysyminen kulttuuripitäjänä edellyttää tiettyjä rakenteellisia reunaehtoja, kuten harraste- ja esitystiloja eri alojen taiteilijoille. Nykyinen hintataso ja joustavuus mahdollistavat matalan kynnyksen kulttuuritoiminnan. Tällainen saattaisi vaarantua, jos kulttuuripalvelut tuotettaisiin keskuskaupunkijohtoisesti. Kunta omistaa myös merkittävän osan kulttuuritilaisuuksiin soveltuvista paikoista. Esimerkiksi koulujen juhlasalit, kirjaston näyttelytilat ja kunnan esiintymislava ovat keskeisiä erilaisten esitysten järjestämiseen. Asioiden sopiminen on verrattain helppoa, eikä kynnyks ole näin kovin korkea itse tekijällekään.

Kunnan merkitystä paikallisidentiteetin ylläpitäjänä ei kuitenkaan voi sivuttaa, vaikka se ei haastateltavien näkökulmasta vaikuttanut erityisen tärkeänä. Kunta on ollut monissa rautalampilaista identiteettiä vahvistavissa tapahtumissa, kuten 450-vuotisjuhlissa ja Rautalampi takaisin maailmankartalle -hankkeessa keskeinen toimija. Kuitenkaan kunnan roolia paikallisidentiteetin ylläpitäjänä ei voi sanoa välttämättömäksi. Pieni kunta tarjoaa suhteellisen joustavan ympäristön erilaiselle kansalaistoiminnalle. Kuitenkaan nykyisiä tapahtumia tai hankkeita ei ole toteutettu pelkästään kunnan voimin, vaan paikalliset aktiivit ovat olleet merkittävässä roolissa toiminnan kannalta. Kunta on käytännössä toiminut mahdollistavana rakenteena ja luonnollisena kanavana useiden hankkeiden toteuttamiseen.

Kai Zimmerbauerin (2006, 113) mukaan alueen institutionaalisen merkityksen häviämistä huolimatta alue säilyy muistinvaraisena, joten se voi toimia identiteetin pohjana. Hallinnollisen kunnan katoaminen ei myöskään todennäköisesti hävittäisi aktiivisten paikallisten halua toimia paikkakuntansa hyväksi. Tällaista toimintaa nähdään jatkuvasti muun muassa erilaisissa kyläyhdistyksissä, vaikka hallinnollista kuntaa ei olisikaan (Kumpulainen 2012, 92–94). Paikallisten tulisi kuitenkin pystyä kokemaan aitoa vaikuttamisen mahdollista paikallisiin asioihin. Vaikka kunta onkin hallinnollisena yksikkönä nykyisten lakisääteisten

tehtäviensä kanssa liian raskas Rautalammin kokoisille paikkakunnille, tulisi paikallisten ihmisten vaikutusmahdollisuus paikallisiin asioihin toteuttaa jollain tavalla. Esimerkiksi Ylä-Kemijoen aluelautakunta Rovaniemellä on toimiva esimerkki siitä, kuinka alueellinen demokratia ja vaikutusmahdollisuudet omaan asuinalueeseen voidaan turvata myös ilman varsinaista kuntaa (Katajamäki 2013, 15–17).

Kuntarakenneuudistuksesta käydyllä keskustelulla voi kuitenkin katsoa olleen positiivisia vaikutuksia. Uhkaava tekijä voi edesauttaa identiteetin vahvistumista ja tiivistää ryhmää (Hall 1999, 95). Näyttäisi siltä, että kuntaliitoksen uhka on saanut rautalampilaisen paikallisidentiteetin vahvistumaan ja toisaalta myös aktivoinut paikallisia kehittämään omaa paikkakuntaansa. Näkyviä merkkejä Rautalammilla on ollut muun muassa kansallispuistohankeen eteenpäin vieminen, *Rautalampi takaisin maailmankartalle* –hanke, sekä lukemattomat muut rautalampilaisuuteen pohjaavat asiat muun muassa kulttuurin ja elinkeinotoiminnan saralla. Manuel Castellsin (2010, 68) mukaan on olemassa kuitenkin riski, että identiteetti jää tällöin pelkästään vastarintaliikkeeksi ja eräänlaiseksi turvasatamaksi, eikä muodosta todellista kilpailevaa vaihtoehtoa. Näin voi käydä varsinkin siinä tapauksessa, että mahdollisuus paikallisiin asioihin vaikuttamiseen siirtyy muualle.

Vaikka kunnat eivät olekaan yrityksiä, on mielenkiintoinen ajatusleikki verrata kuntakenttää markkinatalouden logiikkaan. Puhe kuntarakenneuudistuksesta on vahvistanut kilpailutilannetta asettamalla pienet kunnat altavastajan asemaan, ja tämä on kannustanut pieniä kuntia haastamaan suuria. Pienet kunnat ovat alkaneet tuoda aktiivisesti esille omia vahvuuksiaan ja erityispiirteitään. Suuret kuntaliitokset voisivat kuitenkin pahimmillaan tehdä sen, minkä monopoliyhtiötkin tekevät; muuttaa kilpailutilanteen epäterveeksi ja heikentää tarjontaa. Kunta voi tarjota asiakkailleen tai asukkailleen palvelujen ja elinympäristöjen lisäksi esimerkiksi elämyksiä ja erilaisia identiteettejä. Kannattamatonta toimintaa ei tule loputtomasti tukea, mutta monopolitilannetta tulee myös pyrkiä välttämään.

Pienille yksiköille, olivatpa ne nimeltään kuntia tai eivät, olisi hyvä jättää riittävästi päätösvaltaa, jotta ne pystyisivät edelleen haastamaan suuria toimijoita. Ne voivat tehdä sitä monella eri tavoin, kuten kustannusrakenteensa tai tarjontansa puolesta. Kuntalaki toki rajoittaa ja määrittää lakisääteisillä tehtävillään merkittävästi kilpailun mahdollisuutta. Kuntarakenneuudistuksen toivoisikin tähtäävän monimuotoisuuden lisäämiseen. Esimer-

kiksi osa palveluista on varmasti syytä tuottaa suurissa yksiköissä mutta joissain kysymyksissä pienet yksiköt lisäävät tarjontaa.

7.3 Maaseudun yhteisöllisyys ja identiteetti muutoksessa

Sosiologia on kautta historiansa puhunut paikallistason merkityksen vähenemisestä. Émile Durkheim puhui jo toistasataa vuotta takaperin siitä, kuinka paikallisuuden merkitys tulee vähenemään. Durkheimin mukaan alueellisille ryhmyyksille perustuvat organisaatiot, kuten kylät, kaupungit tai läänit heikkenevät ja käyvät päivä päivältä merkityksettömämmiksi (Durkheim 1990, 41). Tällainen kehityskulku ei kuitenkaan vaikuta toteutuneen edes tietoyhteiskunnan myötä, vaan ihmiset ovat edelleen kiinnostuneita lähialueensa toiminnasta. Kiinnostus paikalliseen ei hävinnyt modernin myötä, mutta ei myöskään nykyisenä postmoderniksi määriteltynä ajanjaksona. Teoreetikot (esim. Bauman 2002; Castells 2010; Hall 1999) usein korostavat postmodernin elämäntavan muutoksen merkitystä identiteetin kannalta. Perimmäisiltä osiltaan paikallisidentiteetti voi yhä nojata samoihin myytteihin ja voimavaroihin kuin traditionaalisenä aikakautena. Rautalampilaisen paikallisidentiteetin peruslähtökohdat olivat olemassa jo ennen sähköä, puhelinta tai moottorikäyttöisiä liikennevälineitä.

Suurin muutos on se, että paikallisuus ei ole enää yhtä voimakkaasti paikkasidonnaista kuin ennen. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että maaseutupaikkakuntien paikallisidentiteetit katoaisivat. Paikallisuus voi päinvastoin voimistua symbolisella tasolla. Paikallisidentiteetti saattaa myös saada ylipaikallisia piirteitä. Paikallisidentiteettien roolia eräänlaisina kulutusyhteiskunnan identiteetteinä olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin. Olen sivunnut sitä, että myös rautalampilaisella paikallisidentiteetillä on samanlaisia ulottuvuuksia kuin esimerkiksi tuotemerkeillä. Ostaessa Rautalampi-paidan pukee samalla päälleen rautalampilaisen identiteetin. Paikallisidentiteettien tutkiminen kulutusidentiteetteinä vaatisi myös paikallisidentiteetin tarkastelua yksilön identiteetin näkökulmasta. Esimerkiksi Rautalammin tapauksessa olisi mielenkiintoista tutkia paikkakunnan ulkopuolisia, jotka esimerkiksi ostavat Rautalampi-paidan. He tuskin tuntevat paikkakunnan historiaa tai erityisyyttä. Voi olla, että suurin kiinnostus on Rautalampi-brändin yleisempää maaseutu- ja yhteisöllisyysidentiteettiä, joka toimii ikään kuin vaihtoehtoidentiteettinä vallitsevalle kaupunkikulttuurille. Käyttötarkoitus on sama kuin tuotemerkeillä ja vaihtoehtoelämäntavoilla

yleisemminkin. Tällöin voisikin olla tarkoituksenmukaisempaa puhua maaseutuidentiteetistä rautalampilaisen paikallisidentiteetin sijaan.

Suomalaiset eivät enää jaottele itseään yhtä voimakkaasti joko maalaiseksi tai kaupunkilaiseksi kuin aikaisemmin. Noin kolmannes suomalaisista kokee itsensä sekä maalaiseksi että kaupunkilaiseksi (Rouhiainen 2002, 149). Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että maaseutu ja kaupunki välttämättä samankaltaistuisivat niin, että maaseutuidentiteetit katoaisivat. Mielikuvien tasolla maaseutu ja kaupunki eroavat toisistaan elämäntapojen tosiasiallisesta samankaltaisuudesta huolimatta. Maaseutu nähdään pysähtyneenä ja romanttisena paikkana (Alasuutari & Alasuutari 2011; Rouhiainen 2002). Maaseudun todellisuus ei välttämättä suoraan vastaa mielikuvien maaseutua, mutta se ei estä maaseutua muuttumasta mielikuvien maaseuduksi. Kaupunkilaiset saattavat tehdä maaseudusta sellaisen kuin ajattelevat maaseudun olevan. Esimerkiksi Rautalammilla jyvaskyläläiset yrittäjyyttä opiskelevat ammattikorkeakouluopiskelijat pyörittivät kyläkauppaa sekä lähiruokaan ja luomuun erikoistunutta maalaistoria. Mielikuvat eivät siis välttämättä häviä, vaan sopeuttavat todellisuuden vastaamaan paremmin niitä.

Samoin voi käydä yhteisöllisyydelle. Vaikka sitä ei arjen kannalta tarvittaisikaan, voi yhteisöllisyys ja yhteistoiminnan määrä kasvaa, jotta se vastaisi maaseudun mielikuvia yhteisöllisenä paikkana. Mielikuva Rautalammista kyläyhteisönä ei ole siis väärä, vaikka Rautalampia ei toiminnalliseksi yhteisöksi voikaan kutsua. Symbolinen kyläyhteisö on todellinen, vaikka se olisikin ennen kaikkea mielikuvien tasolla. Mielikuvat ovat osa todellisuutta, ja ne saattavat ohjata kehityksen suuntaa. Symbolinen kyläyhteisö saattaa ajan myötä synnyttää myös toiminnallista yhteisöllisyyttä. Viitteitä tällaisesta prosessista on näkyvisä, ja on mielenkiintoista nähdä mihin asti prosessi ylittää.

Lähteet

- Alanen, Ilkka (1991): Miten teoretisoida maatalouden pientuotantoa. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Alasuutari, Pertti, Alasuutari, Eero (2011): Maaseudun merkitykset suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Diskurssianalyttinen tarkastelu. Sitran selvityksiä 50, Helsinki.
- Alasuutari, Pertti (2011): Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino, Tampere.
- Armstrong, Karen (2008): Ethnography and Audience. Teoksessa *The SAGE Handbook of Social Research Methods* (toim. Pertti Alasuutari, Leonard Bickman, Julia Brannen). Sage Publications, Thousand Oaks. 54–80.
- Aro, Jari (2011): Yhteisöllisyys ja sosiaalinen side. Teoksessa *Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen.* (toim. Seppo Kangaspunta). Tampere University Press. Tampere. 35–60.
- Autio, Minna (2001): Kuluttaja- ja brändiheimot yhteisöllisyytenä nykykulttuurissa. Teoksessa *Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen.* (toim. Seppo Kangaspunta). Tampere University Press. Tampere. 92–113.
- Backa, Peter (2012): Gemeinschaft ja Gesellschaft – ajatusleikki dialektiikasta ja vastakohdista. Teoksessa *Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle* (toim. Mari Kattilakoski, Arja Kilpeläinen ja Pirja Peltomäki). Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2012. Tampere.
- Ball, Mike & Smith, Greg (2001): Technologies of Realism? Ethnographic Uses of Photography and Film. Teoksessa *Handbook of Ethnography* (toim. Paul Atkinson, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland ja Lyn Lofland). Sage Publications: London. 302–319.
- Bauman, Zygmunt (2001): *Community: Seeking Safety in an Insecure World.* Polity, Cambridge.
- Bauman, Zygmunt (2007): *Consuming Life.* Polity, Cambridge.
- Bauman, Zygmunt (2002): Notkea moderni. Suomentanut Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere.
- Bauman, Zygmunt (1996): *Postmodernin lumo.* Suomentanut Jyrki Vainonen. Vastapaino, Tampere.
- Bell, David (2006): Variations of the rural idyll. Teoksessa *Handbook of Rural Studies* (toim. Paul Cloke, Terry Marsden & Patrick Mooney). Sage Publications, London. 149–160.
- Castells, Manuel (2010): *The Power of Identity.* Wiley-Blackwell. Malden.
- Castells, Manuel & Himanen, Pekka (2001): Suomen tietoyhteiskuntamalli. Sitran julkaisusarja 242. WSOY, Helsinki.
- Cova, Bernard, Kozinets, Robert V. & Shankar, Avi (2007): Tribes, Inc.: the new world of tribalism. Teoksessa *Consumer Tribes* (toim. Bernard Cova, Robert V. Kozinets & Avi Shankar) Elsevier/Butterworth-Heinemann, Chennai. 3–26.
- Durkheim, Émile (1990): *Sosiaalisesta työnjaosta.* Gaudeamus, Helsinki.

- Elinvoimainen kunta ja palvelu-rakenne (2012a): Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvitys osa I. Selvitysosa. Valtiovarainministeriö. 5a/2012.
- Elinvoimainen kunta ja palvelu-rakenne (2012b): Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvitys osa II. Alueellinen tarkastelu. Valtiovarainministeriö. 5b/2012.
- Eskola, Antti (1965): *Maalaiset ja kaupunkilaiset*, 2. Painos. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Goffman, Erving (1974): *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Harper and Row, London.
- Grönfors, Martti (1982): *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät*. WSOY, Helsinki.
- Halfacree, Keith (2006): *Rural space: constructing a three-fold architecture*. Teoksessa *Handbook of Rural Studies* (toim. Paul Cloke, Terry Marsden & Patrick Mooney). Sage Publications, London. 44–62.
- Hall, Stuart (1999): *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (2007): *Ethnography: Principles in Practice*. Third edition. Routledge. Taylor & Francis Group. London.
- Heider, Karl G (2006): *Ethnographic Film (Revised Edition)*. University of Texas Press.
- Hellström Eeva (2011): *Maamerkit-barometri 2011. Tulokset: Maaseudun merkitykset ja tulevaisuuskuvat*. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Helsinki.
- Heuru, Kauko, Mennola, Erkki & Ryyänen Aimo (2008): *Kunta - Kunnallisen itsehallinnon perusteet*. Edita, Helsinki.
- Hienonen, Kati (2011): *Maaseutu tulevaisuuden merkitysyhteiskunnassa. Trendianalyysi. Sitran selvityksiä 52*, Helsinki
- Hintikka, Kari A. (2011): *Sosiaalinen media – yhteisö vai verkosto? Teoksessa Yksilöllinen yhteisöllisyys. Avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen.* (toim. Seppo Kangaspunta). Tampere University Press. Tampere. 114–139.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2004): *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Holmila, Marja (2001): *Kylä kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Yhteisöelämän muutos ja jatkuvuus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Huttunen Laura (2010): *Tiheä kontekstointi: Haastattelu osana etnografista tutkimusta*. Teoksessa *Haastattelun analyysi* (toim. Ruusu Vuori, Johanna, Nikander Pirjo ja Hyvärinen, Matti). Vastapaino, Tampere, 39–63.
- Jokinen, Kimmo & Saaristo, Kimmo (2006): *Suomalainen yhteiskunta*, WSOY, Helsinki
- Kaijärvi, Yrjö (1980): *Teoksessa Rautalammin historia (Veijo Saloheimo)*. Rautalammin kunta. Rautalammin seurakunta.
- Kankkunen, Tarja (2007): *Monimediaisuuden äärellä*. Teoksessa *Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus* (toim. Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen). Vastapaino, Tampere. 177–205.
- Karisto, Antti (2005): *Suuret ikäluokat kuvastimessa*. Teoksessa *Suuret ikäluokat* (toim. Antti Karisto). Vastapaino, Tampere. 17-58.
- Katajamäki, Hannu (2013): *Toimivaltaisen kunnan osademokratian aika*. Teoksessa *Uudenlähidemokratian aika. Närdemokrati för en ny tid* (toim. Mari Kattilakoski & Peter Backa). *Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 2/2013*. Verkkojulkaisu. 13–22.

- Kattilakoski, Mari, Kilpeläinen Arja & Peltomäki, Pirja (toim.) (2012): Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2012. Verkkojulkaisu.
- Kaunismaa, Pekka (1997a): Mitä on kollektiivinen identiteetti? Teoksessa Puheenuvuoroja identiteetistä. Johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen. Toim. Kalle Virtapohja. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä
- Kaunismaa Pekka (1997b): Keitä me olemme? Kollektiivisen identiteetin käsitteellisistä lähtökohdista. Sosiologia 3/1997 Westermarck-seuran julkaisu.
- Kettunen Pauli (2008): Globalisaatio ja kansallinen me. Kansallisen katseen historiallinen kritiikki. Vastapaino, Tampere .
- Knuutila, Seppo (1998): Menneisyys identiteetin paikkana. Teoksessa Missä on tässä? (Sakari Hänninen toim.). SoPhi. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 17–41.
- Knuutila, Seppo, Järviluoma, Helmi & Turunen Risto (2012): Johdanto: Monitieteisestä kulttuurihistoriasta tieteidenväliseen kulttuurimikrohistoriaan. Teoksessa Syrjäseudun idea. Kulttuurianalyysyjä Ilomantsista (toim. Seppo Knuutila, Helmi Järviluoma, Anne Logrèn, & Risto Turunen). Suomalaisen Kirjallisuuden seura. Helsinki 7–14.
- Knuutila, Seppo & Rannikko, Pertti (2008): Sivakka ja Rasimäki tutkimuksina. Teoksessa Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 9-22
- Kumpulainen, Kaisu (2012): Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Kuula, Arja (2006): Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino, Tampere.
- Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (2001): ”Ei tää niin syrjässä”. Tutkimus elämisen mahdollisuuksista ja palveluista syrjäkylissä. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 37. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Lapintie, Kimmo & Riipinen, Jouko (1994): Euroopan syrjäkylät ajan keskiössä. Länsi-Suomen taloudellinen tutkimuslaitos. Julkaisu No 54. Vaastan yliopisto, Vaasa.
- Linkola, Martti (1985): Rautalampi – Maisemallinen katsaus. Teoksessa Rautalammin kirja, toim. Jukka Kukkonen. JYY:n kotiseutusarja n:o 20, Rautalammin kunta.
- Lodewijk Brunt (2001): Into the Community. Teoksessa Handbook of Ethnography (toim. Paul Atkinson, Amanda Coffey, Sara Delamont, John Lofland ja Lyn Lofland). Sage Publications: London. 80-91.
- Maffesoli, Michel (1996): The Time of the Tribes. The Decline of Individualism in Mass Society. Sage Publications. London.
- Metsähallitus (2013): Metsähallituksen selvitys Etelä-Konneveden kansallispuiston perustamisedellytyksistä. Metsähallitus, Vantaa.
- Nancarrow, Clive & Nancarrow, Pamela (2007): Hunting for cool tribes. Teoksessa Consumer Tribes (toim. Bernard Cova, Robert V. Kozinets & Avi Shankar) Elsevier/Butterworth-Heinemann, Chennai. 129-143.
- Neal, Sarah (2009): Rural Identities. Ethnicity and Community in the Contemporary English Countryside. Ashgate, Farnham.

- Nikander, Pirjo (2010): Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa Haastattelun analyysi (toim. Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen). Vastapaino, Tampere, 432–445
- Paasi, Anssi (1998): Alueiden renessanssi ja identiteettipuhe. Teoksessa Missä on tässä? (Sakari Hänninen toim.). SoPhi. Yhteiskuntatieteiden, valtio-opin ja filosofian julkaisuja 18. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä. 170–190.
- Pehkonen, Aini (2004): Kylä kutsuu... Tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle. Siirtolaistutkimuksia A 26, Yliopistopaino, Helsinki.
- Pekkarinen, Pali (2010): Rautalammin harrastajateatteritoiminta. Teoksessa Emäpitäjä ajan virrassa. Rautalampi 450 vuotta (toim. Teppo Vihola). Rautalammin kunta. 230-236.
- Pietilä, Ilkka (2010): Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Haastattelun analyysi (toim. Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen). Vastapaino, Tampere 212–241.
- Ponnikas, Jouni, Korhonen, Sirpa, Kuhmonen, Hanna-Mari, Leinamo, Kari, Lundström, Niklas, Rehunen, Antti & Siirilä, Heli (2011): Maaseutukatsaus 2011, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, Tampere.
- Rannikko, Pertti (1996): Onko Sivakkaa enää olemassa? Tutkielma yhteisöllisyyden muutoksesta. Teoksessa Kyläläiset, Kansalaiset. Tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Joensuun yliopisto, Joensuu. 21–51.
- Rannikko, Pertti (2008): Sivakan metsät avoimina ja suljettuina tiloina. Teoksessa Kylän paikka. Uusia tulkintoja Sivakasta ja Rasimäestä. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki. 25–58.
- Rannikko, Pertti (2012): Susien suojelun tragedia. Autoetnografinen tutkimus salametsästyksen paikallisesta hyväksyttävyydestä. Alue ja ympäristö 2/2012. 70–80.
- Rapley, Tim (2004): Interviews. Teoksessa Qualitative Research Practice (toim. Clive Seale, Giampietro Gobo, Jaber F. Gubrium & David Silverman). Sage Publications, London. 15–33.
- Rastas, Anna (2010): Haastatteluaineistojen monet tehtävät etnografisessa tutkimuksessa. Teoksessa Haastattelun analyysi (toim. Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen). Vastapaino, Tampere. 64–89.
- Rouhiainen Vesa (2002): Suomalaisten maaseutukuvat. Teoksessa Muutoksen maaseutu. Artikkelikokoelma. Koonneet Torsti Hyyryläinen ja Hannu Katajamäki. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli. 139–150.
- Ruuska, Petri (2011): Identiteetti-käsitteen kritiikki yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimuksessa. Sosiologia 4.numero, Westermarck-seuran julkaisu.
- Ruusuvoori Johanna (2010): Litteroijan muistilista. Teoksessa Haastattelun analyysi (toim. Ruusuvoori, Johanna, Nikander Pirjo ja Hyvärinen, Matti). Vastapaino, Tampere. 424–431.
- Saaristo, Kimmo (1994): Henkilökohtainen ekologia. Onko vihreä elämäntapa vastausyrittäjä moderniin? Sosiologian laitoksen julkaisuja 58. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Saloheimo, Veijo (1980): Rautalammin historia. Rautalammin kunta. Rautalammin Seurakunta.

- Salo, Ulla-Maija (2007): Etnografinen kirjoittaminen. Teoksessa *Etnografia metodologiana*. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus (toim. Sirpa Lappalainen, Pirkko Hynninen, Tarja Kankkunen, Elina Lahelma & Tarja Tolonen). Vastapaino, Tampere. 227–246.
- Short, Brian (2006): *Idyllic ruralities*. Teoksessa *Handbook of Rural Studies* (toim. Paul Cloke, Terry Marsden & Patrick Mooney). Sage Publications, London. 133–148.
- Silvasti, Tiina (2001): Talonpojan elämä. Tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 821. Hakapaino, Helsinki.
- Simmel, Georg (2005): *Suurkaupunki ja moderni elämä*. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Gaudeamus, Helsinki.
- Suolinna, Kirsti & Sinikara, Kaisa (1986): *Juhonkylä*. Tutkimus pohjoissuomalaisesta lestadiolaiskylästä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Suomen ympäristökeskus (2013): *Kaupungin-maaseudun alueluokitus Paikkatietomuotoisen alueluokituksen muodostamisperiaatteet*. Helminen, Ville, Nurmio, Kimmo, Rehunen, Antti, Ristimäki, Mika Oinonen, Kari, Tiitu, Maija, Kotavaara, Ossi, Antikainen, Harri, Rusanen, Jarmo. Saatavilla: <http://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutulouokitus>
- Tahvanainen, Risto (2010): *Rautalammin musiikkielämä*. Teoksessa *Emäpitäjä ajan virrasa*. Rautalampi 450 vuotta (toim. Teppo Vihola). Rautalammin kunta. 204–221.
- Tommila, Päiviö & Heervä, Ismo (toim.) (1980): *Muuttuva kylä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Vaasa.
- Tönnies, Ferdinand (1974): *Community and Association (Gemeinschaft und gesellschaft)* käänös Charles P. Loomis. Routledge & Kegan Paul, London.
- Töttö, Pertti (1997): Ferdinand Tönnies – *Gemeinschaft ja Gesellschaft*. Teoksessa *Sosiologian klassikot* (Gronow, Jukka, Noro, Arto, Töttö Pertti). 2. painos. Gaudeamus, Helsinki. 154–172.
- Valkonen, Jarno (2010): *Ympäristösosiologinen luonto*. Teoksessa *Ympäristösosiologia* (toim. Jarno Valkonen). WSOYpro, Helsinki. 29–50.
- Valkonen, Jarno & Saaristo Kimmo (2010): *Ympäristökonfliktit*. Teoksessa *Ympäristösosiologia* (toim. Jarno Valkonen) WSOYpro, Helsinki. 101–114.
- Valtiovarainministeriö (2011): *Väestönmuuutos 1960–2030*. Valtiovarainministeriön julkaisu.
- Warren, Carol A. B. (2001): *Qualitative Interviewing*. Teoksessa *Handbook of Interview Research. Context & Method* (toim. Jaber F. Gubrium & James A. Holstein). Sage Publications, Thousand Oaks. 83–101.
- Weedon, Chris (2004): *Identity and Culture*. Open University Press, Berkshire.
- Vihola, Teppo (2010): *Rautalammin väestökehitys ja yhteiskunta*. Teoksessa *Emäpitäjä ajan virrassa*. Rautalampi 450 vuotta (toim. Teppo Vihola). Rautalammin kunta. 11–32.
- Williams, Raymond (2003): *Luontokäsitykset*. Teoksessa *Luonnon politiikka* (toim. Yrjö Haila & Ville Lähde), Vastapaino, Tampere 37–66.
- Willis, Paul (2000): *The Ethnographic Imagination*. Polity: Cambridge.
- Väestörekisterikeskus (2013): *Väestörekisterikeskuksen tilastot 2003–2013*. Saatavilla: <http://www.vrk.fi/default.aspx?id=278>

Zimmerbauer, Kaj (2006): Kunnan deinstitutionalisoituminen. Alueellinen identiteetti kuntaliitoksessa: esimerkkinä Peräseinäjoen ja Seinäjoen liitos. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 2:2006, 109–121.

Zimmerbauer, Kaj (2008): Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. Yliopistopaino, Helsinki.

Zimmerbauer, Kaj & Suutari, Timo (2007): Alueellinen identiteetti kuntarakenteen muutosprosesseissa – Aluesamaistumisen olemuksen ja tutkimuksellisten haasteiden jäljillä. Kunnallistieteellinen aikakauskirja 4/07. 348–359.

Internet-lähteet:

Kuntaliitto (2012): <http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/paras/Sivut/default.aspx> (vierraittu 12.4.2012)

Merja Niilola (2012): Yle uutiset. 27.4.2012. Jäitä hattuun kuntauudistuksessa, vaativat oikeusoppineet. Saatavilla:

http://yle.fi/uutiset/jaita_hattuun_kuntauudistuksessa_vaativat_oikeusoppineet/5056310

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006): KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavilla: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. (Viitattu 11.04.2012.)

Tikkanen Seppo (2012): Yle uutiset. 5.4.2012. Sailas: Kuntauudistus on 25 vuotta myöhässä. Saatavilla: http://yle.fi/uutiset/sailas_kuntauudistus_on_25_vuotta_myohassa/5291393

Liite 1

Luettelo aineistoista

Haastatteluaineistot

Sjöberg, Markus (2012) 12 kpl teemahaastatteluja kestoiltaan 30-60 min. Litteroitu aineisto. Aineisto kerätty kesä-elokuussa vuonna 2012. Julkaisematon aineisto.

Paikallishistoriat

Emäpitäjä ajan virrassa. Rautalampi 450 vuotta (2010) Toim. Vihola, Teppo. Rautalammin kunta.

Veijo Saloheimo (1980) Rautalammin historia. Toinen painos. Alkup. 1959. Rautalammin kunta. Rautalammin seurakunta.

Rautalammin kirja (1985) toim. Kukkonen, Jukka, JYY:n kotiseutusarja n:o 20, Rautalammin kunta.

Muut julkaisut

Rautalammin elinkeinostrategia 2012-2015. Rautalammin kunta

Rautalammin matkailuesite 2013

Videoaineistot

Rautalampi 450 – vuotta Tuotanto Imake. 2011

Pestuumarkkinat 2011 Tuotanto Imake. 2012

Kesäasukkaiden tapaaminen. Tuotanto Imake. 2012

Kunnanvaltuuston juhlakokous Tuotanto Imake. 2012

Rautalampi takaisin maailmankartalle – Tarina maailmanvalloituksen takaa. Dokumentti. 24 minuuttia. Tuotanto Video-Ville.. 2013

Internet-aineistot

Rautalampi takaisin maailmakartalle –Facebooksivu.

<https://www.facebook.com/rautalampitakaisinmaailmankartalle>

Rautalammin punttisalin kehitysryhmä Julkinen Facebook-ryhmä

Rautalammin kunnan internetsivut. www.rautalampi.fi

Rautalampi takaisin maailmankartalle –hankkeen internetsivut ja blogi www.rautalampi.com

Muut aineistot

Sjöberg, Markus (2013) Kenttäpäiväkirja. Kerätty kahtena kesänä vuosien 2012-2013 aikana. Julkaisematon aineisto.

Liite 2

Teemahaastattelurunko

Kunta-identiteetti:

1. Mikä on mielestäsi tärkeää rautalampilaisuudessa?
2. Kuinka tärkeäksi koet kuntaidentiteettisi? (entä rautalampilaisuutesi)
3. Miten rautalampilaisuus näyttäytyy arjessa? Entä juhlassa?
4. Onko rautalampisuus tärkeää yrityksellesi/organisaatiollesi/yhteisöllesi/muulle toimintaympäristöllesi?
5. Onko Rautalampi kyläyhteisö, kuten sitä markkinoidaan?
6. Onko Rautalampi erilainen, jossain määrin erityinen?
7. Missä asioissa Rautalampi on hyvä asuinpaikka?
8. Missä asioissa Rautalampi on huono asuinpaikka?

Kuntaliitos

9. Onko kuntaliitos mielestäsi todennäköinen?
10. Liitytäänkö Kuopioon VM:n raportin mukaisesti?
11. Millaisia etuja kuntaliitos toisi elämääsi?
12. Millaisia etuja kuntaliitos toisi rautalammille.
13. Mitä haittaa kuntaliitoksesta olisi rautalammille?
14. Mitä haittaa kuntaliitoksesta olisi sinulle?
15. Onko kuntaliitos mielestäsi uhka vai mahdollisuus?
16. Onko kuntaliitos tärkeää/vahingollista yrityksellesi/organisaatiollesi/yhteisöllesi?

Maaseutu-Kaupunki

17. Millaista on elää maaseudulla?
18. Elätkö mielestäsi maaseudulla?
19. Onko maaseutu- kaupunkiasumisessa eroja nykyään?
20. Eroavatko maalaiset mielestäsi kaupunkilaisista?
21. Eroavatko rautalampilaiset kuopiolaisista, tamperelaisista, helsinkiläisistä, lappilaisista, eurooppalaisista?
22. Millaiseksi koet nykypäivän maaseudun?
23. Millaiseksi koet maaseudun mielikuvat?
24. Kuinka maaseutu esitetään mediassa? Kuinka mediakuva mielestäsi vastaa todellisuutta?

Henkilötiedot

25. Ikä
26. Ammatti
27. Kauanko on asunut Rautalammilla?